wing partner in ruimte en ontwikkeling

Onderzoeksrapport

Motivatie voor schadebestrijding

Een onderzoek naar de motivatie van jagers en grondgebruikers voor beheer en schadebestrijding

10 april 2013

Colofon

Opdrachtgever: Faunafonds

Titel: Motivatie voor schadebestrijding, een onderzoek naar de motivatie van jagers en grondgebruikers voor beheer en schadebestrijding.

Datum: 10 april 2013

Aantal pagina’s inclusief bijlagen: 76

Oplage: 50

Status rapport: definitief vastgesteld

Uitvoering: Wing B.V.: Ronald Lanters, Anne Kruft en Céline Hoon.

Wing rapportnummer: 1302

Samenvatting

De landbouwschade door beschermde soorten neemt toe. Toenemende populaties schadeveroorzakende soorten, zoals de ganzen, vereisen meer inzet van jagers en grondgebruikers om schade te voorkomen. Dit onderzoek brengt de handelswijze en motivatie van jagers bij beheer en schadebestrijding in kaart. De resultaten geven inzicht in de samenwerking tussen de jagers en de grondgebruikers. Ook laat het onderzoek zien hoe de verschillende schakels in de keten van de schadebestrijding de motivatie en daarmee de effectiviteit beïnvloeden.

Relatie jagers en grondgebruikers

Uit het onderzoek blijkt dat de relatie tussen jagers en grondgebruiker goed is. Ze voelen een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor schadebestrijding. Jagers en grondgebruikers maken afspraken over hoe op te treden in het geval van schade. Over de bedrijfsvoering en hoe deze aan te passen is op het voorkomen van schade (bv. aan de hand van een risicoanalyse) worden meestal geen afspraken gemaakt.

Motivatie en drijfveren

Jagers staan over het algemeen erg positief tegenover schadebestrijding. Uit een vergelijking tussen de drijfveren voor jacht en die voor schadebestrijding blijkt dat jacht intern gedreven is en schadebestrijding door externe impulsen gedreven wordt. De top 5 drijfveren hieruit volgt is:

Jagen	Schadebestrijding
1. Goed wild- en faunabeheer 2. Liefde voor de natuur 3. Benutten van het wild / de natuur 4. Het aspect van samen doen / in goed gezelschap 5. Voorkoming en bestrijding van schade	1. Voorkoming en bestrijding van schade 2. Goed wild- en faunabeheer 3. Goede relatie met de grondgebruiker 4. Bevorderen biodiversiteit 5. Uitvoeren jachtplicht

Belemmeringen

Meer dan de helft van de grondgebruikers noemt het administratieve aspect als een negatieve invloed op effectief schadebeheer en maar liefst 70% geeft aan belemmerd te worden door wet- en regelgeving. Onderdelen van deze belemmeringen vormen de aanvraag van ontheffingen, het risico op afwijzing van de schade en het eigen risico en de administratie voor schadevergoeding.

De top vijf belemmerende factoren die genoemd worden door jagers en grondgebruikers is:

Jagers	Grondgebruikers
1. Wet- en regelgeving 2. Administratieve aspect van schadebestrijding 3. Effectiviteit van toegepaste methodes 4. Maatschappelijke opinie 5. Tijdsinspanning	1. Wet- en regelgeving 2. Administratieve aspecten 3. Tijdsinspanning 4. Effectiviteit van toegepaste methodes 5. Ontbreken gecoördineerde aanpak.

Daarnaast wordt de rol van terreinbeherende organisaties als belemmerend ervaren. Natuurgebieden worden gezien als trekpleister waar ganzen ongestoord kunnen broeden. Vervolgens komen ze grazen in de landbouwgebieden. Het beleid in de natuurterreinen en de houding van terreinbeheerders ten opzichte van het ganzenprobleem wekt in sommige gevallen frustratie op bij jagers en agrariërs.

Aanpak schadebestrijding

Jagers en grondgebruikers zijn beide tevreden over de effectiviteit van het afschot en inspanning van de jager. Jagers en grondgebruikers hebben beide behoefte aan een gecoördineerde aanpak. Een deel van de respondenten is hier ook al in betrokken. De meeste interesse is om betrokken te zijn bij de planvorming en de uitvoering. In de gesprekken met de WBE's worden verschillende vormen van gecoördineerde aanpak genoemd:

1. Coördinatie tussen jagers onderling (jachtcombinaties of betrekken externe jagers)
2. Planmatige bestrijding aan de hand van een beheerplan. Dit wordt toegepast op schadesoorten als reeën, edelherten en wilde zwijnen.
3. Schadebestrijding door een afzonderlijke uitvoerder
4. WBE's die een coördinerende taak vervullen: schadelijke wild dag, bemiddeling, coördinatie telgegevens en analyse.

WBE's zien voor in de toekomst nog een mogelijke verantwoordelijkheid voor zichzelf in het beheren van een pool externe jagers voor schadebestrijding en als 1^{e} of 2^{e} aanspreekpunt voor agrariërs met schade. Ook zien sommige WBE's een meerwaarde in het opstellen en monitoren van een beheerplan. Digitale media en registratiesystemen kunnen een effectieve schadebestrijding ook ondersteunen.

Conclusies en aanbeveling

Een van de doelstellingen van huidig onderzoek is het vinden van de sturingsfactoren om te komen tot een efficiëntere beheer en schadebestrijding. Zowel jagers als grondgebruikers geven aan dat vooral externe factoren een effectief beheer en schadebestrijding in de weg staan. Daarbij wordt onder andere verwezen naar de wet- en regelgeving, administratieve lastendruk, ontbreken van een gecoördineerde aanpak en het beheer in de natuurterreinen.

Het onderzoek laat zien dat de intrinsieke motivatie van de jagers om te jagen hoog is. Zij ervaren echter een verschil in motivatiefactoren tussen schadebestrijden en jagen. Schadebestrijding gebeurt vanuit meer externe impulsen. Dit toont een opmerkelijk verschil tussen de ervaren drijfveren voor jacht en schadebestrijding. Een interessante uitdaging zou zijn om te zoeken naar manieren waardoor 'schadebestrijden' ook als 'jagen' ervaren wordt. Van het uitvoeren van schadebestrijding vanuit externe impulsen, maar ook schadebestrijden vanuit de interne voldoening die zij halen uit de jacht. In de samenwerking tussen de jagers en de grondgebruikers valt echt nog wel wat te verbeteren, maar de grote lijn is toch dat de samenwerking goed is.

Het merendeel van zowel jagers als grondgebruikers heeft behoefte om betrokken te zijn in een gecoördineerde aanpak van schadebestrijding. Op dit moment vindt vooral veel afstemming tussen jagers plaats. Er bestaan ook al goede voorbeelden van andere vormen van een gecoördineerde (en planmatige) aanpak welke als inspiratie kunnen dienen voor anderen.

Om een effectievere beheer en schadebestrijding te bereiken, verdient het aanbeveling om de genoemde belemmerende factoren beter in kaart te brengen. En om goede voorbeelden uit te werken om deze breed te verspreiden ter inspiratie. Een vervolg onderzoek hiervoor kan bestaan uit gesprekken met alle betrokken partijen waaronder provincies en TBO's. Dit kan meer inzicht geven in het functioneren van de schadebeheerketen en leiden tot concrete handelingsperspectieven voor het nog effectiever inrichten van de schadebestrijding.

Inhoudsopgave

1. Inleiding ... 6
2. Aanpak van het onderzoek ... 8
3. Algemene beschrijving respondenten ... 13
4. Aanpak schadebestrijding ... 18
5. Motivatie en drijfveren ... 24
6. Relatie tussen jager en grondgebruiker ... 29
7. Belemmerende factoren voor een effectieve schadebestrijding ... 32
8. Conclusies ... 40
9. Discussie ... 42
10. Aanbevelingen voor het vervolg ... 43
11. Bronnen ... 44

Bijlage 1. Enquête voor de jagers ... 45
Bijlage 2. Enquête voor de grondgebruikers ... 51
Bijlage 3. Figuren resultaten enquête ... 55
Bijlage 4. Hartekreten ... 60
Bijlage 5. Gebiedsbeschrijvingen Friesland ... 62
Bijlage 6. Gebiedsbeschrijvingen Gelderland ... 64
Bijlage 7. Gebiedsbeschrijvingen Zuid-Holland ... 69
Bijlage 8. Gebiedsbeschrijvingen Noord-Holland ... 71
Bijlage 9. Gebiedsbeschrijvingen Noord-Brabant / Limburg ... 74

1. Inleiding

De landbouwschade door beschermde soorten neemt nog steeds toe. Toenemende populaties schadeveroorzakende soorten, zoals de ganzen, vereisen meer inzet van jagers en grondgebruikers om schade te voorkomen. Dit leidt tot de vraag wat jagers nodig hebben om zich te kunnen blijven inzetten voor schadebestrijding. Andersom is ook de vraag wat grondgebruikers van jagers verwachten op het terrein van schadebestrijding. Wat is haalbaar gezien de beschikbare tijd, mankracht en huidige regelgeving? Dit onderzoek brengt de handelswijze en motivatie van jagers bij beheer en schadebestrijding in kaart. Onderzocht is welke mogelijkheden er zijn om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen.

Aanleiding

De discussie over adequaat gebruik van ontheffingen vormt de aanleiding voor de vraag in hoeverre jagers in Nederland kunnen bijdragen aan schadebestrijding in de landbouw. Het bestuur van het Faunafonds wil hiervoor een beter inzicht verkrijgen in de motivatie en handelswijze van jagers in relatie tot een effectieve en planmatige schadebestrijding.

Achtergrond

Beheer en schadebestrijding vormt voor veel landbouwbedrijven een inherent onderdeel van de dagelijkse bedrijfsvoering. Het actief verjagen van dieren en het schieten van enkele individuen helpt om percelen gedurende langere tijd (dagen) vrij te houden van schadedieren. Agrariërs moeten echter steeds *vaker* een beroep doen op de jager. Enerzijds omdat sommige schadesoorten sterk in aantal toenemen en anderzijds omdat de beleidsregels van het Faunafonds vereisen dat voor een schadevergoeding voldoende intensieve verjaging plaatsvindt.

Schadebestrijding is als vorm van jacht echter niet altijd leuk. Als voorbeeld: vroeger ganzenjacht tot 10 uur in de ochtend. Onder de trek in een hutje, met lokkers en kans op een mooi tableau. Nu gaan zitten bij een perceel waar de ganzen op trekken. Een paar keer schieten op invallende ganzen, de ganzen naar de buurman en de jager weer naar huis. Dat komt de motivatie van de jager niet ten goede. Situaties waarbij de jager vooral wordt ingezet om afschot te realiseren, zonder dat sprake is van benutting van de gedode dieren, schuren met de weidelijkheid van de jager.

De vragen vanuit de landbouwers (en de uitvoering van schadebestrijding door jagers) vinden vaak ongecoördineerd plaats en kunnen het gevoel naar boven brengen dat de inzet niet helpt. Bij de buurman zit op dat moment geen jager, de ganzen gaan daar zitten en blijven de rest van de dag. De schade is alleen maar verplaatst.

De problematiek wordt niet alleen veroorzaakt doordat de jager en de grondgebruiker er samen niet goed uitkomen of omdat de organisatie van een planmatige, gebiedsgerichte aanpak vaak niet goed lukt. Ook het beleid speelt hier een grote rol. Enerzijds door het vergroten van de problematiek (bijv. een sterke toename van ganzen, wat samenhangt met een beleid gericht op de vergroting van het oppervlak natte natuur) en anderzijds doordat de overheid verschillende eisen stelt aan de uitvoering van beheer en schadebestrijding.

Onder druk van deze ontwikkeling is het legitiem de vraag op te werpen of het huidige model voor schadebestrijding nog voldoende aansluit op de actuele en toekomstige wensen en behoeften. Hiervoor worden de drijfveren van jagers en de wensen en eisen van de grondgebruikers verkend. Dat inzicht kan helpen om uit het huidige model van schadebestrijding de factoren af te leiden die bijdragen aan een effectief faunabeheer. Dit kan het huidige model verbeteren en waar nodig alternatieve vormen van beheer en schadebestrijding in beeld brengen.

Doel

In dit onderzoek staat de motivatie van jagers en grondgebruikers centraal als één van de factoren die de effectiviteit van schadebestrijding kan beïnvloeden. De resultaten moeten inzicht geven in hoe verschillende schakels in de keten van de schadebestrijding zoals wetgeving, maatschappelijk draagvlak, interne drijfveren en financiële middelen, de motivatie en daarmee de effectiviteit beïnvloeden. Daarbij wordt specifiek gekeken naar planmatige en gecoördineerde schadebestrijding als een effectieve manier van schadebestrijding. De inzichten worden benut om met de betrokken partijen te komen tot voorstellen voor aanpakken die een bijdrage leveren aan een effectievere beheer en schadebestrijding.

Aspecten van het onderzoek

Uit voorgaande zijn de volgende vragen afgeleid als belangrijke aspecten van het onderzoek:

- Wat is de bereidheid van jagers om zich in te zetten voor schadebestrijding?
- In hoeverre nemen jagers en grondgebruikers de schadebestrijding planmatig en gecoördineerd ter hand?
- Wat hebben jagers en grondgebruikers nodig om aan de toenemende vraag van schadebestrijding te kunnen voldoen?

Aanpak

Voorliggend onderzoek is een combinatie van een literatuuronderzoek en het gericht te rade gaan bij de betrokken partijen (jagers en grondgebruikers). Via digitale vragenlijsten en een aantal mondelinge gesprekken worden de drijfveren en motivaties van de onderscheidende groepen jagers in beeld gebracht. Het is ook aan de jagers en grondgebruikers om samen aan te geven op welke wijze de problematiek het best kan worden opgelost. Een dergelijke aanpak biedt meer garanties dat de uiteindelijke voorstellen op draagvlak kunnen rekenen.

Het onderzoek wordt gefinancierd door het Faunafonds. Een klankbordgroep denkt mee over de opzet van het onderzoek, vanuit de diverse achtergronden. De klankbordgroep bestaat uit:

- Andreas Dijkhuis
- Peet Sterkenburgh
- Jos Teeuwisse
- Jeroen Nuissl
- Johan Cronau

Onderzoekscoördinator vanuit het Faunafonds is Frans van Bommel. Aan Wing is gevraagd het onderzoek uit te voeren. Wing is gevestigd in Wageningen en richt zich op het begeleiden van ruimtelijke, maatschappelijke en beleidsmatige processen in de groene ruimte (www.wing.nl).

Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 beschrijft de onderzoeksmethode. Hierin staat verantwoord hoe de onderzoeksgebieden geselecteerd zijn, op welke manier gebiedskennis en theoretische kennis is ingebracht en hoe de enquêtes zijn opgebouwd en verspreid. Hoofdstuk 3 geeft een beschrijving van de respondenten van de enquêtes.

In Hoofdstuk 4 tot en met 7 staan de resultaten van de enquêtes en gesprekken met gebiedskenners gepresenteerd. De opbouw is als volgt: aanpak schadebestrijding, zowel de huidig als gewenste situatie (Hoofdstuk 4), de drijfveren van jagers om aan schadebestrijding te doen (Hoofdstuk 5), de relatie tussen jagers en grondgebruikers (Hoofdstuk 6) en de hindernissen voor een effectieve schadebestrijding (Hoofdstuk 7). Hoofdstuk 8 sluit af met conclusies over effectieve en planmatige schadebestrijding en aanbevelingen voor de toekomst. Als bijlagen zijn toegevoegd de opgestelde enquêtes voor jagers en grondgebruikers, figuren met resultaten uit de enquête, een verzameling hartenkreten van jagers en grondgebruikers over schadebestrijding uit de enquêtes en beschrijvingen van de onderzoeksgebieden (ligging, landschap, organisatie jagers en huidige situatie schadebestrijding).

2. Aanpak van het onderzoek

2.1. Vraagstelling

De vragen waar het onderzoek zich op richt zijn:

1. Wat is de bereidheid onder jagers om gewasschade effectief en planmatig te bestrijden?
2. In hoeverre nemen jagers de verjaging en schadebestrijding planmatig en gecoördineerd ter hand? Dus in hoeverre zijn de jagers bereid om met andere (ver)jagers, en de zo mogelijk aanwezige jachtopziener tot afspraken te komen over een effectieve inzet? Wat helpt de jagers om tot een planmatige en gecoördineerde aanpak te komen en wat hebben ze nodig om een verdergaande onderlinge samenwerking aan te gaan?
3. Wat hebben de jagers verder nodig om aan de toenemende vraag naar schadebestrijding te voldoen?
4. Wat zijn de beweegredenen voor jagers om schade te bestrijden? Hoe wordt de vraag van de grondgebruikers voor een effectieve schadebestrijding gevoeld door de jagers? Wat bepaalt het besef van jagers voor de noodzaak van een effectieve schadebestrijding voor de grondgebruiker?

Om de eerste drie vragen beter te kunnen duiden, dient dit onderzoek ook antwoord te geven op de volgende vragen:

5. Waarom jaagt een jager? Wat zijn de intrinsieke drijfveren om te jagen?
6. Wat zijn de externe bedreigingen om niet aan schadebestrijding te doen (bijv. regelgeving, afstand tot veld, koude voeten, etc.)?
7. Waarom schakelt de grondgebruiker een jager in? En waarom niet? Dit verbreedt het onderzoek naar jagers en grondgebruikers. Het gaat bij schadebestrijding immers om een wisselwerking tussen deze twee.

2.2. Methode

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is een literatuurstudie uitgevoerd, is een enquête opgesteld en uitgezet in elf onderzoeksgebieden en zijn betrokken partijen gesproken.

Literatuur

Deel van het onderzoek was een literatuurverkenning van de sociologie van de jacht en psychologie van de jager. De Theorie van Gepland Gedrag (Theory of Planned Behaviour; Ajzen, 1991) is ook als theoretische benadering meegenomen in het ontwikkelen van de enquêtes. Deze theoretische achtergronden staan beschreven in 2.3.

Gesprekken

Gesprekken zijn gevoerd met de faunaconsulenten van het Faunafonds, bestuursleden van de WBE's uit de onderzoeksgebieden, agrariërs in de klankbordgroep van het Faunafonds en mensen binnen de KNJV en NOJG en Oord Faunatechniek. Hiermee is gebiedskennis en kennis uit de praktijk over schadebestrijding verzameld.

Enquête

Gebruikmakend van de kennis uit de gesprekken en literatuur zijn twee verschillende enquêtes opgesteld. Eén voor jagers en jagende grondgebruikers en één voor grondgebruikers die zelf niet jagen. De enquêtes zijn digitaal uitgezet via de lokale WBE's en de agrarische organisaties (LTO-Noord, NMV, LLTB en ZLTO). De KNJV en de NOJG hebben via hun website ook aandacht besteed

aan het onderzoek met het verzoek te reageren op de enquête. De enquête heeft 6 weken uitgestaan, tussen half november tot eind december. In totaal hebben 187 jagers en 319 grondgebruikers de enquête ingevuld. De enquêtes voor de jagers en grondgebruikers zijn respectievelijk opgenomen in Bijlage 1 en 2. Een algemene beschrijving van de respondenten staat in Hoofdstuk 3.

Gebieden

De enquêtes zijn uitgezet in bewust geselecteerde gebieden. De selectie verliep met behulp van de gebiedskennis van gebiedsconsulenten van het Faunafonds en de klankbordgroep van het onderzoek.

Uitgangspunten die gebruikt werden bij het selecteren van de onderzoeksgebieden waren als volgt:

- Gebieden hebben last van schadesoorten;
- De nadruk ligt op ganzengebieden;
- Gebieden met andere probleemsoorten (edelherten en wilde zwijnen) opnemen ter vergelijking;
- Gebieden verspreiden over minimaal drie provincies vanwege de provinciale verschillen in beleid;
- Minimaal twee gebieden per provincie wanneer het gaat om ganzengebieden (zodat gebieden met zelfde provinciaal beleid ook vergeleken kunnen worden op andere factoren);
- Gebieden op WBE niveau selecteren;
- Gebieden zijn gevarieerd qua landschap, cultuur en huidige aanpak van faunaschade.

Elf gebieden zijn uiteindelijk aangewezen als onderzoeksgebied. De gebieden liggen verspreid over vijf provincies en bevinden zich op WBE niveau. In twee gevallen zijn meerdere WBE-werkterreinen samengevoegd tot één onderzoeksgebied. De nadruk ligt op gebieden waar ganzen een probleemsoort zijn, in drie gebieden zijn edelherten en wilde zwijnen schadesoorten.

Hieronder volgt een overzicht van de onderzoeksgebieden per provincie.

Gelderland:

- Veluwe Noordwest
- Gelderse Poort
- Bommelerwaard

Friesland:

- Dongeradielen/ de Lauwers
- Lytse Sudwesthoeke

Zuid-Holland:

- Hoeksche Waard
- Alblasserwaard-Oost

Noord-Holland:

- Beemster
- De Noordkop/ Grootgeestmerambacht

Limburg:

- Roerstreek (Meinweg)

Noord-Brabant:

- De Baronie van Cranendonck (Leenderbos)

2.3. Theoretische benadering

Sociologie van de jacht en schadebestrijding

Over sociologische en sociaal-psychologische achtergrond van de jacht is tot op heden weinig bekend in de wetenschappelijke literatuur. Als één van de weinigen heeft Dahles (1990) onderzoek gedaan naar het sociologisch aspect van de jacht. Zij heeft onder andere gekeken naar welke factoren van invloed zijn op de motivatie van jagers om te jagen. In dit verband noemt zij de volgende aspecten:

- Het ervaren van de weerbaarheid van het dier;
- Het sportiviteitsaspect, waarbij de aantrekkelijkheid van de jacht zit in de inspanningen die jagers moeten getroosten om het wilde dier te bemachtigen en het tegenspel dat het wilde dier daarbij biedt;
- Het aanhangen van weidelijkheidsprincipes: het beoefenen van de jacht volgens de regels die bij de goede jagers leven. Met andere woorden: hij eerbiedigt de scheidingslijnen tussen jacht en andere vormen van geweldpleging
- Het grondbezitsethos: hier komt de binding tussen jager en het platteland tot uitdrukking. Als jager ben je gedwongen te handelen in overleg met de gebruiker(s) van de grond. De relatie tussen jager en grondgebruiker kenmerkt zich door wederzijdse afhankelijkheden. Hierbij is het goed houden van deze relatie een belangrijke factor.

Om na te gaan of deze aspecten in de huidige situatie van jacht en schadebestrijding relevant zijn, is hierover een aantal vragen opgenomen in de enquête. Daarnaast is een algemeen bekende en gebruikte gedragswetenschappelijke theorie toegepast om de motivatie van jagers te kunnen duiden: de Theorie van Gepland Gedrag.

Gedragswetenschappelijke benadering: Theorie van Gepland Gedrag

De Theorie van Gepland Gedrag (Theory of planned behaviour, Ajzen, 1991) is één van de meest gebruikte modellen uit de sociale psychologie om menselijk gedrag te verklaren. Deze theorie kan gebruikt worden om te analyseren welke overwegingen mensen maken om bepaald gedrag wel of niet uit te voeren.

De theorie stelt dat de intentie tot het uitvoeren van een bepaald gedrag de beste voorspeller is voor het uitvoeren van dit gedrag zelf. Deze intentie kan weer voorspeld worden met behulp van drie variabelen, namelijk attitude, subjectieve norm en eigen effectiviteit.

- Een attitude is de houding die mensen hebben tegenover het gedrag in kwestie, dat wil zeggen iemands mening over het gedrag, wat hij of zij ervan vindt. Deze attitude wordt ontwikkeld door bepaalde aspecten van het gedrag te evalueren en hier een mate van waardering aan te koppelen.
- De subjectieve norm verwijst naar de ervaren sociale druk die iemand ondervindt om bepaald gedrag uit te voeren. Deze druk kan zowel positief zijn, in de zin dat het stimuleert tot het uitvoeren van het gedrag of negatief zijn, in dat geval verhindert of vermindert het de neiging tot uitoefenen. Een subjectieve norm wordt ervaren als de mening van belangrijke anderen in de omgeving van de persoon. De uiteindelijk subjectieve norm is het resultaat van de inschatting van de mate waarin het gedrag wordt goed- of afgekeurd door anderen en het belang dat de persoon hieraan hecht.
- De eigen effectiviteit verwijst naar de perceptie van de persoon over de moeilijk- of makkelijkheidsgraad van het uit te voeren gedrag. Iemand beoordeelt of hij of zij denkt daadwerkelijk in staat te zijn het gedrag uit te voeren. De eigen effectiviteit heeft naast een indirect effect, via intentie, ook een direct effect op gedrag. Als iemand ervan overtuigd is iets niet te kunnen, zal hij het ook niet doen.

In deze context is de Theorie van gepland gedrag gebruikt om de het gedrag van jagers in relatie tot schadebestrijding te verklaren. Gekeken is welke van de hierboven genoemde variabelen een rol spelen bij de motivatie van de jager om zich in te zetten voor schadebestrijding.

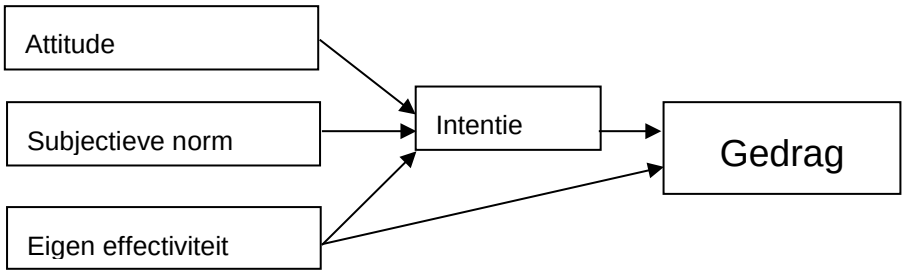

Figuur 1. De Theorie van Gepland Gedrag (Ajzen, 1991)

2.4. Schadecijfers: landelijke trend en per provincie

Huidig onderzoek gaat over de beleving van de effectiviteit van schadebestrijding. Om de resultaten te kunnen plaatsen in de huidige ontwikkeling van schade zijn hieronder twee tabellen opgenomen met schadecijfers. Tabel 1 toont de landelijke trend in uitgekeerde tegemoetkomingen door het Faunafonds tussen 2006 en 2012. Hieruit blijkt dat landelijke de schade door ganzen de afgelopen jaren explosief stijgt. De schadevergoedingen voor overzomerende soorten stijgen het meest. Een uitzondering is de overzomerende kolgans, de uitgekeerde schadevergoedingen zijn vanaf 2010 hiervoor gedaald.

De totaal uitgekeerde schadevergoedingen voor overzomerende grauwe ganzen is tussen 2006 en 2011 bijna vijf keer zo hoog geworden. De totaal uitgekeerde schadevergoedingen voor de overzomerende brandgans is in 2011 zelfs 12 keer zo hoog als in 2006.

Schadevergoedingen voor edelherten en wilde zwijnen zijn tussen 2006 en 2011 ook sterk gegroeid. De vergoedingen voor schade door edelherten zijn in 2011 ruim twee keer zo hoog als in 2006. Schadevergoedingen voor het wild zwijn is zelfs 15 maal hoger dan in 2006.

Tabel 1. Verleende tegemoetkomingen Faunafonds in 2006 tot en met 2011 (bron: Faunafonds, jaarverslag 2011)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
grauwe gans	1.081.357	1.344.536	2.246.282	1.594.771	1.917.884	2.937.937
overzomerende grauwe gans	409.831	536.124	1.055.586	1.279.060	1.614.118	1.947.459
Kolgans	793.120	907.615	2.267.768	1.094.709	1.296.576	1.885.917
overz. kolgans	10.351	14.518	72.833	80.663	52.190	59.671
brandgans	334.662	658.140	1.707.528	768.345	870.525	1.573.538
overz. brandgans	10.835	19.886	106.893	65.537	111.068	127.598
rotgans	241.805	842.949	421.693	141.896	183.205	313.290
overige ganzen	145.042	77.646	189.878	121.939	144.507	195.138
edelhert	54.412	54.328	70.702	43.625	101.508	128.597
wild zwijn	13.262	49.119	46.239	124.342	155.653	190.500

In Tabel 2 staat de getaxeerde schade per soort per provincie. Hierin zijn de provincies opgenomen die ook binnen het onderzoek betrokken zijn. Deze cijfers zijn gemiddelden van drie jaar 2009 t/m 2012. Hierin zien we dat in alle provincies in de zomer de grauwe gans de hoogste schade toebrengt, in de winter verschilt het per provincie voor welke soort de meeste schade wordt getaxeerd. Edelherten zorgen met name in Gelderland voor schade. In Limburg, Noord-Brabant en Gelderland richten is het wilde zwijn een schadesoort.

Tabel 2. Getaxeerde faunaschade per provincie per diersoort gemiddeld over 2010-2012 (bron: Faunafonds)

diersoort	Periode	Friesland	Gelderland	N-Holland	Z-Holland	N-Brabant	Limburg
grauwe gans	Winter	448.451	369.551	1.179.880	240.302	40.256	49.822
	zomer	218.952	406.428	851.720	190.789	76.429	52.147
kolgans	winter	899.541	185.855	273.360	29.636	9.066	10.699
	zomer	11.356	25.358	13.404	4.941	577	433
brandgans	winter	858.989	10.662	100.188	241.835	7.248	3.699
	zomer	31.247	7.854	25.286	65.137	5.540	4.517
rotgans	winter	45.905	-	46.232	-	2.928	-
	zomer	18.839	-	10.902	149	2.435	-
kleine rietgans	winter	71.375	1.266	1.164	-	-	-
	zomer	1.414	620	96	-	-	-
rietgans	winter	11.397	5.096	2.756	5.888	203	900
	zomer	78	-	-	-	692	-
canadagans	winter	881	740	1.328	1.256	552	195
	zomer	318	2.043	3.769	3.498	609	269
nijlgans	winter	32	2.692	2.930	198	360	465
	zomer	907	3.538	1.912	562	1.182	305
boerengans e.d.	winter	-	33	106	9	-	-
	zomer	-	833	610	5	-	6
edelhert		-	116.389	-	559	-	-
wild zwijn		1.223	47.553	-	239	62.188	70.716

3. Algemene beschrijving respondenten

3.1. Respons

Dit hoofdstuk beschrijft een aantal algemene kenmerken van de respondenten van de enquête. In dit onderzoek is gekozen om de enquête gericht uit te zetten, in gekozen gebieden met een specifieke schadeproblematiek. Om de hieropvolgende gegevens en resultaten te kunnen plaatsen is in Tabel 3 weergegeven onder hoeveel jagers en grondgebruikers de enquête is uitgezet en welk deel daarvan gereageerd heeft.

Tabel 3. Weergave van het totaal aantal jagers en grondgebruikers die de uitnodiging hebben ontvangen om deel te nemen aan de enquête, het aantal dat gereageerd heeft en het percentage jagers / grondgebruikers dat gereageerd heeft.

	Jagers			**Grondgebruikers**		
Gebieden	Gereageerd	Totaal	Percentage	Gereageerd	Totaal	Percentage
Alblasserwaard-Oost	11	14	79%	20	225	9%
De Baronie van Cranendonck	9	27	33%	5	96	5%
Bommelerwaard	5	50	10%	6	77	8%
De Beemster	11	26	42%	21	47	45%
De Dongeradielen	2	*		19	115	17%
Grootgeestmerambacht	15	105	14%	17	142	12%
Hoeksche Waard	24	29	83%	30	185	16%
De Lauwers	15	78	19%	9	134	7%
Lyste Sudwesthoeke	22	*		27	227	12%
De Noordkop	16	131*	12%	54	302	18%
Roerstreek	13	30	43%	13	197	7%
Veluwe Noord-West	13	250	5%	19	228	8%
Zelhem-Doetinchem	14	46	30%	44	91	15%

*Geen gegevens bekend

In de gebieden die een hoog responspercentage kennen, zoals het geval is in Alblasserwaard-Oost voor de jagers, is de enquête veelal door de WBE uitgezet aan gerichte personen. Zij hebben daarbij een selectie gemaakt van leden die met de schadeproblematiek te maken hebben. In andere gebieden is de enquête onder alle WBE- of LTO- leden uitgezet. Dit levert veelal een lager responspercentage op. Mogelijk hebben leden die niet of nauwelijks schade ervaren, de enquête niet ingevuld.

Daarnaast geeft een aantal WBE's (Bommelerwaard, Hoeksche Waard) aan dat een deel van de leden niet over internet beschikt. Door de digitale vorm waarin de enquête is uitgezet, kon deze enkel via internet ingevuld worden. Ook dit is een mogelijke verklaring voor een lager responspercentage.

Door de gekozen onderzoeksopzet, waarbij gebieden specifiek zijn geselecteerd, is de genomen steekproef is geen representatieve steekproef voor alle jagers en grondgebruikers. Deze beschrijving geeft het kader voor de interpretatie van de overige resultaten. De resultaten vertegenwoordigen de mening van de respondenten.

3.2. Jagers

Van te voren is een aantal gebieden geselecteerd waarbinnen de enquête is uitgezet, waarbij het streven was om per gebied 15 respondenten te hebben. In totaal namen 187 jagers deel aan de enquête. Uiteindelijk liep de respons per gebied sterk uiteen. In de Hoeksche Waard en de Lytse Sudwesthoeke lag de respons ver boven de 15 (resp. 24 en 22). Voor een aantal gebieden lag de respons rond de 15 deelnemers. In twee gebieden reageerden minder dan 10 jagers: Baronie van Cranendonck (9) en de Bommelerwaard (6). Het volledige overzicht is weergegeven in Figuur 2.

De gemiddelde leeftijd van de jagers die hebben deelgenomen aan de enquête bedroeg 54 jaar. In Bijlage 3 is de verdeling van de leeftijd weergegeven. De leeftijd is normaal verdeeld, met standaardafwijking 10. De jongste deelnemers waren tussen 25 en 30, enkele respondenten waren ouder dan 80. Om de deelnemende jagers enigszins te kunnen typeren werd gevraagd in welke hoedanigheid zij schade bestreden. Deze verdeling is te zien in Figuur 3. Verreweg het grootste gedeelte van de deelnemers bestrijdt schade op zijn eigen jachtveld. Aan de enquête hebben geen gastjagers deelgenomen. Dit komt omdat de enquête verspreid is via de lokale WBE's. De WBE-leden hebben allen hun eigen jachtveld.

De omvang van de jachtvelden van de deelnemende jagers varieert sterk. De helft van de deelnemers heeft een jachtveld dat tussen de 0 en 300 ha ligt, de andere helft heeft een jachtveld dat groter is dan 300 ha. Het maximum bedraagt 6000 ha. De volledige verdeling van de omvang van het jachtveld is te vinden in Bijlage 3.

Dit beeld ziet men eveneens bij het aantal uur dat men per jaar in het jachtveld is en de uren die men daarvan aan schadebestrijding besteedt. De helft van de jagers is 0 tot 250 uur per jaar in zijn veld aanwezig, 0 tot 120 uur besteedt hij hierbij aan schadebestrijding. De andere helft is meer dan 250 uur per jaar in zijn veld. De meeste deelnemers zijn niet meer dan 600 uur per jaar kwijt aan schadebestrijding.

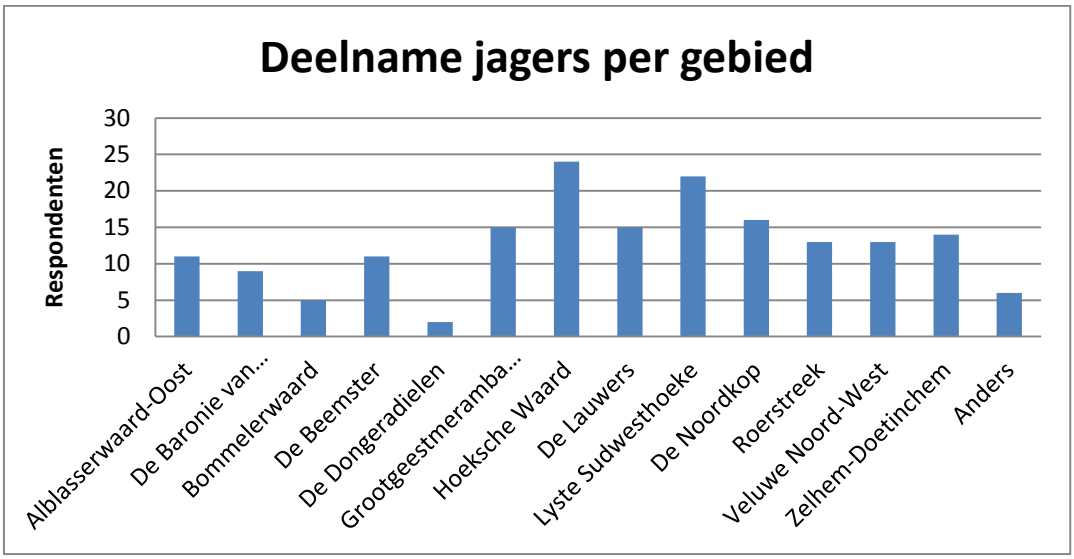

Figuur 2. Aantal jagers dat gereageerd heeft op de enquête, per gebied

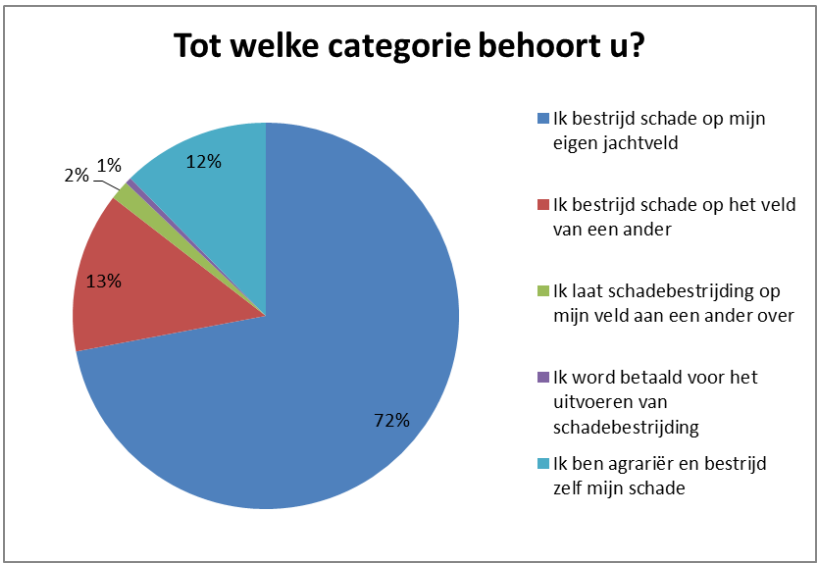

Figuur 3. Verdeling van de manier waarop jagers schade bestrijden

3.3. Grondgebruikers

In totaal vulden 319 grondgebruikers de enquête in. Het streven was per geselecteerd gebied 5 respondenten te hebben. Dit werd in elk gebied behaald en met uitzondering van de Bommelerwaard en de Baronie van Cranendonck. Met name uit de Noordkop (54), de Hoeksche Waard (30) en de Lytse Sudwesthoeke kwamen veel reacties. De volledige verdeling van het aantal grondgebruikers uit de verschillende gebieden is te vinden in Figuur 4.

Een mogelijke verklaring voor het feit dat het aantal deelnemende grondgebruikers aanmerkelijk groter is dan het aantal jagers, is dat de enquête (dankzij verspreiding door de lokale LTO's) bij veel meer grondgebruikers dan jagers terecht is gekomen. Daarnaast kan het ook een aanduiding zijn dat de overlast en moeilijkheden die de grondgebruikers ervaren, niet onderschat moet worden.

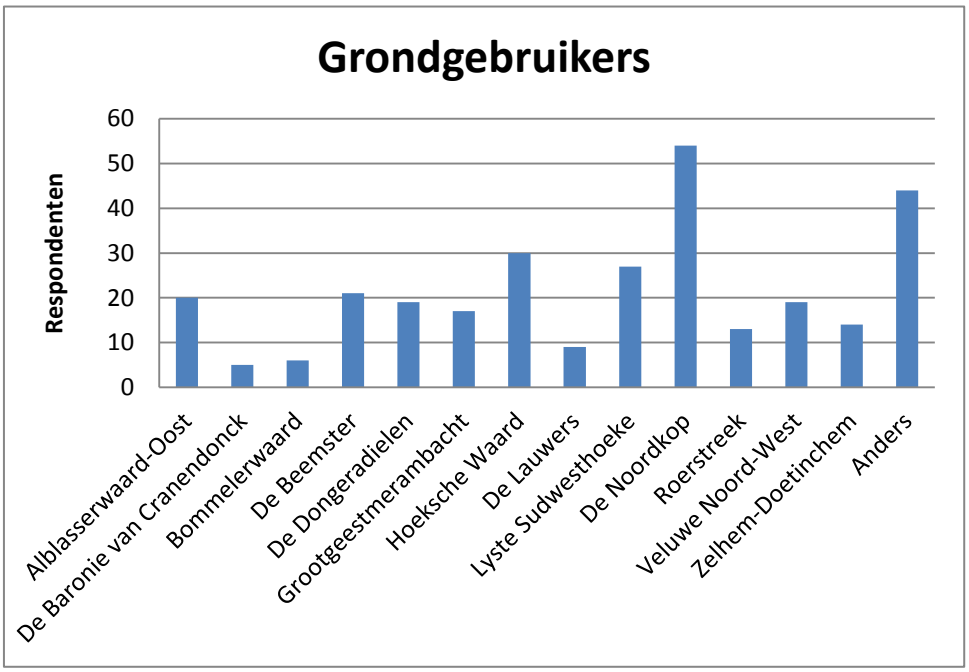

Figuur 4. Aantal grondgebruikers dat gereageerd heeft op de enquête, per gebied

Aan de grondgebruikers is gevraagd wat voor type bedrijf zij hebben. Het merendeel van de respondenten heeft een veeteeltbedrijf (50%), akkerbouwer was men in 27% van de gevallen. De overige respondenten zijn over het algemeen afkomstig van een gemengd bedrijf (11% of een bedrijf met vollegrondsteelt. In Figuur 5 is deze verdeling te vinden.

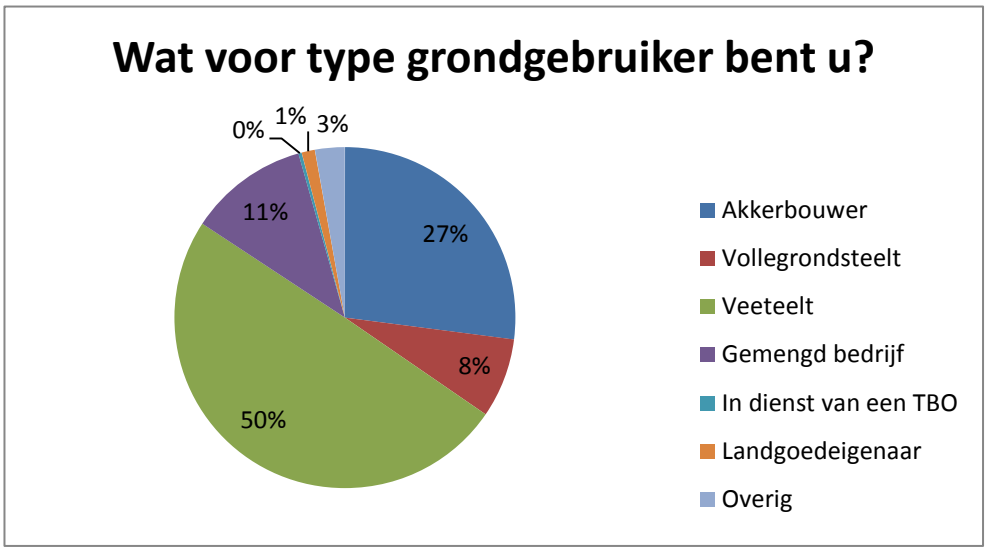

Figuur 5. Verdeling van het type grondgebruikers

3.4. Positieve reacties op enquête, met name door grondgebruikers

Via de mogelijkheid voor opmerkingen of extra toelichting reageerde een aantal jagers en grondgebruikers positief op de enquête. Zij spraken hun waardering uit voor het feit dat zij de ruimte kregen om de problematiek vanuit hun oogpunt te belichten.

> *"De G7 heeft bewezen niet voor oplossingen te kunnen zorgen. Er zijn ook veel meer partijen die belang hebben en dus ook mee moeten beslissen. De G7 heeft volgens mij nooit alleen plannen mogen maken. Daarom vind ik deze enquête een goede zaak, zodat de mensen die werkelijk bij het probleem aanwezig zijn ook van zich kunnen laten horen."*

> *"Ik vind het positief dat dit onderwerp middels een enquête eens een keer belicht wordt."*

> *"Dank voor de belangstelling. Ik hoop op een goede oplossing, anders loopt het uit de hand."*

4. Aanpak schadebestrijding

In de enquête is gekeken naar de manier waarop jager en grondgebruiker het probleem van schadebestrijding oppakken. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen de manier waarop zij op dit moment samenwerken en de gewenste vorm van samenwerking. De focus lag op een gecoördineerde aanpak, waarbij verschillende partijen schade planmatig bestrijden. In de simpelste vorm is dit een samenwerking tussen jager en grondgebruiker. Hoe handelen zij indien er schade dreigt voor te doen of voordoet? Maken zij hier van te voren afspraken over, en zo ja, hoe zien deze afspraken er dan uit? Bij complexere vormen van een gecoördineerde aanpak worden meerdere partijen betrokken.

4.1. Huidige aanpak

Samenwerking tussen jager en grondgebruiker

Het merendeel van beide partijen zegt afspraken te maken over de manier waarop gehandeld wordt. Respectievelijk driekwart en twee derde van de ondervraagde jagers en grondgebruikers geeft aan dit momenteel te doen. Deze afspraken hebben voornamelijk een vorm waarbij jager en grondgebruiker de (dreigende) schade samen in de gaten houden. Vervolgens treden zij samen of treedt alleen de jager op wanneer de schade zich voordoet. Zie voor het volledige overzicht Bijlage 3.

Ook zegt het overgrote deel van de jagers zo vaak als mogelijk en nodig naar zijn jachtveld te gaan. Een kleine minderheid geeft aan zo vaak te gaan als nodig is om aan de voorwaarden voor tegemoetkoming in de schade te voldoen. Slechts een beperkt aantal jagers (3%) zegt minder vaak te gaan dan voorgeschreven voor tegemoetkoming.

De grondgebruikers informeren de jachthouder vaak niet over hun bedrijfsvoering (teeltplan) in relatie tot schadebestrijding. Ook verwachten zij niet dat de jachthouder meedenkt over de bedrijfsvoering en / of stellen zij (aan de hand daarvan) samen een plan op voor schadebestrijding. In Tabel 4 is het volledige overzicht weergegeven.

Tabel 4. Percentage grondgebruikers dat het eens / oneens is met onderstaande stellingen

Stelling	Ja	Nee
Ik informeer mijn jachthouder over mijn teeltplan voor het volgende jaar	32%	68%
Ik verwacht dat mijn jachthouder meedenkt over de bedrijfsvoering/ het teeltplan in relatie tot schadebestrijding	23%	77%
De jachthouder en ik stellen samen een plan voor schadebestrijding op	34%	66%

Driekwart van de jagers beschouwt zijn eigen, huidige inzet als effectief. Ook een groot deel van de grondgebruikers waardeert de inzet van de jager. Het grote merendeel van de grondgebruikers beoordeelt de toegevoegde waarde van schadebestrijding ten opzichte van andere afweermethoden

als groot. Slechts een klein aantal ziet geen toegevoegde waarde. Ook waarderen grondgebruikers de inzet van de jager. In totaal is twee derde van hen tevreden of zeer tevreden over de inspanningen van de jachthouder voor schadebestrijding (zie Figuur 6).

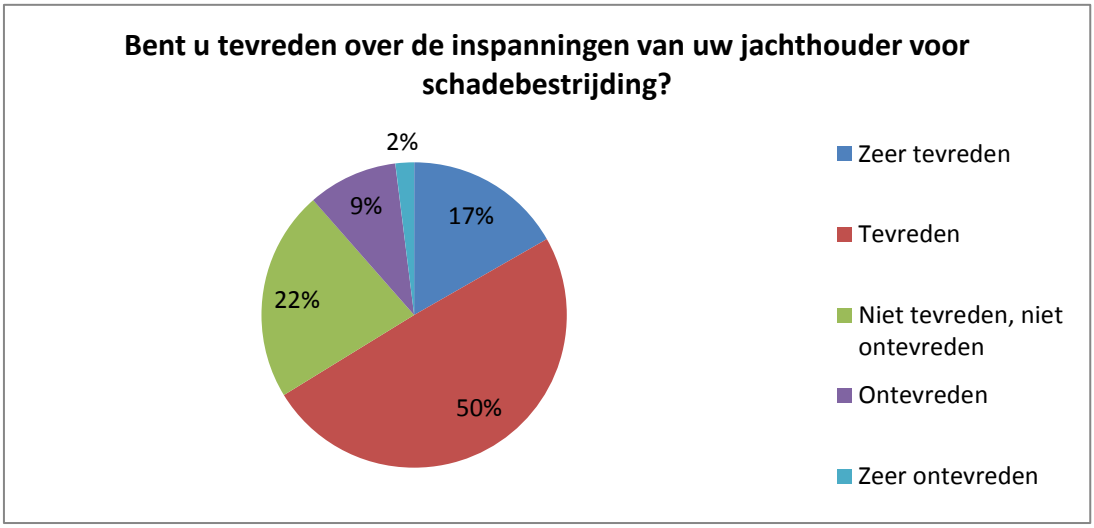

Figuur 6. Percentage grondgebruikers dat (on)tevreden is over de inzet van de jachthouder

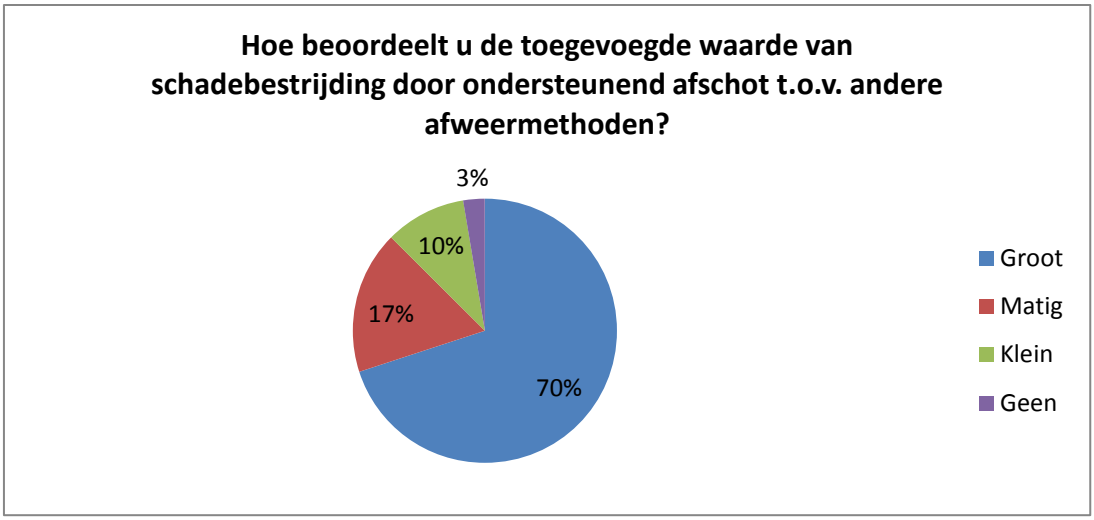

Figuur 7. Beoordeling van de toegevoegde waarde van schadebestrijding door ondersteunend afschot t.o.v. andere afweermethoden, aangegeven door de grondgebruiker

Gecoördineerde aanpak met meerdere partijen

Met betrekking tot een gecoördineerde aanpak met meerdere partijen is in de enquête onderscheid gemaakt tussen coördinatie in de planvormingsfase en in de uitvoeringsfase. Aan de grondgebruikers is gevraagd of zij betrokken zijn bij een gecoördineerde aanpak van schadebestrijding in de planvormingsfase, aan de jagers of zij betrokken zijn bij een gecoördineerde aanpak in de planvormings- en/of uitvoeringsfase van schadebestrijding.

58% van de jagers geeft aan op dit moment betrokken te zijn bij een vorm van gecoördineerde aanpak. Dit tegenover slechts 13% van de grondgebruikers. De meest voorkomende vorm van gecoördineerde aanpak bij de jagers betreft de vorm waarbij zowel de planvormings- als uitvoeringsfase onderdeel van uitmaakt.

In de enquête is geen onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van coördinatie in de planvorming of uitvoering van schadebestrijding. In de gesprekken met de WBE's is komen meerdere soorten van coördinatie naar voren:

1. Organisatie van meerdere jagers onderling

In veel gevallen organiseren de jagers op uitvoeringsniveau zichzelf. Zo verloopt in Hoeksche Waard de jacht en schadebestrijding via plaatselijk samenwerkingsgroepen (jachtcombinaties). Deze coördineren de schadebestrijding onderling. De communicatie tussen jachtaktehouders en grondgebruikers verloopt goed. Wanneer een agrariër schade heeft belt hij de jagermeester van de jachtcombinatie en deze coördineert het afschot door één of meerdere jagers die beschikbaar zijn.

In de Lytse Sudwesthoeke werken een 70-tal jagers uit de regio en daarbuiten samenwerken voor het bestrijden van schade. Telkens wordt samen gejaagd met drie tot vier jagers. Zo voorkomen zij dat de ganzen zich van hot naar her verplaatsen en echt worden verjaagd. Op jachtfora (bijvoorbeeld jachtforum.nl) kunnen jagers in contact komen met junior jagers zonder grond om mee te helpen.

2. Planmatige schadebestrijding

In de gesprekken met de WBE's worden schadebestrijdingsplannen enkel aangehaald wanneer het gaat om het bestrijden van reeën, edelherten en wilde zwijnen. Voor ganzen kan immers moeilijker aan populatiebeheer gedaan worden. Op de Veluwe vindt planmatig afschot van edelherten en wilde zwijnen plaats aan de hand van het Fauna Beheer Plan (FBP). In het FBP staat hoe beheerd wordt en welk aantal geschoten moet worden. Ieder jaar wordt aan de hand van de tellingen het plan tegen het licht gehouden. Het FBP uit 2011 heeft het doel om het overschot aan edelherten binnen twee jaar terug te brengen. Het plan is opgesteld met alle belanghebbenden met behulp van de Vereniging Wildbeheer Veluwe. Door planmatig beheer is vooraf helder wat de verwachtingen zijn en de resultaten zijn te controleren en te monitoren.

Een opmerking hierbij is het belang om bij de planvorming de medewerking te hebben van de gebiedskenners. Zij moeten het aantal getelde soorten toetsen aan hun praktijk. In het geval van de Veluwe is dit eerder misgelopen. Te lage tellingen werden niet bijgesteld door gebiedskenners waardoor het beheerplan op een te kleine populatie werd gestoeld. Nu is hier een werkgroep opgericht onder de FBE die toezicht houd. Ook zijn extra schijnwerpertellingen uitgevoerd op hotspots (zoals de agrarische enclave) om tot een realistisch beeld van aantallen edelherten te komen. Hierover wordt gezegd dat deze scherpere controles op de uitvoer het gevolg heeft dat er minder schade is, minder aanrijdingen en dat het afschot van wilde zwijnen daalt. Ook WBE Hoeksche Waard ontwikkelt momenteel een ree-wildbeheerplan.

3. Schadebestrijding los van jachtgrond door afzonderlijke uitvoerder

Op de Midden Veluwe is Staatsbosbeheer gestart met het inzetten van een afzonderlijke uitvoerder voor faunabeheer. Deze is vakkundig op het gebied van faunabeheer en stelt zich neutraal op met als enige belang om het faunabeheerplan uit te voeren. Staatsbosbeheer verhuurt hier zijn jachtgronden niet meer. Daarvoor in de plaats stuurt een jachtopzichter een groep jagers aan en geeft ze gericht opdrachten. Hiermee is het afschot effectgericht en wordt bijvoorbeeld ook intensief rond wegen gejaagd voor de verkeersveiligheid. In geen van de onderzoeksgebieden is sprake van deze vorm van beheer.

4. Rol van de WBE in het coördineren van de schadebestrijding

In de meeste gebieden neemt de WBE geen actieve rol in het coördineren van de schadebestrijding. In drie van de elf gebieden geeft de WBE aan dat het coördinerende taken uitvoert met betrekking tot schadebestrijding. Zo vindt in WBE de Noordkop jaarlijks een 'schadelijk-wild-dag' plaats: deelnemende jagers gaan dan het veld in en bestrijden op hun eigen veld de schadelijke wildsoorten. Vervolgens wordt een gezamenlijk tableau gelegd en een diner georganiseerd. De schadelijk-wild-dag bevordert de motivatie om zich in te zetten voor schadebestrijding.

In de Bommelerwaard coördineert de WBE de schadebestrijding door het opstellen van een schadebestrijdingsplan. Onderdeel van dit plan is bemiddeling tussen jachtaktehouder en grondgebruiker door de WBE wanneer de jachtaktehouder de schade niet aankan. De WBE kan dan de grondgebruiker in contact brengen met andere jonge jagers zonder jachtveld. Daarnaast levert de WBE advies over schadebestrijding en functioneert ze als logistiek orgaan voor het uitgeven van vergunningen. Het effect van deze aanpak is dat de schade daalt, maar *"het blijft dweilen met de kraan open zolang de regelgeving niet veranderd,"* zo zegt de WBE Bommelerwaard.

Op de Veluwe functioneert de vereniging van Wildbeheer Veluwe als een WBE. Het coördineert het beheer van de edelherten en de wilde zwijnen voor de gehele Veluwe. Hierin zitten jagers en natuurbeschermingsorganisaties, terreineigenaren en belangenverenigingen. Samen maken ze afspraken over hoe geteld wordt en hoe de telresultaten uitgewerkt worden. Het geeft uniformiteit aan de gebruikte methoden, de afschotregistratie en de analyse van gegevens. De WBE's op de Veluwe functioneren op leefgebied niveau en zijn puur uitvoerende organisaties.

4.2. Gewenste aanpak

Zowel grondgebruikers als jagers zijn op dit moment minder vaak betrokken bij een gecoördineerde aanpak dan dat zij wensen. De helft van de grondgebruikers geeft aan niet betrokken te zijn bij een gezamenlijke planvorming, maar acht dit wel wenselijk. Ook driekwart van de jagers geeft aan behoefte te hebben betrokken te zijn bij een gecoördineerde aanpak (planvorming en/of uitvoering). Op dit moment is echter een groter deel van de jagers al wel betrokken bij een vorm van gecoördineerde aanpak. Zie Tabel 5 voor een volledig overzicht. Ook geeft meer dan de helft van de jagers aan dat een gecoördineerde aanpak de motivatie om schade te bestrijden zou vergroten.

Door de jagers wordt de WBE of jagersvereniging gezien als belangrijkste betrokken partij bij een gecoördineerde planvorming. Daarnaast zijn ook de grondgebruiker, de FBE, de jachtcombinatie, de individuele jager en collega jagers uit de buurt partijen waarmee afspraken zouden moeten worden gemaakt. Grondgebruikers hechten het meest belang aan betrokkenheid van de jachthouder, medegrondgebruikers en de WBE of jagersvereniging. Andere partijen die door de respondenten worden aangedragen als wenselijke betrokkenen zijn de provincie en gemeente, TBO's, waterschappen, landbouworganisaties (LTO, ANV) en het Faunafonds.

> *"Ik vind dat beheerders / grondgebruikers nadrukkelijk gezamenlijk moeten optrekken bij het voorkómen c.q. bestrijden van schade en dat zij een flinke vinger in de pap moeten hebben bij het bepalen én uitvoeren van de aanpak."*

Rol van de WBE's in een gecoördineerde aanpak

Opvallend is dat WBE's vaak nog geen coördinerende taken uitvoeren. Daarover zegt de WBE Lauwers: *"De rol die wij zien voor de WBE is beperkt. Het inventariseren van de behoefte bij leden kan wel worden gedaan maar de feitelijke indeling moet door de leden onderling worden gedaan mede omdat er "gevoeligheden" zijn tussen leden onderling en het planningtechnisch een te grote belasting wordt voor de WBE-besturen."*

Een aantal WBE's geven wel aan een grotere rol te willen spelen. Zo is de WBE Bommelerwaard een poel aan het opzetten met mensen die beschikbaar zijn om schade te bestrijden voor grondgebruikers. Deze mensen kunnen door agrariërs benaderd worden wanneer de schade uit de hand loopt en hun eigen jager het niet meer aan kan. Dit levert tegelijkertijd spanningen op omdat de jagers anderen op hun veld gauw wantrouwen.

En op de Veluwe is een aparte werkgroep opgericht om de uitvoer van het Faunabeheerplan te controleren nadat de stand van de edelherten veel hoger bleek dan dat geteld was de afgelopen jaren. Hiervan wordt gezegd dat het vooral de taak van de WBE's zou zijn om te monitoren en hun

jagers aan te spreken op de uitvoer van het Faunabeheerplan. Maar dat de mate waarin deze verantwoordelijkheid genomen wordt wisselend is.

In de Hoeksche Waard zegt de WBE dat het een te weinig coördinerende rol met betrekking tot schadebestrijding vervult. Ze geven aan meer te kunnen doen. Zo zou het ook als eerste of tweede aanspreekpunt kunnen opereren voor grondgebruikers met schade. Nu weten agrariërs vaak niet wie allemaal in de combinatie zitten en als de jagermeester dan afwezig is kan hij niemand bereiken. In WBE Hoeksche Waard is veel behoefte is aan een gecoördineerde aanpak. Als reactie hierop zegt het WBE bestuur open te staan voor aanbevelingen vanuit haar leden om een grotere coördinerende rol op zich te nemen.

In Noord-Holland is ook belangstelling om als WBE meer coördinerend op te treden voor. In de Noordkop wordt hiervoor gedacht aan het opstellen van een gezamenlijk beheerplan. Verwacht wordt dat dit positief zal werken op de motivatie van de jagers om schade adequaat te bestrijden.

Tabel 5. Percentage jagers dat op dit moment betrokken is/ behoefte heeft betrokken te zijn bij een gecoördineerde aanpak

	Bent u betrokken?	Heeft u behoefte betrokken te zijn?
Ja, planvorming en uitvoering	27%	44%
Ja, alleen planvorming	2%	5%
Ja, alleen uitvoering	29%	24%
Nee	41%	27%

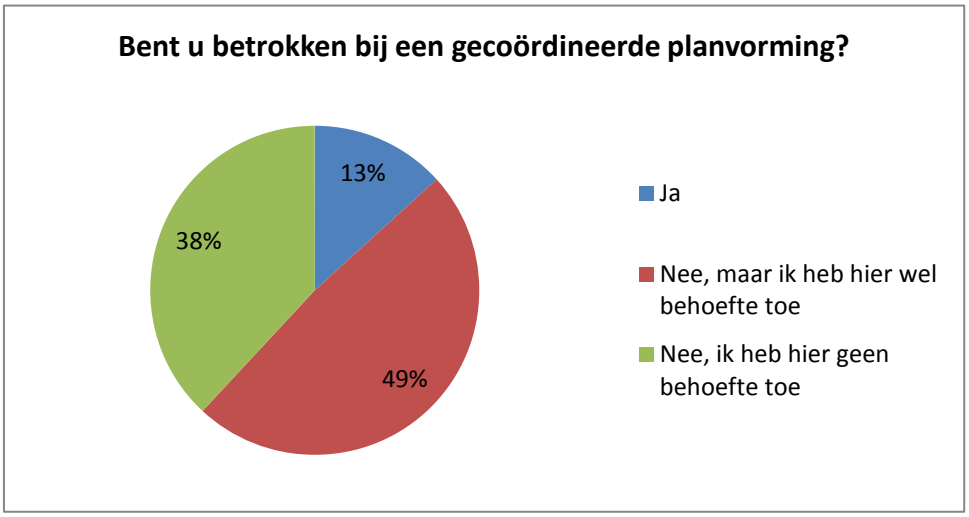

Figuur 8. Percentage grondgebruikers dat aangeeft wel of niet betrokken te zijn bij een gecoördineerde planvorming

Een aantal succesfactoren voor het coördineren van de schadebestrijding dat uit de gebiedsanalyses naar voren kwam, zijn:

- Planmatig beheer: maak door middel van een Faunabeheerplan vooraf helder wat de verwachtingen zijn. Hierdoor zijn de resultaten na afloop ook te controleren en te monitoren.
- Uniformiteit in de uitvoering: zorg voor een vereniging met verschillende belanghebbenden (jagers, grondgebruikers, natuurbeschermingsorganisaties en andere belangenverenigingen). Maak samen afspraken over de gewenste aanpak.

- Digitale informatiesystemen: Zoek mogelijkheden voor bijv. een nieuw faunaregistratiesysteem (faunaregistratie.nl). Dit registreert realtime het afschot. Ook bieden digitale ontmoetingsplaatsen mogelijkheden voor het organiseren van samenwerking tussen jagers onderling en/of andere partijen.
- Soortspecifiek beleid: Pak schade gecoördineerd aan en kijk over de grenzen van het jachtveld, de WBE en de provincie heen. Ontwikkel beleid dat op een soort is toegesneden, want de problematiek in het ene gebied heeft invloed op een ander gebied. Geef dat beleid vervolgens invulling op leefgebied niveau. Belanghebbenden zijn verantwoordelijk voor de uitvoer.

> *“Er moeten keuzes gemaakt worden per gebied. Willen we bijvoorbeeld weidevogels behouden, dan moeten alle grote vogels bestreden worden en voornamelijk in het vroege voorjaar begin februari moeten er geen overwinterende ganzen e.d. meer aanwezig zijn in de polder.”*

5. Motivatie en drijfveren

5.1. Theorie van Gepland Gedrag

Om inzicht te krijgen in de motivatie van jagers is gebruik gemaakt van de Theorie van Gepland Gedrag. Deze theorie is in de enquête toegespitst op de motivatie om schade te bestrijden. Voor elke variabele is gevraagd de bijbehorende stellingen te scoren op een schaal van 1 tot 5, waarbij 1 zeer laag (negatief) is en 5 zeer hoog (positief) is. Opvallend is dat voor alle vier de gemeten variabelen (attitude, sociale norm, eigen effectiviteit en intentie) de gemiddelde waarden zeer hoog liggen. Dit overzicht is te vinden in Tabel 6.

Tabel 6. Overzicht van gemiddelden en standaardafwijking voor de gemeten variabelen van de Theorie van Gepland Gedrag

	Gemiddelde	Standaardafwijking
Attitude	4,4	0,6
Subjectieve norm	3,6	1,0
Eigen effectiviteit	4,2	1,0
Intentie	4,8	0,4

Dit betekent dat jagers over het algemeen erg positief staan tegenover schadebestrijding, het idee hebben dat personen in hun omgeving die belangrijk voor hen zijn ook positief tegenover schadebestrijding staan en zichzelf goed in staat achten schade effectief te kunnen bestrijden. Ook de intentie om schade te bestrijden, wanneer deze zich voordoet, is erg hoog. Op een enkeling na geven alle jagers aan van plan te zijn om schade te zullen bestrijden, wanneer deze zich voordoet.

De standaardafwijking geeft de spreiding rond het gemiddelde weer. Is de standaardafwijking groot, dan was er veel variatie in de antwoorden. Is de standaardafwijking klein, dan gaf het overgrote deel van de respondenten een antwoord dat dicht bij het gemiddelde ligt. Voor alle gemiddelden was de standaardafwijking relatief klein, met name voor de attitude en intentie. Dit betekent dat de respondenten vrijwel allemaal een zeer positieve attitude hebben en de intentie hebben schade te bestrijden, wanneer deze zich voordoet.

Voor het voorspellen van intentie, als belangrijkste indicator voor gedrag, blijken attitude en sociale norm significant in het verklaren van de intentie. Dit betekent dat, wanneer het op schadebestrijding aankomt, een positievere attitude en een positievere subjectieve norm leiden tot een grotere intentie.

De resultaten tonen aan dat de intrinsieke motivatie om schade te bestrijden zeer hoog is. De gemiddeld zéér hoge intentie geeft aan dat jagers erg gemotiveerd zijn om schade te bestrijden. Dit blijkt ook uit de vraag welke basishouding de jager hanteert in relatie tot het bezoeken van zijn veld blijkt ook dat zij zeer gemotiveerd zijn om schade te bestrijden. Zoals gezegd geeft het overgrote deel aan zo vaak als mogelijk en nodig naar zijn veld te gaan.

5.2. Drijfveren voor jacht en schadebestrijding

Eén van de belangrijke hoofdvragen van de enquête was te achterhalen wat intrinsieke drijfveren van jagers zijn om te jagen en schade te bestrijden. Belangrijke drijfveren voor de jacht zijn het aspect van goed gezelschap / samen doen, het benutten van het wild en de natuur, de liefde voor de natuur en goed wild- en faunabeheer. Dit laatste aspect is ook een belangrijk aspect om aan schadebestrijding te doen. Daarnaast zijn de voorkoming en bestrijding van schade en het behouden van een goede relatie met de grondgebruiker belangrijke motivatiefactoren om zich in te zetten voor schadebestrijding. In Figuur 9 is weergegeven welke antwoorden de jagers geven op de vraag wat hun vijf meest belangrijke drijfveren zijn.

De top 5 drijfveren die hieruit volgt is:

Jagen

1. Goed wild- en faunabeheer
2. Liefde voor de natuur
3. Benutten van het wild / de natuur
4. Het aspect van samen doen / in goed gezelschap
5. Voorkoming en bestrijding van schade

Schadebestrijding

1. Voorkoming en bestrijding van schade
2. Goed wild- en faunabeheer
3. Goede relatie met de grondgebruiker
4. Bevorderen biodiversiteit
5. Uitvoeren jachtplicht

Opvallend is dat de belangrijkste drijfveren om te jagen en om aan schadebestrijding te doen verschillen, op het uitvoeren van goed wild- en faunabeheer na. De drijfveren voor de jacht zijn aspecten die voornamelijk een interne impuls veroorzaken. Het benutten van het wild / de natuur, de liefde voor de natuur en het jagen in goed gezelschap zijn factoren die men persoonlijk ervaart. Hierbij staat de jager en puur het uitvoeren van de jacht centraal. Het element van beleving van de jacht is hierbij belangrijk.

Dit komt ook naar voren wanneer de deelnemers gevraagd wordt hun motivatie om te jagen kort toe te lichten. Hier wordt het ervaren van de jacht, in al zijn facetten, genoemd. Jagers noemen bijvoorbeeld het bezig zijn in en actief deelnemen aan de natuur, het genieten van de natuur, de rust en de vrijheid in het veld. Ook het waarnemen van de dieren in het veld, het spel met de jachthond, het spel tussen mens en dier en het samenwerken met andere jagers worden genoemd als belangrijke drijfveren.

> *“Het in het veld lopen, en het samenspel van man en hond en het aanschouwen van alle dieren die men tegenkomt.”*

> *“Zowel de ontspanning en spanning die je ervaart tijdens de jacht, het gevoel van rust en vrijheid. Ook de liefde voor de natuur drijft je als jager: beheren van een jachtveld met goede wildstand geeft enorme voldoening. Als we dit op zijn beloop zouden laten is het leed niet te overzien en zouden we in de toekomst alleen kraaien ganzen en vossen zien in de natuur.”*

Ook het onderhouden van het jachtveld, waarbij het behouden van biodiversiteit en een goede wildstand, maken deel uit van de beleving van de jacht. Voorbeelden die hierbij genoemd worden zijn:

> *“Ik ben opgegroeid met de natuur, het onderhouden ervan is voor mij een bezigheid, maar ook het oogsten. Jacht is voor mij een ontspanning, met name in de donkere najaarsperiode en winter. Vaak niet eens het tableau, hoewel dat ook voldoening schenkt.”*

> *“Jagen is voor mij een passie. Het betekent voor mij genieten van de natuur. Het onderhouden; beheren en verrijken van de aanwezige flora en fauna geven mij voldoening. En uiteraard het uiteindelijke oogsten van een lekker stuk wild vlees is voor mij een beloning voor alle werk en wordt eervol gebruikt voor mijn andere passie koken.”*

Daarnaast is het aspect van het verantwoord benutten van de natuur (het wise-use principe), een belangrijk aspect van de voldoening die de jacht schenkt en dat bijdraagt aan de beleving ervan. Men schept voldoening uit de oogst die men verkrijgt, na het leveren van de inspanningen die komen kijken bij het onderhouden van het jachtveld en de jacht zelf. Een jager geeft bijvoorbeeld aan:

> *“Het is mij van jongs af aan geleerd om op verantwoorde wijze om te gaan met de natuur en het daarin levende wild. Het goed verzorgen van het jachtveld is daar uiteraard een belangrijk aspect van. Een goede wildstand (biodiversiteit) is altijd mijn streven. Verantwoord afschot (oogsten) is ook een onderdeel van verantwoord omgaan met de wildstand.”*

> *“Actief bezig zijn met "van schot tot bord". Het bemachtigen van een stukje vlees, het schoonmaken het toebereiden en fles wijn uitzoeken en het op tafel brengen van iets goeds.”*

Bij schadebestrijding komt hier een extern motivatie-aspect bij. De voorkoming en bestrijding van schade en het behouden van een goede relatie met de grondgebruiker gaan een stap buiten de ‘jagerswereld’ en includeren ook de ervaringen en belangen van de grondgebruiker. Hier worden aspecten als plicht, redelijkheid, verantwoordelijkheid en dienstbaarheid ten opzichte van de grondgebruiker genoemd.

> *“De relatie met je grondgebruiker / eigenaar wordt intenser vanwege zijn economisch belang en jouw rol daarin.”*

> *“Als je je eigen inkomen met bijv. 20% ziet verlagen vind je dat ook niet fijn. Als je je honderd procent inzet om een goed product te werven en dat in enkele dagen te niet ziet gaan door wildschade kan ik me goed voorstellen dat je daar als landbouwer moedeloos van wordt.”*

Jagers zetten zich in voor schadebestrijding omdat ze schade willen voorkomen voor grondgebruiker/ aan landbouwgewassen, aan de natuur en aan het jachtveld.

> *“Ik wil hulp bieden aan de boeren die zeer lijden onder de schade en handhaving van evenwicht in de natuur”*

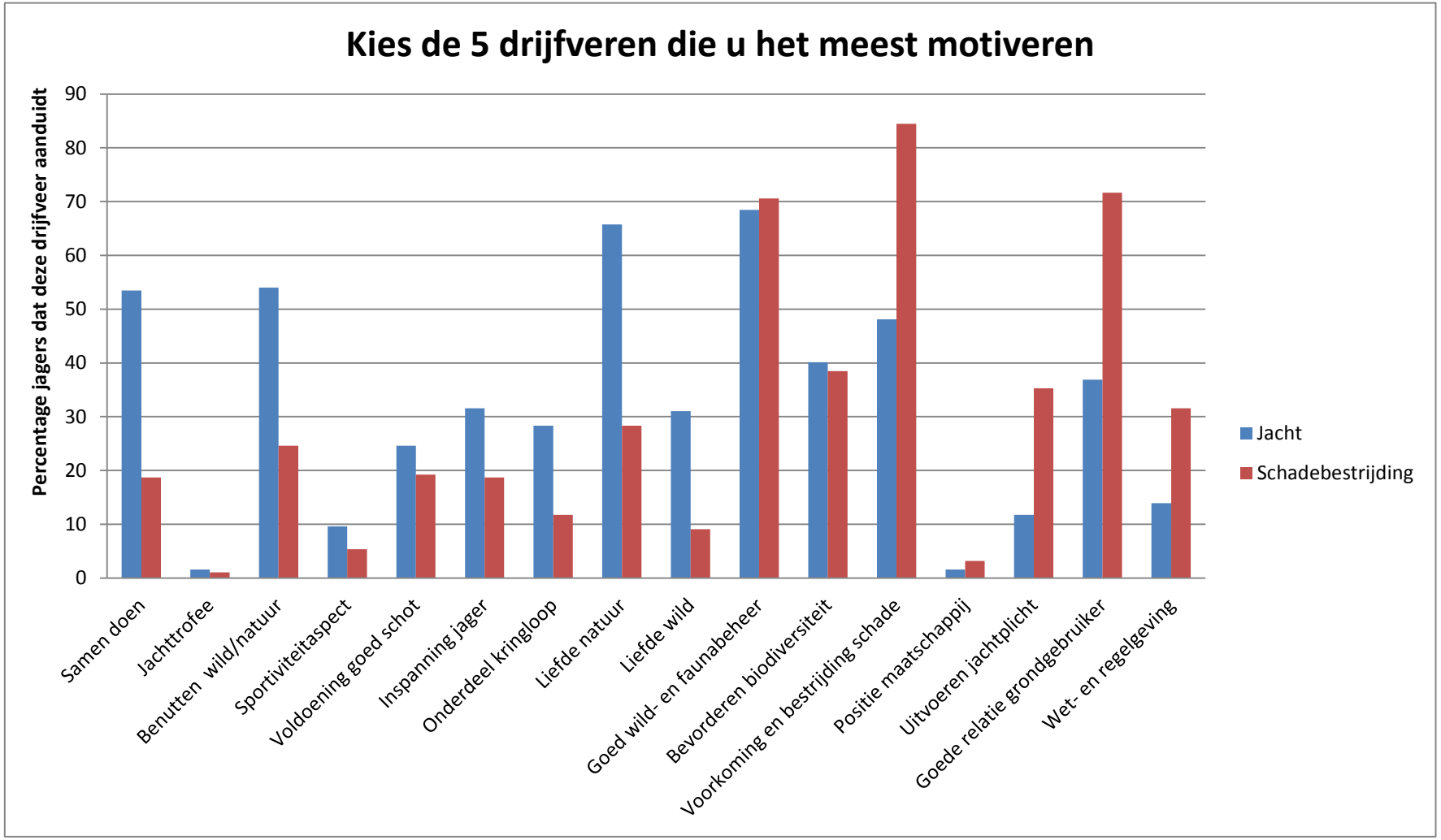

Figuur 9. Drijfveren van jagers om aan jacht en schadebestrijding te doen

Figuur 10. Voorbeeld uit de Hoeksche Waard, wordt hiermee de motivatie vergroot?

€ 1.- VERGOEDING PER GANS!
WBE Hoeksche Waard heeft een financiële en fysieke opening gevonden voor het ganzenprobleem.

1. We hebben een officieel erkend verwerkings- en verduurzamingsbedrijf in de Hoeksche Waard: Palingriokerij Joost Kant, Schenkeldijkk 37 in 's Gravendeel.
2. We hebben een subsidiepot, zodat u € 1.- vergoeding krijgt per aangeleverde en door een gekwalificeerd persoon goedgekeurde versgeschoten gans .

Daarnaast gaat de WBE binnenkort de horeca in de Hoeksche Waard enthousiast maken voor het nieuwe streekproduct 'Wilde Gans uit de Hoeksche Waard'. Horeca-eigenaren en koks worden uitgenodigd voor een speciale Wilde Ganzen Proeverij . Hiermee willen we een duurzame afzet van eersteklas Hoeksche Waards Wilde Ganzenvlees - 100% puur scharrelvlees – creëren en bevorderen.
Wat overblijft wordt geschonken aan de Rotterdamse Voedselbank.
CONSTANTE AANVOER VEREIST!
Let wel, dit is een begin. Maar een hoopvol begin. We blijven hard werken aan meer… Daarvoor is een constante aanvoer van ganzen vereist. Dat is uw verantwoordelijkheid als jager. Want 'nee' moeten verkopen betekent het einde van de lijn. Ga dus het veld in. Neem combinanten, vrienden en zo mogelijk een gekwalificeerd persoon mee. Want elke gans is nu een rake kans!

Gezien het feit dat de jager zijn jachtveld huurt van de grondgebruiker heeft hij ook zelf een direct belang bij het goed houden van de relatie met de grondgebruiker. Het behouden van het jachtveld, of het laag houden van de jachthuur, kunnen hierin belangrijke motivatiefactoren zijn.

> *"Je bestrijdt schade om de boer zijn gewas niet te laten op eten. Dat is het belangrijkste, want als je de boel laat opeten ben je gewoon de jacht kwijt."*

Toch wordt ook genoemd dat jacht en schadebestrijding niet per definitie verschillen. Schadebestrijding hoort bij de jacht en is het 'nuttige met het aangename combineren'. Het uitvoeren van goed wild- en faunabeheer wordt zowel bij de jacht als bij schadebestrijding genoemd als belangrijke drijfveer. Het behouden en het bevorderen van de biodiversiteit en het evenwicht in de natuur zijn hier belangrijke aspecten in. Jagers zeggen bijvoorbeeld:

> *"Schadebestrijding is natuurlijk ook gewoon een vorm van jagen, maar brengt ook een grote mate van verantwoordelijkheid naar de boer met zich mee."*

> *"Schade bestrijden hoort er van oudsher bij: voor wat hoort wat. Bovendien hoeft schade bestrijden geen straf te zijn en het kan meestal weidelijk plaatsvinden. Zit je er bovenop en is de boer tevreden geeft dat ook voor de jager een goed gevoel en vaak ook een goed stukje wildbraad."*

6. Relatie tussen jager en grondgebruiker

6.1. Hoe is de relatie?

Uit de enquête komt naar voren dat de relatie tussen jager en grondgebruiker bijna unaniem als zeer goed wordt ervaren en dat het tonen van dankbaarheid door de grondgebruikers als zeer belangrijk wordt gezien door de jagers. Bijna alle jagers geven aan een overwegend positieve of zeer positieve relatie met de grondgebruiker(s) van zijn jachtveld te hebben. Van de grondgebruikers is ook het overgrote deel positief over de relatie met de jager, een kleine minderheid beoordeelt de relatie als neutraal.

De relatie tussen jager en grondgebruiker is ook per gebied geanalyseerd en daar is geen verschil te zien tussen de verschillende gebieden. In alle onderzochte gebieden wordt aangegeven dat de relatie tussen jager en grondgebruiker positief is.

Het beeld dat jager en grondgebruiker hebben van hetgeen belangrijk is in het onderhouden van een goede relatie tussen beiden, komt goed overeen. Het zien van een gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt hierin als meest belangrijke aspect gezien. Ongeveer twee derde van zowel de jagers als de grondgebruikers vinden dit een belangrijk element in hun relatie.

Tabel 7. Percentage van jagers / grondgebruikers dat aangeeft dat het aspect belangrijk is

Aspect	Jager	Grondgebruiker
Gezamenlijke verantwoordelijkheid	64,2%	66,1%
Sfeer/ aandacht/ gezelligheid	11,8%	12,5%
Dankbaarheid voor inzet (tonen)	47,1%	17,9%
Het gunnen van een lage jachthuur	9,1%	15,4%
Continuïteit in het verlenen van het jachtrecht	39,6%	34,5%
Effectiveit van het inzetten van de jachthouder (zijn toegepaste methodes hebben effect)	33,7%	28,8%
Heldere communicatie over het vóórkomen van schade	41,2%	39,2%
Heldere afspraken over taken en verantwoordelijkheden	31,6%	25,7%
Inzicht in de bedrijfsvoering/ het teeltplan	18,2%	-

Ook aan de andere verschillende belangen wordt in gelijke mate waarde gehecht. Naast het ervaren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn volgens beide partijen continuïteit in het verlenen van het jachtrecht en heldere communicatie over het vóórkomen van schade belangrijke aspecten.

Er is één opvallend verschil, 47% van de jagers geeft aan dat zij het belangrijk vinden dat de grondgebruiker dankbaarheid toont voor de inzet. Daarentegen denkt slechts 18% van de

grondgebruikers dat het tonen een belangrijk aspect van een goede relatie is. Grondgebruikers waarderen de toegevoegde waarde van het inzetten van de jachthouder ten opzichte van andere afweermethoden echter wel. 70% ziet de toegevoegde waarde van ondersteunend afschot als groot (zie ook Figuur 7).

6.2. Taken en verantwoordelijkheden

Ook wanneer gevraagd wordt naar taken en verantwoordelijkheden, komt het beeld naar voren dat het zien van een gezamenlijke verantwoordelijkheid een belangrijk aspect voor een goede verhouding tussen jager en grondgebruiker. Het grote merendeel van zowel de grondgebruikers als de jager vindt dat schadebestrijding een taak is waar zowel de jager als de grondgebruiker verantwoordelijk voor is. De exacte verdeling van de mate waarin deze verantwoordelijkheid gevoeld wordt, is weergegeven in Figuur 11 en Figuur 12.

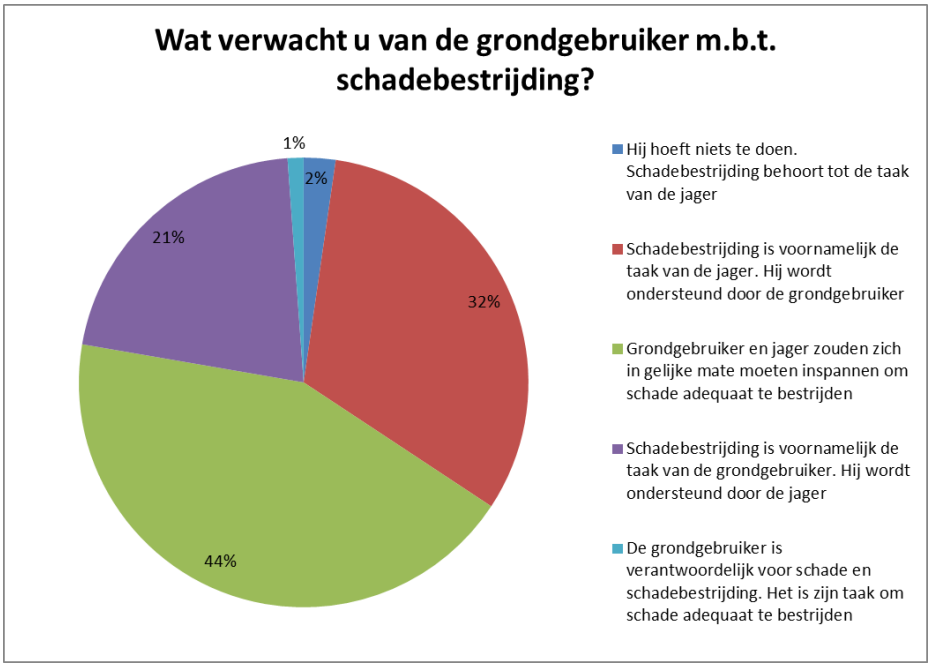

Figuur 11. Beeld van de relatie tussen jager en grondgebruiker in relatie tot verantwoordelijkheden, als aangegeven door de jager

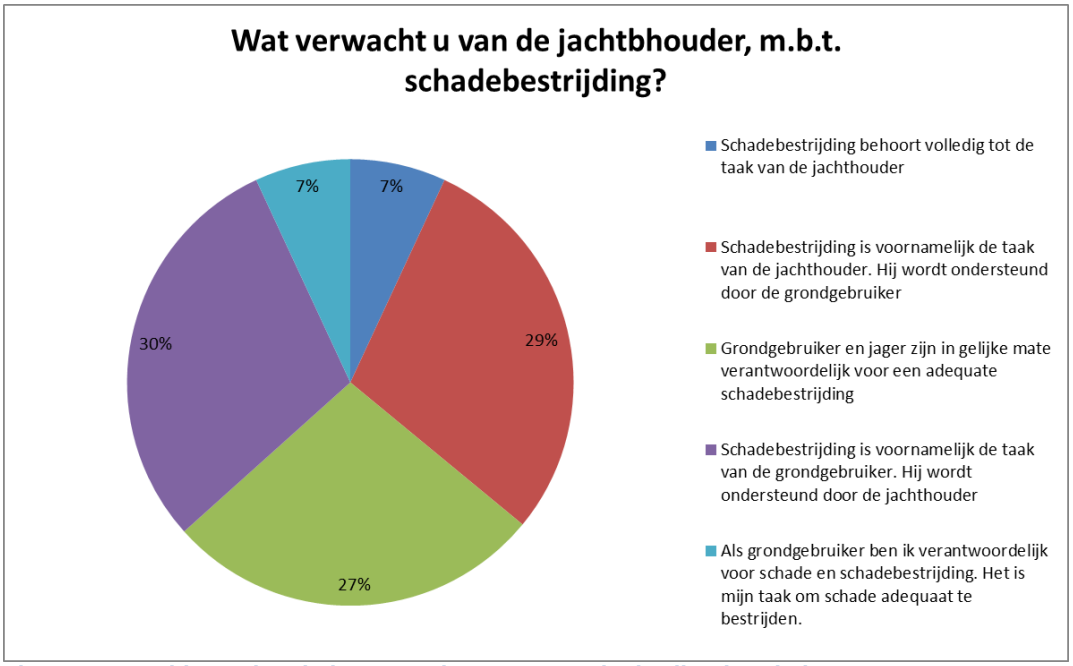

Figuur 12. Beeld van de relatie tussen jager en grondgebruiker in relatie tot verantwoordelijkheden, als aangegeven door de grondgebruiker

De ervaren (mede)verantwoordelijk kan ook een belangrijke drijfveer zijn waarom jagers zich gemotiveerd inzetten voor schadebestrijding. Ook is opvallend dat in beide gevallen gemiddeld gezien de eigen verantwoordelijkheid minstens even groot of groter wordt ingeschat dan de verantwoordelijkheid van de andere partij. 32% van de jagers ziet schadebestrijding voornamelijk als taak van de jager, ten opzichte van 21% van de jagers die vindt dat schadebestrijding voornamelijk de taak is van de grondgebruiker. Bij de grondgebruikers zijn de percentages evenrediger verdeeld. Hier ziet 30% van de grondgebruikers ziet schadebestrijding voornamelijk als taak van de grondgebruiker, ten opzichte van 29% die dit voornamelijk als taak van de jager ziet.

Uit bovenstaande blijkt dat zowel jager als grondgebruiker in schadebestrijding een gezamenlijke opgave zien. Ze hebben over het algemeen hetzelfde beeld over de verantwoordelijkheid die schadebestrijding met zich mee brengt. Voor veel jagers is schadebestrijding een dienst die zij verlenen aan de grondgebruiker:

> *“Ik moet als jager / wildbeheerder gelijktijdig de belangen van de landbouw heel goed in het oog houden. Daar blijft ook druk op staan gelet op de verhouding landbouwer / grondgebruiker en jager / schadebestrijder.”*

> *“Het is voor de agrariërs erg belangrijk dat de schade, aangericht door de fauna, beperkt wordt. Door de veranderingen in de landbouw zijn de gewassen veel kwetsbaarder geworden voor schade. Om een goede voedselvoorziening te kunnen garanderen en een economisch rendabel bedrijf te kunnen behouden zullen wij aan schadebestrijding moeten doen.”*

7. Belemmerende factoren voor een effectieve schadebestrijding

Uit voorgaande hoofdstukken blijkt dat jagers zeer gemotiveerd zijn om zich in te zetten voor schadebestrijding en dat de relatie tussen jager en grondgebruiker als zeer goed wordt ervaren. Tegelijkertijd worden er echter veel problemen rondom schadebestrijding ervaren. De top 5 factoren die het meest de effectiviteit van schadebestrijding belemmeren zijn voor jagers, zo blijkt uit de enquête:

1. Wet- en regelgeving
2. Administratieve aspect van schadebestrijding
3. Effectiviteit van toegepaste methodes
4. Maatschappelijke opinie
5. Tijdsinspanning

In Figuur 13 zijn de gemiddelde waarden van alle onderzochte belemmeringen weergeven, zoals aangegeven door de jagers.

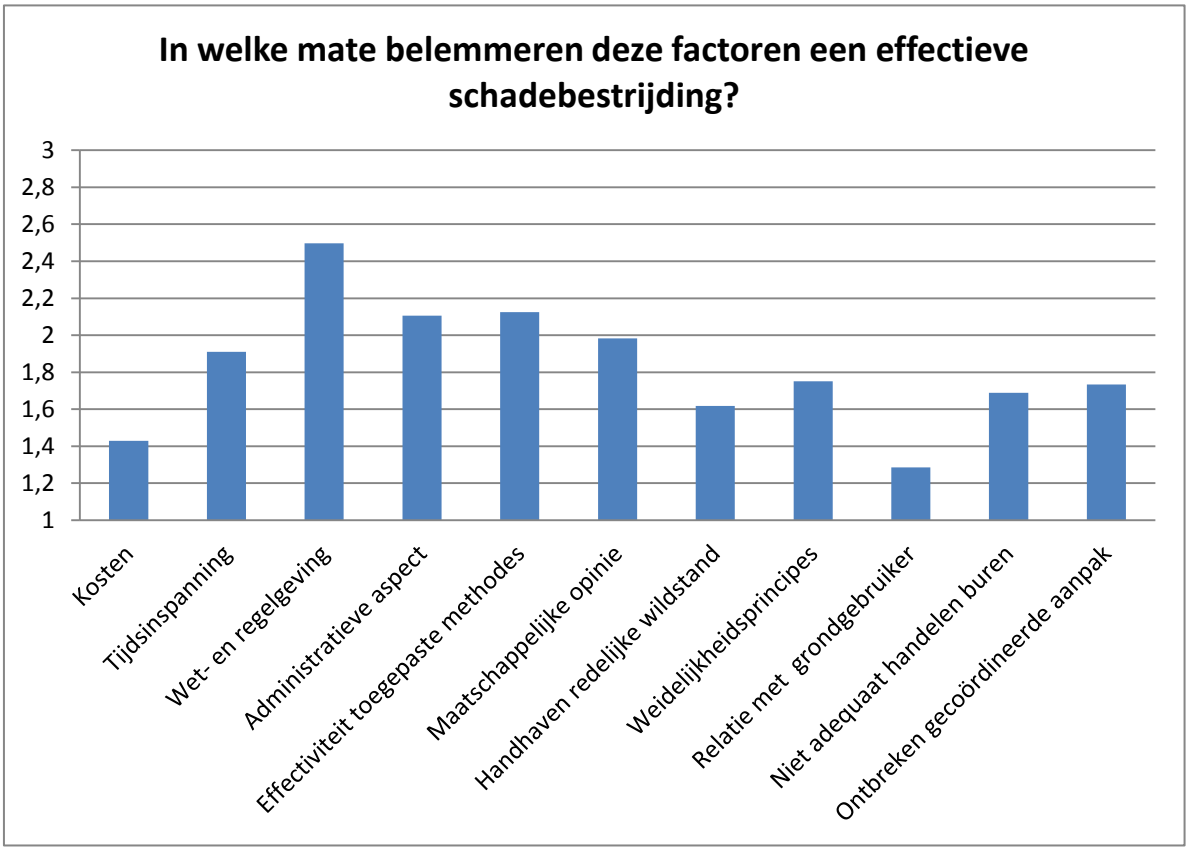

Figuur 13. Gemiddelde waarden van de mate waarin weergegeven factoren een effectieve schadebestrijding belemmeren aldus de jagers (1 = nooit; 2 = in enige mate; 3 = altijd)

De top 5 hindernissen voor grondgebruikers zijn, volgens de resultaten uit de enquête:

1. Wet- en regelgeving
2. Administratieve aspecten
3. Tijdsinspanning
4. Effectiviteit van toegepaste methodes
5. Ontbreken gecoördineerde aanpak.

Opvallend hierbij is dat de meer dan de helft van de grondgebruikers het administratieve aspect noemt als een negatieve invloed en dat maarliefst 70% aangeeft belemmerd te worden door wet- en regelgeving. Het volledige overzicht is weergegeven in Figuur 14.

Figuur 14. Percentage grondgebruikers dat de aangegeven aspecten als hindernis ervaart

Deze resultaten worden door de respondenten als volgt toegelicht:

> *"Schadebestrijding is goed mogelijk, maar met name de wet- en regelgeving zou veel soepeler en eenvoudiger moeten zijn! De meeste voorwaarden voegen niets toe aan het behoud van andere soorten, maar zijn wel een enorme beperking voor de schadebestrijding."*

> *"De huidige wetgeving dient op vele punten te worden aangepast om alle betrokken partijen meer te laten samenwerken en de enorme bureaucratie en administratieve rompslomp te verminderen."*

> *"Mijn negatieve benadering tot schadebestrijding wordt veroorzaakt door de regelgeving die effectiviteit in de weg staat. Het aanmelden, de tijd / uren dat bestreden mag worden, het aantal dieren dat geschoten mag worden per verjaagactie, de ganzensoorten die niet geschoten mogen worden maar wel degelijk schade veroorzaken en het niet mogen gebruiken van lokmiddelen. Je komt voor de grondgebruiker, maar gaat meestal met lege handen weer weg: zonde van je tijd zoals het nu gaat." (respondent enquête)*

7.1. Wet- en regelgeving: ontheffingen

Eén van belemmerende factoren van de wet- en regelgeving in sommige gebieden is het aanvragen van ontheffingen.

> *"De af te leggen weg voor het aanvragen van een ontheffing werkt belemmerend. Hierdoor duurt het enige tijd voordat er opgetreden kan worden" (WBE Alblasserwaard-Oost).*

Ontheffingen kunnen voor sommige diersoorten gecompliceerd in elkaar zitten. Zo is in de Bommelerwaard bijvoorbeeld de ontheffing voor het bestrijden van ganzen in de ene gemeente wel uitgeefbaar en in de andere niet. Dit belemmert een effectieve bestrijding.

WBE Alblasserwaard zegt ook dat de af te leggen weg voor het aanvragen van een ontheffing belemmerend werkt. Hierdoor duurt het enige tijd voordat er opgetreden kan worden. In andere provincies is de uitgifte van ontheffingen centraal geregeld waardoor snel door middel van één telefoontje een ontheffing geregeld kan zijn.

7.2. Schadevergoeding: afwijzingen en eigen risico

Veel ergernis ontstaat door de grote kans op afwijzing van een schadetegemoetkoming door het Faunafonds. Dit ontmoedigt veel grondgebruikers om een verzoek tot tegemoetkoming in te dienen. Zo zegt een jager in de WBE Zelhem-Doetinchem: "De in het verleden ingediende claims bij het Faunafonds werden in vrijwel alle gevallen afgewezen. Dit ontmoedigt de grondgebruikers in kwestie hier in de toekomst nog tijd en moeite in te steken." Voorts is het eigen risico van €250,-- per schadegeval ook een drempel om een aanvraag te doen. De betrokkenen ervaren dit als *"ontmoedigingsbeleid".*

Respondenten geven aan dat ze het niet eens zijn met het deel eigen risico dat de grondgebruiker heeft. Wanneer de overheid bepaalt dat er beperkt afschot mogelijk is, dan zou zij ook de verantwoordelijkheid moeten nemen om de aangerichte schade te vergoeden. Wanneer de samenleving meer natuur wil, dan zullen zij hiervoor ook de kosten moeten dragen. Grondgebruikers zijn het niet eens met het feit dat de kosten op hun bord komen.

> *"Minder gezeur van het Faunafonds bij schade; gewoon uitbetalen. De burgers willen meer natuur en wild; dus moet er betaald worden als er schade is bij de boer. Alle schade dus; en niet dat eeuwige gezeur over eigen risico; of welk dier heeft dit veroorzaakt; en eerst drempelschade of dat er eerst betaald moet worden voordat je een verzoek doet voor schadevergoeding."*

Hierover zegt een jager uit de Lauwers:

> *"Het kost agrariërs 300 euro om een aanvraag te doen bij het faunafonds en het eigen risico bedraagt 250 euro[1]. Om deze reden is het voor agrariërs in sommige gevallen een lastige afweging of hij moet gaan aanvragen of niet."*

---

[1] In het kader van de afspraken binnen het G7-akkoord zijn de aanvraagkosten inmiddels komen te vervallen.

Veel grondgebruikers hebben de mogelijkheid voor het geven van opmerkingen over de enquête gebruikt om hun frustratie te uiten met betrekking tot (het verkrijgen van) schadevergoedingen:

> *"Ik heb problemen met het constateren van schade door de schade-expert. Door een papieren rompslomp wordt er niet of nagenoeg niet uitbetaald; ook niet na meermalen telefonisch contact. Ik voel me na dat de aanvraag is afgewezen misbruikt; vooral na de vele uren die ik, als grondgebruiker en jachthouder, in het land heb doorgebracht om schade te voorkomen."*

Ook frustreert het feit dat er veel tijd en moeite gaat zitten in de verjaging en het aanvragen van schadevergoedingen. Deze tijd wordt niet vergoed, wat leidt tot (extra) inkomstderving. Twee grondgebruikers geven aan:

> *"Schadevergoedingen dekken bij lange na de gederfde inkomsten niet. Ganzen, eenden, smienten, knobbelzwanen: verjagen helpt nauwelijks. Bureaucratie rondom vergoedingen is afschrikwekkend. Het is kiezen voor acceptatie van wildschade met daarbij behorende dekkende vergoedingen, ook voor gemaakte kosten. Als men dat niet wil, dan moet de populatie zodanig omlaag dat er geen schade meer is!"*

> *"Er zijn veel veel heel veel, maar dan ook veel te veel ganzen die mijn bedrijfsvoering bepalen. De dagen dat ik ze verjaag, kan ik nergens verhalen. Als ik al die uren bij derden zou kunnen werken had ik een inkomen."*

7.3. Administratie

Wanneer gevraagd wordt hoe het Faunafonds beoordeeld wordt in relatie tot de motivatie om schade te bestrijden, komt naar voren dat vooral dat de administratie voor de rapportage en de duidelijkheid van de voorwaarden voor schade-uitkering de motivatie het meest beïnvloeden. Bijna de helft van de jagers en meer dan twee derde van de grondgebruikers heeft hier last van.

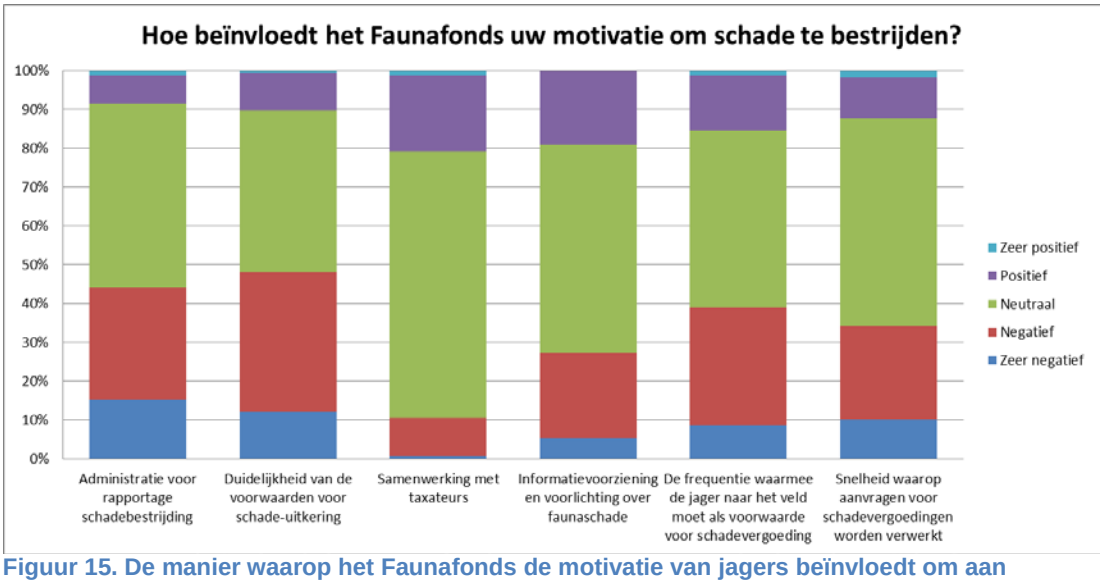

Figuur 15. De manier waarop het Faunafonds de motivatie van jagers beïnvloedt om aan schadebestrijding te doen.

Ook de informatievoorziening en voorlichting over faunaschade, de frequentie waarmee de jager naar het veld moet als voorwaarde voor schadevergoeding en de snelheid waarop aanvragen voor schadevergoedingen worden verwerkt worden door ongeveer de helft van de grondgebruikers als negatief ervaren. Over de samenwerking met de taxateurs zijn de respondenten naar verhouding positief. Respondenten uiten kritische geluiden over het bureaucratische karakter van de administratie die volgt na getaxeerde schade. Een grondgebruiker illustreert:

> *"Ik wil melden dat ik het heel storend vind dat het Faunafonds bij aantoonbare schade (getaxeerd; etc.) zo'n ontmoedigingsbeleid toepast. Bijvoorbeeld een late reactie, bij minste of geringste een tegemoetkoming afkeuren, etc. Heel vervelend en onnodige bureaucratie kan het genoemd worden dat het Faunafonds herhaaldelijk gegevens opvraagt die eerder verstrekt zijn. Dit getuigt niet van vertrouwen in de vrijwilligers"*

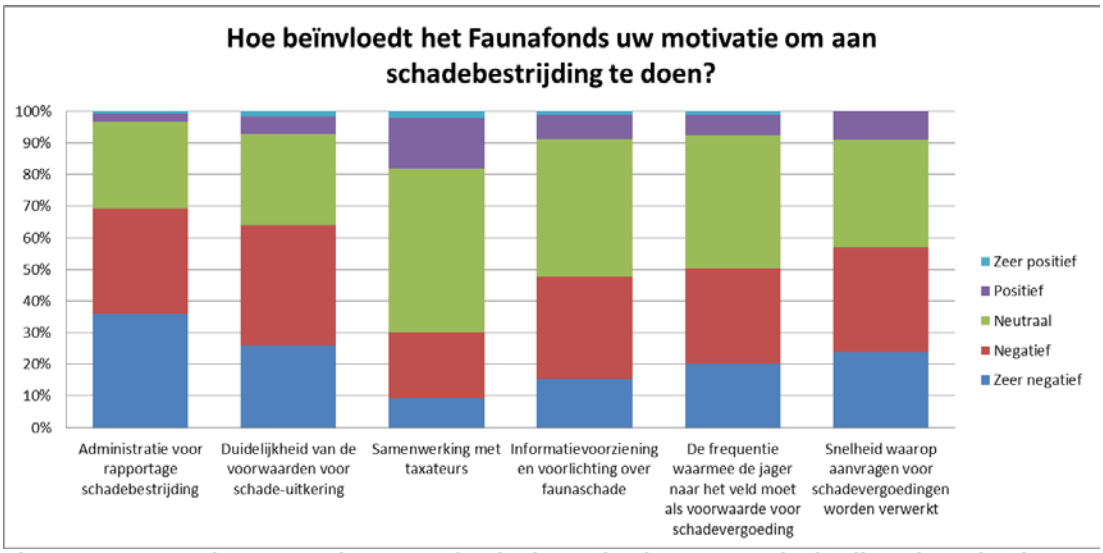

Figuur 16. De manier waarop het Faunafonds de motivatie van grondgebruikers beïnvloedt om aan schadebestrijding te doen.

7.4. Provinciale verschillen

Omdat wet- en regelgeving en administratieve eisen deels door het provinciaal beleid worden bepaald, is gekeken of er verschillen op te merken zijn wat betreft belemmerende factoren tussen de verschillende provincies (zie Figuur 17). Over het algemeen is er geen grote ongelijkheid in de beoordeling van de factoren, op enkele opmerkelijkheden na in Noord-Holland, Noord-Brabant en Limburg.

Noord-Holland

Noord-Holland springt eruit als de provincie is waar wet- en regelgeving en administratie het negatiefst beoordeeld werden. Dit komt met name naar voren in de enquête van de grondgebruikers. In Noord-Holland ervaart 84% van hen het administratieve aspect als hindernis en 64% vindt dat wet- en regelgeving belemmerend werkt.*?*

Noord-Brabant versus Limburg

Een ander verschil dat in het oog springt, is het verschil in beoordeling van de administratieve last tussen de provincies Noord-Brabant (de Baronie van Cranendonck) en Limburg (de Roerstreek). Hoewel beide provincies overlast ervaren van dezelfde schadesoorten, wordt in Limburg het

administratieve aspect veel vaker als belemmerend aangegeven dan in Noord-Brabant. Dit verschil kwam zowel naar voren in de enquête van de jagers als die van de grondgebruikers. Een mogelijke verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat in de Baronie van Cranendonck een nulstand voor wilde zwijnen wordt gehanteerd, terwijl dat in de Roerstreek niet het geval is. Dit zorgt allicht voor een grotere administratieve belasting in Limburg. Qua wet- en regelgeving komt de beoordeling wel overeen.

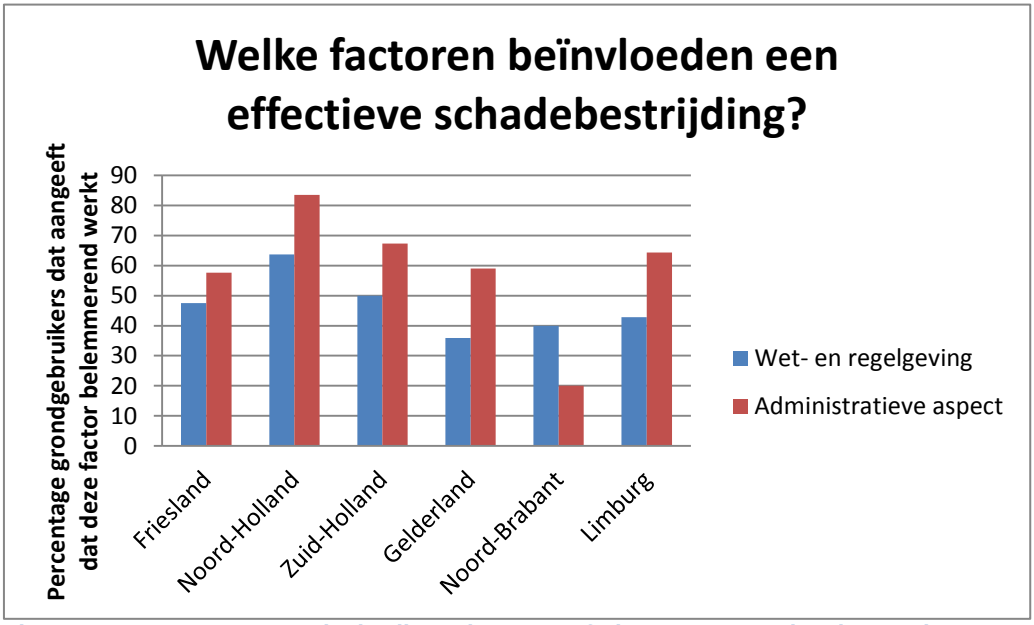

Figuur 17. Percentage grondgebruikers dat aangeeft dat wet- en regelgeving en de administratie belemmerend werkt.

Een jager geeft als toelichting op hoe de wet- en regelgeving belemmert:

> "*Schadebestrijding is veel teveel onderhevig aan remmende regelgeving zoals verbod op drijfjachten op wilde zwijnen; beperkingen bij afschot ganzen; te korte openstellingen afschot reegeiten. En dan nog dat de regelgeving per provincie verschilt in een klein land als Nederland! Dit demotiveert*."

7.5. Effectiviteit van toegepaste methodes

Zowel jagers als grondgebruikers geven aan dat de effectiviteit van toegepaste methodes in combinatie met grote / stijgende populaties schadesoorten een adequate schadebestrijding belemmert. Met name in de enquête van de jagers scoort de effectiviteit van toegepaste methodes als belangrijke hindernis. Daarnaast dragen ook grondgebruikers met name in de open antwoordcategorie belemmeringen aan die hiermee te maken hebben. Het demotiveert dat de schadepopulaties moeilijk te controleren zijn en dat ondanks de inzet van zowel jagers als grondgebruiker de schade groot blijft.

> *"De veel te groot geworden populatie; er is bijna geen beginnen meer aan."*

> *"Er zijn veel te veel ganzen; bejagen zoals het nu gebeurt, is als dweilen met de kraan open."*

“Ze zijn niet te verjagen. Eenmaal weggejaagd zijn ze met een kwartier weer terug.”

Een interessante tegenstelling hierbij is dat jagers hun eigen inzet over het algemeen als effectief beschouwen. Ook grondgebruikers zien een grote toegevoegde waarde van de inzet van de jager ten opzichte van andere afweermethoden (zie ook Paragraaf 4.1). Een mogelijke verklaring hiervoor kan liggen in het feit dat jagers en grondgebruikers de inschatting maken dat wanneer er geen ondersteunend afschot plaatsvindt, de schade nog (veel) groter is. De inzet van de jager helpt om erger te voorkomen, maar leidt niet tot het voorkomen of volledig bestrijden van schade.

7.6. Maatschappelijke opinie

In een aantal gevallen is ook de maatschappelijke opinie een factor die een effectieve schadebestrijding belemmert. Dit uit zich bijvoorbeeld in de terughoudendheid van jagers om schadebestrijding uit te voeren, om zo de publieke opinie niet nog meer in negatieve zin te beïnvloeden. Ook hebben zij last van burgers die de politie inschakelen wanneer zij schadebestrijding uitvoeren.

“De jachthouder doet uitstekend zijn best, maar het frustreert ontzettend wanneer andere burgers meteen de politie bellen en dat daar dan ook gelijk gehoor aan gegeven wordt. Bij de burgers gaat het zielige boven het belang van de schade. Zij hoeven die niet te dragen.”

“De publieke opinie rondom de jacht is zeer negatief. Ik ben van mening dat de jager of jachtorganisaties dit niet meer kunnen veranderen. Helaas constateer ik dat de partners van de jagers: overheden, boerenorganisaties, etc. niets of onvoldoende doen om bij het publiek meer begrip voor de jacht te krijgen. Dat is jammer, want meer begrip en acceptatie zou ook het uitvoeren van schadebestrijding een stuk effectiever maken.

“Om de publieke opinie niet verder negatief te beïnvloeden betrap ik mij er op veel minder te schieten en op tijden en bij weersomstandigheden dat het publiek thuis is of nog in bed ligt.”

7.7. De rol van terreinbeherende organisaties

De rol van terreinbeherende organisaties wordt zowel in de gebiedsanalyses als de enquête als belemmerende factor genoemd. Deze factor wordt bijvoorbeeld genoemd door de WBE Bommelerwaard, de WBE Hoeksche Waard en de WBE Lauwers/Dongeradielen. In de enquête van de jagers scoort het *‘niet adequaat handelen van grondeigenaren van aangrenzende percelen’* als factor die af en toe – in enige mate de schadebestrijding belemmert. Natuurgebieden worden benoemd als trekpleister waar bijvoorbeeld ganzen ongestoord kunnen broeden. Vervolgens komen ze grazen in de landbouwgebieden. Respondenten geven bijvoorbeeld aan:

“Op sommige plekken loopt ‘het water over de schoenen’. Daar is zoveel aanwas vanuit natuurgebieden dat het ondoenlijk is voor de jagers om de aanwas bij te houden laat staan terug te dringen. Voor deze gebieden zou beleid ontwikkeld moeten worden. Dit allemaal op het bordje van de boeren leggen is immoreel van het Faunafonds. Ook zou het Faunafonds meer verantwoordelijkheid bij terrein beherende organisaties moeten leggen. Zo ga je niet met je buren (boeren) om.”

“TBO's nemen hun verantwoording niet in de aanpak van ganzen en vossen. Hun terreinen zijn broedplaatsen voor deze soorten.”

“Natuurorganisaties laten de ganzen broeden en vervolgens bij de boeren vreten. Vroeger stond in de wet: "Hij die vee houdt zal vee keren". Natuurorganisaties zien dat heel anders.”

In het Lauwersmeer is ook geen jacht toegestaan en worden ook geen aantal regulerende acties met betrekking tot ganzen ondernomen. Binnen WBE de Lauwers en Dongeradielen is hierdoor grote overlast door ganzen. Deze situatie heeft een negatief effect op de relatie tussen de grondgebruikers en Staatsbosbeheer.

7.8. Conclusie

De wet- en regelgeving en de administratieve aspecten van schadebestrijding vormen belangrijke hindernissen voor effectieve schadebestrijding. Hierbinnen worden de ontheffingsvoorwaarden en het proces rond schadevergoedingen als demotiverende factoren genoemd. Verder zijn belangrijke belemmerende factoren voor een effectieve schadebestrijding: tijdsinspanning, maatschappelijke opinie (voor jagers) en de effectiviteit van toegepaste methodes. De houding van de omliggende TBO’s beperkt in ook de effectiviteit van toegepaste methodes en daarmee de motivatie voor schadebestrijding.

8. Conclusies

De onderzoeksvragen die ten grondslag liggen aan dit onderzoek zijn:

- Wat is de bereidheid van jagers om zich in te zetten voor schadebestrijding?
- In hoeverre nemen jagers en grondgebruikers de schadebestrijding planmatig en gecoördineerd ter hand?
- Wat hebben jagers en grondgebruikers nodig om aan de toenemende vraag van schadebestrijding te kunnen voldoen?

De resultaten van het onderzoek leiden tot de volgende conclusies en discussie.

Motivatie en drijfveren

Het onderzoek toont aan dat jagers zeer gemotiveerd zijn om zich in te zetten voor schadebestrijding. Hun goede relatie met de grondeigenaar geeft hen een sterk verantwoordelijkheidsgevoel om schadesoorten te beheren en de schade zo veel mogelijk te beperken. Zij zetten zich in om aan de gestelde voorwaarden voor het verkrijgen van schadevergoedingen te voldoen. De jager en de grondgebruiker zien schadebestrijding als een taak waarvoor zij gezamenlijk verantwoordelijk zijn. Deze gezamenlijke verantwoordelijkheid onderhoudt wederom de goede relatie.

Uit het onderzoek blijkt dat schadebestrijding niet dezelfde intrinsieke voldoening geeft als de jacht. Jagers doen aan schadebestrijding uit plichtsbesef, terwijl de jacht door meer interne impulsen is ingegeven zoals liefde voor de natuur, benutten van wild en het plezier in het samen optrekken. Het plichtsbesef bij schadebestrijding richt zich op de goede relatie met de grondeigenaar en het voldoen aan wet- en regelgeving. De drijfveren voor schadebestrijding zijn dus overwegend extern gedreven De juridische scheiding tussen schadebestrijding en jacht werkt dus ook door in de praktische beleving ervan. Daarbij moet vermeld worden dat zowel jacht als schadebestrijding ook gemotiveerd worden vanuit de behoefte om aan goed wildbeheer te doen en de biodiversiteit te bevorderen.

Belemmeringen voor effectief schadebestrijding

De motivatie van jagers en grondgebruikers blijkt dus geen negatief effect te hebben op de schadebestrijding en ook de relatie tussen jagers en grondgebruikers blijkt goed te zijn. Uit het onderzoek komt naar voren dat de belemmeringen voor een effectief schadebestrijding meer liggen in externe factoren. Genoemd zijn de wet- en regelgeving, de administratieve aspecten van schadebestrijding, de effectiviteit van methodes, de gevraagde tijdsinspanning en de maatschappelijke opinie. Voor de effectiviteit van methodes werkt ook het beheer in omliggende natuurgebieden mee. De houding van de TBO's in deze wordt ook vaak als frustratie genoemd.

Met stip bovenaan staan de administratieve lasten en de wet- en regelgeving als belemmerende factoren voor effectieve schadebestrijding. Hierbij gaat het om het aanvragen van ontheffingen en het aanvragen van schadevergoedingen. De complexiteit van de wet- en regelgeving en de voorwaarden waaraan voldaan moet worden, demotiveren zowel jager als grondgebruiker. Ook hebben zij moeite met de tijd die gaat zitten in het aanvragen van vergoedingen in de schade, het eigen risico en de kans dat het verzoek wordt afgewezen.

Gecoördineerde aanpak

Als belemmering noemen veel agrarische respondenten het ontbreken van een gecoördineerde aanpak. Opvallend is dat het merendeel van zowel jagers als grondgebruikers de behoefte uiten om via een gecoördineerde aanpak schade te bestrijden. In de enquête is geen onderscheid gemaakt tussen verschillende vormen van coördinatie in de planvorming of uitvoering van schadebestrijding. In de gesprekken met de gebieden komen meerdere soorten van coördinatie naar voren. Het meest worden voorbeelden genoemd van coördinatie tussen jagers onderling. In de vorm van jachtcombinaties of door externe jagers te betrekken om gezamenlijk de schade te bestrijden.

Planmatige bestrijding aan de hand van een beheerplan (per soort of per gebied) wordt toegepast op schadesoorten als reeën, edelherten en wilde zwijnen. In tegenstelling tot ganzen zijn dit namelijk

standsoorten waar populatiebeheer op uitgevoerd kan worden. Om deze plannen goed te laten functioneren is het belangrijk om alle cijfers te toetsen aan de praktijk. Hiervoor blijkt de medewerking van gebiedsdeskundigen van groot belang.

Verder is een vorm van schadebestrijding genoemd waarbij een afzonderlijke uitvoerder de schadebestrijding uitvoert. Door deze aanpak is het afschot effectgericht. Tot slot komen in de gesprekken met de WBE's een aantal voorbeelden naar voren van WBE's die zelf een coördinerende taak vervullen. Activiteiten variëren van een jaarlijkse schadelijk wilddag tot het bemiddelen tussen jagers en grondgebruikers en het afstemmen van telmethode en de analyse van gegevens.

Digitale media en registratiesystemen

Verschillende digitale media en registratiesystemen ondersteunen een effectieve schadebestrijding, de administratie en de coördinatie van de schadebestrijding. Deze systemen worden continu verder ontwikkeld voor een nog betere functionaliteit. Een onderzoek gedaan door SOVON (2013) toont aan dat het ontbreken van de mogelijkheid om tot een gezamenlijke afspraak te komen als belangrijke reden waarom gezamenlijke acties uitblijven. Het blijkt domweg heel lastig om momenten te vinden waarop iedereen beschikbaar is. Digitale systemen bieden hier mogelijk een uitkomst, omdat zij makkelijk te raadplegen zijn en overzichtelijk kunnen weergeven wie wanneer beschikbaar is.

9. Discussie

Het huidige onderzoek is sociologisch en kwantitatief van aard. Het geeft de perceptie van jagers en grondgebruikers weer die gereageerd hebben op de enquêtes en die zijn geïnterviewd in de gebieden. Het gaat hierbij om de beleving van de respondenten. Dit onderzoek geeft dus geen inzicht in empirische of economische gegevens. Een kwantitatieve vergelijking tussen schadeontwikkelingen en de motivatie en type aanpak in de verschillende gebieden vormt daarom geen onderdeel van dit rapport. De gegevens bieden echter een waardevol inzicht in de afwegingen die beide groepen maken om tot beslissingen en handelingen te komen. Wanneer men inzet op gedragsverandering, geven juist deze inzichten aanknopingspunten voor een nieuwe aanpak. Daarom is in dit onderzoek voor deze opzet gekozen.

Vanuit de vraagstelling is het onderzoek gericht op jagers en grondgebruikers centraal. Andere partijen zoals de provincies, het Faunafonds en de Rijksoverheid, zijn niet bevraagd, terwijl ze wel betrokken zijn en een rol spelen in het beheer en schadebestrijding. Bij het interpreteren van de resultaten is het goed in het achterhoofd te houden dat andere partijen andere belangen en bewegingsreden hebben, die niet altijd stroken met de mening van jager en grondgebruiker.

Bij de onderzoeksopzet is gekozen voor een aanpak waarbij gebieden met een interessante schadeproblematiek geselecteerd zijn. Hierdoor vormen de respondenten geen representatieve steekproef vormt voor de totale populatie. Desondanks zorgen de eenduidige reacties van de respondenten en het groot aantal respondenten uit de gebieden tezamen ervoor dat uit de resultaten een duidelijk signaal van jagers en grondgebruikers naar voren komt.

Ook worden de resultaten van dit onderzoek bevestigd door het onderzoek uitgevoerd door de SOVON (2013) en het onderzoek door Van Bommel (2012). Beide onderzoeken richten zich op de provincie Utrecht. Beheermaatregelen van ganzen en de evaluatie van het faunabeheer. De resultaten komen voor een groot gedeelte overeen met de resultaten van dit motivatieonderzoek. Zo komt uit het onderzoek van SOVON ook naar voren dat de meeste ondervraagde jagers menen dat gezamenlijke acties meer effect hebben. Het onderzoek door Van Bommel onderschrijft ook dat de jagers en boeren menen dat afschot een effectieve methode is en dat de provinciale wet- en regelgeving vooral belemmerend werkt.

In het onderzoek van SOVON geven jagers aan dat de afzet (eigen consumptie, poelier of destructie) van geschoten ganzen of juist het gebrek daaraan géén rol speelt om minder ganzen te schieten. In dit motivatieonderzoek komt echter naar voren dat benutting van het vlees juist een belangrijke drijfveer is voor jacht. Maar voor schadebestrijding zegt slechts 19% dat benutting een belangrijke drijfveer is. Dit illustreert het opmerkelijke verschil tussen de ervaren drijfveren voor jacht en schadebestrijding. Een interessante uitdaging zou zijn om te zoeken naar manieren waardoor ‘schade bestrijden’ ook als ‘jagen’ ervaren wordt. Dit zal een meer intrinsieke, en dus duurzamere, motivatie teweegbrengen. Van het uitvoeren van schadebestrijding vanuit externe impulsen, bijvoorbeeld het verantwoordelijkheidsgevoel naar de grondgebruiker en het voldoen aan wet- en regelgeving, naar een situatie waarbij jagers niet alleen jagen, maar ook schade bestrijden vanuit de interne voldoening die zij halen uit de jacht.

De huidige organisatie van beheer en schadebestrijding geeft in de basis een goed vertrekpunt. De aanpak sluit aan op de maatschappelijke ontwikkeling waarin de overheid zich terugtrekt en meer verantwoordelijkheid wordt gelegd bij de maatschappelijke partners en burgers. Voor de overheid is het nu de uitdaging om de randvoorwaarden en faciliteiten zo in te richten dat de beheer en schadebestrijding effectief kan worden uitgevoerd, zodat er daadwerkelijke sprake is van het terugdringen van de schade. Een effectieve uitvoering van het G7 akkoord kan daarbij helpen. Zicht op een daadwerkelijke beperking van de schade zal de discussie over de decentralisatie van het Faunafonds ook kunnen vereenvoudigen.

10. Aanbevelingen voor het vervolg

Op basis van de conclusies van dit onderzoek kunnen een aantal aanbevelingen worden geformuleerd. De voornaamste aanbeveling is om de externe factoren die de schadebestrijding belemmeren beter in kaart te brengen. Op basis van de resultaten van huidig motivatieonderzoek verdienen de volgende onderwerpen betrokken te worden in een aanvullend onderzoek:

- Provinciale wet- en regelgeving
- Administratieve aspecten van schadebestrijding
- Planmatige en gecoördineerde aanpak van schadebestrijding
- Een afstemming van taken en verantwoordelijkheden voor schadebestrijding met TBO's

Verkenning provinciaal beleid, inclusief de administratieve eisen

Een belangrijke conclusie van huidig onderzoek is dat grondgebruikers en jagers de wet- en regelgeving en administratieve eisen als meest belemmerend zien / voelen. Een deel van de leden van de klankbordgroep, waaronder ook de provincie, geeft aan dat ze dit signaal wel herkennen maar op voorhand niet direct onderschrijven. Toch is dit een terugkerend signaal en het verdient de aandacht dit verder te verdiepen. Wat klopt er van de beweringen en wanneer wordt door de jagers dan wel grondgebruikers toch wel erg gemakkelijk verwezen naar de regels en voorschriften? Zijn er verschillen tussen provincies en wat kun je daar van leren? En is het systeem van administratie het probleem of wát gevraagd wordt? De emotie en beleving is een feit, maar komt dat nu echt door de wet- en regelgeving of spelen er andere zaken?

Om daar meer inzicht in te krijgen is van belang om eerst nog eens objectief te beschrijven wat het provinciale beleid is en wat er voor nodig is om daar aan te voldoen. Vervolgens kan je daarover met elkaar in gesprek gaan.

Gecoördineerde en planmatige aanpak schadebestrijding

Jagers en grondgebruikers zijn over het algemeen overtuigd van de waarde van een planmatige en gecoördineerde aanpak en hebben veelal ook de wens om dit zelf toe te passen. Leren van de succesvolle voorbeelden kan voor het effectief inzetten van schadebestrijding winst op leveren in gebieden waar dit nog niet wordt toegepast.

Gesprekken met de TBO's

In natuurgebieden mocht tot voor kort niet geschoten worden op ganzen. Veel natuurterreinen fungeren vaak als prima broedgelegenheid voor ganzen, zeker in combinatie met naastgelegen landbouwgronden. Dit leidt vaak tot ergernis of conflicten met de grondgebruikers en jagers van die aangrenzende landbouwgebieden. De grondgebruikers ervaren veel schade aan hun gewassen en de jagers hebben het idee dat ze met hun inspanningen de overlast niet terug kunnen brengen. In het G7 akkoord zijn inmiddels afspraken gemaakt over het beheer van schadesoorten in natuurterreinen, maar die zijn nog niet overal geëffectueerd.

Om te komen tot oplossingen voor dit spanningsveld is het aan te bevelen de relatie tussen TBO's, agrariërs en jagers in beeld worden gebracht vanuit de perceptie van de TBO's. Wat zijn voor TBO's motiverende en belemmerende factoren voor schadebestrijding op hun terreinen? En welke verantwoordelijkheid ervaren de TBO's voor de schade in omliggende gebieden?

Communicatie

Een laatste aanbeveling is de bevindingen die uit dit onderzoek en uit een mogelijk vervolg onderzoek komen breed te communiceren. Daarnaast kunnen de resultaten nog verder uitgediept worden tijdens een bijeenkomst met alle betrokkenen. Hoe kunnen de verschillende partijen de sturingsmogelijkheden benutten voor een effectieve schadebestrijding? Dit levert handelingsperspectieven op voor provincies, Faunafonds, TBO's, jagers en agrariërs.

11. Bronnen

- Ajzen, I. (1991). De theory of planned behavior. Organizational behavior and human decision processes 50, 179-211
- Assche, F. (2012). Jagen, Sex und Tiere essen; Die Lust am Archaischen
- Bommel, F.P.J. van (2012) Evaluatie van het faunabeheer in Utrecht: op basis van het Faunabeheerplan 2009-2014. Rapportnr. 020-12. Van Bommel Faunawerk, Wageningen.
- Dahles, H. (1990). Mannen in het groen. De wereld van de jacht in Nederland (Dissertatie Nijmegen 1990.
- Dooren, M. van en Oswin Schneeweisz (2011). De Jacht; In Nederland en Vlaanderen
- Faunafonds. Handreiking Faunaschade
- Kalchrenter, H. (1977). Die Sache mit der Jagd
- Siebenga, S. (2008). Jagen in Nederland
- SOVON (2013). Resultaten vragenlijst enquête 'Ganzenbeheer in de provincie Utrecht'.
- Triple E. De Economie van de Jagt
- Welie, H. van en Rik van Welie. Een halve eeuw Jachtfonds, Het ondersteunen van verantwoord wildbeheer, 1954 – 2002
- Woerkum, C. van, D. Kuiper, E. Bos (1999). Communicatie en innovatie, een inleiding. Nijmegen: Kluwer.

Krantenartikelen

- **Wat de jager bezielt;** Trouw, 13 december 2011
- **Als ik niet schiet, is deze akker straks kaal;** Dagblad van het Noorden, 12 november 2011
- **Ganzenakkoord gaat niet werken;** Nederlands Dagblad, 30 mei 2011
- **Schadebestrijding als corvee?;** De Nederlandse jager, 14/15 2011
  - Het belang van een goede relatie met de grondgebruiker

Websites

www.nojg.nl

www.knjv.nl

www.faunafonds.nl

www.basc.co.uk

Bijlage 1. Enquête voor de jagers

Wat is uw leeftijd?

_____

Uit welk gebied komt u?

1 Alblasserwaard-Oost
2 De Baronie van Cranendonck
3 Bommelerwaard
4 De Beemster
5 De Dongeradielen
6 Grootgeestmerambacht
7 Hoeksche Waard
8 De Lauwers
9 Lytse Sudwesthoeke
10 De Noordkop
11 Roerstreek
12 Veluwe Noord-West
13 Zelhem-Doetinchem
14 Anders

Tot welke categorie behoort u?

1 Ik bestrijd schade op mijn eigen jachtveld
2 Ik bestrijd schade op het veld van een ander
3 Ik laat de schadebestrijding op mijn jachtveld aan een ander over
4 Ik word betaald voor het uitvoeren van schadebestrijding
5 Ik ben agrariër en ik bestrijd hoofdzakelijk zelf mijn schade

Wat is de omvang van uw jachtveld? Dit betreft het totaal van al uw jachtvelden binnen Nederland.

_____

Hoeveel tijd bent u per jaar in uw jachtveld?

_____

Hoeveel uur besteedt u hierbij aan schadebestrijding?

_____

In welke mate heeft u last faunaschade in uw jachtveld?

1 Er is enkele keren per jaar faunaschade
2 Er is periodiek veel faunaschade
3 Er is jaarrond veel faunaschade

Wat zijn de meest voorkomende, schadeveroorzakende soorten die u bestrijdt?

1 Overwinterende ganzen
2 Overzomerende ganzen
3 Wilde zwijnen
4 Smienten
5 Edelherten
6 Reeën
7 Nijlganzen
8 Kraaien, roeken, kauwen
9 Hazen

10 Konijnen
11 Wilde eenden
12 Fazanten
13 Houtduiven
14 Anders, namelijk

Hieronder wordt een aantal mogelijk drijfveren voor de jacht genoemd. Kies de vijf drijfveren die u het meest motiveren om te jagen.

1 Het aspect van samendoen, goed gezelschap
2 Het vergaren van de jachttrofee
3 Het benutten van het wild/ de natuur
4 Het sportiviteitsaspect (het aangaan van het spel met het dier en het ervaren van de weerbaarheid van het dier)
5 De voldoening van een goed uitgevoerd schot
6 De inspanning die een jager moet doen om een dier te bemachtigen
7 Het onderdeel uitmaken van de kringloop van leven en dood/ actief deelnemen aan de natuur
8 De liefde voor de natuur
9 De liefde voor het wild
10 Het uitvoeren van goed wild- en faunabeheer
11 Het bevorderen en behouden van de biodiversiteit in Nederland
12 De voorkoming en bestrijding van schade
13 Positie in de maatschappij/ sociale status
14 Het uitvoeren/ beoefenen van de jachtplicht
15 Goede relatie met de grondgebruiker
16 Het voldoen aan wet- en regelgeving

Hieronder wordt een aantal mogelijk drijfveren voor schadebestrijding genoemd. Kies de vijf drijfveren die u het meest motiveren om schade te bestrijden

1 Het aspect van samendoen, goed gezelschap
2 Het vergaren van de jachttrofee
3 Het benutten van het wild/ de natuur
4 Het sportiviteitsaspect (het aangaan van het spel met het dier en het ervaren van de weerbaarheid van het dier)
5 De voldoening van een goed uitgevoerd schot
6 De inspanning die een jager moet doen om een dier te bemachtigen
7 Het onderdeel uitmaken van de kringloop van leven en dood/ actief deelnemen aan de natuur
8 De liefde voor de natuur
9 De liefde voor het wild
10 Het uitvoeren van goed wild- en faunabeheer
11 Het bevorderen en behouden van de biodiversiteit in Nederland
12 De voorkoming en bestrijding van schade
13 Positie in de maatschappij/ sociale status
14 Het uitvoeren/ beoefenen van de jachtplicht
15 Goede relatie met de grondgebruiker
16 Het voldoen aan wet- en regelgeving

Kunt u hier uw belangrijkste motivatie om te jagen kort toelichten:

_____

Kunt u hier uw belangrijkste motivatie om schade te bestrijden kort toelichten:

_____

In welke mate belemmeren onderstaande factoren een effectieve schadebestrijding

1 Kosten
2 Tijdsinspanning
3 Wet- en regelgeving
4 Administratieve aspect
5 Effectiviteit van toegepaste methodes
6 Maatschappelijke opinie
7 Het handhaven van een redelijke wildstand
8 Weidelijkheidsprincipes
9 Relatie met mijn grondgebruiker
10 Niet adequaat handelen van grondeigenaren van aangrenzende percelen
11 Het ontbreken van een gecoördineerde aanpak
12 Anders, namelijk

Beoordeelt u uw inzet om schade te bestrijden als effectief?

1 Ja
2 Nee

Wat is uw basishouding ten aanzien van uw bezoek aan het veld?

1 Ik ga zo vaak als mogelijk en nodig
2 Ik voldoe aan de voorschriften voor tegemoetkoming in de schade
3 Ik ga minder vaak dan voorgeschreven voor tegemoetkoming in de schade

Hoe beïnvloedt het Faunafonds uw motivatie om aan schadebestrijding te doen? Geef bij ieder aspect aan in welke mate dit uw motivatie beïnvloedt.

1 Administratie voor rapportage schadebestrijding
2 Duidelijkheid van de voorwaarden voor schade-uitkering
3 Samenwerking met taxateurs
4 Informatievoorziening en voorlichting over faunaschade
5 De frequentie waarmee de jager naar het veld moet als voorwaarde voor schadevergoeding
6 Snelheid waarop aanvragen voor schadevergoedingen worden verwerkt
7 Anders, namelijk

Hoe is uw relatie met de grondgebruiker(s) binnen uw jachtveld?

1 Zeer positief
2 Positief
3 Neutraal
4 Negatief
5 Zeer negatief

Wat zijn de drie belangrijkste aspecten in een goede relatie met de grondgebruiker die uw motivatie voor schadebestrijding stimuleren?

1 Gezamenlijke verantwoordelijkheid
2 Sfeer/ aandacht/ gezelligheid
3 Dankbaarheid voor inzet
4 Lage jachthuur

5 Jachthuur wordt elke keer weer gegung
6 Effectiviteit van de inzet van de jachthouder (mijn toegepaste methodes hebben effect)
7 Heldere communicatie over het vóórkomen van schade
8 Heldere afspraken over taken en verantwoordelijkheden
9 Inzicht in de bedrijfsvoering/ het teeltplan
10 Anders, namelijk

Maakt u specifieke afspraken met uw grondgebruiker over de manier waarop gehandeld wordt als er schade optreedt?

1 Ja
2 Nee

Zo ja, hoe zien deze afspraken er uit?

1 De grondgebruiker houdt de schade in de gaten en belt mij als er schade dreigt of optreedt
2 Ik houd als jager zelf de (dreigende) schade in de gaten en treed zelf op indien nodig
3 Jager en grondgebruiker houden de (dreigende) schade samen in de gaten. De jager treedt op indien nodig.
4 Jager en grondgebruiker houden de (dreigende) schade samen in de gaten en nemen zo nodig de schadebestrijding samen ter hand
5 Anders, namelijk

Wat verwacht u van de grondgebruiker met betrekking tot schadebestrijding?

1 Hij hoeft niets te doen. Schadebestrijding behoort tot de taak van de jager
2 Schadebestrijding is voornamelijk de taak van de jager. Hij wordt ondersteund door de grondgebruiker
3 Grondgebruiker en jager zouden zich in gelijke mate moeten inspannen om schade adequaat te bestrijden
4 Schadebestrijding is voornamelijk de taak van de grondgebruiker. Hij wordt ondersteund door de jager
5 De grondgebruiker is verantwoordelijk voor schade en schadebestrijding. Het is zijn taak om schade adequaat te bestrijden

Bent u betrokken bij een gecoördineerde aanpak met betrekking tot schadebestrijding?

1 Ja, gecoördineerde planvorming en uitvoering
2 Ja, alleen planvorming
3 Ja, alleen uitvoering
4 Nee

Heeft u behoefte om betrokken te zijn bij een gecoördineerde aanpak met betrekking tot schadebestrijding?

1 Ja, gecoördineerde planvorming en uitvoering
2 Ja, alleen planvorming
3 Ja, alleen uitvoering
4 Nee

Zou een gecoördineerde aanpak uw motivatie om schade te bestrijden vergroten?

1 Ja
2 Nee

Wie zouden er betrokken moeten zijn bij een gecoördineerde planvorming?

1 Individuele jager
2 Collega jagers uit de buurt
3 Jachtaktehouders zonder jachtveld
4 Jachtcombinatie
5 Grondgebruiker
6 WBE/ Jagersvereniging
7 FBE
8 Anders, namelijk

Wie zouden er betrokken moeten zijn bij een gecoördineerde uitvoering?

1 Individuele jager
2 Collega jagers uit de buurt
3 Jachtaktehouders zonder jachtveld
4 Jachtcombinatie
5 Grondgebruiker
6 WBE/ Jagersvereniging
7 FBE
8 Anders, namelijk

Schadebestrijding vind ik

1 Zeer negatief
2 Negatief
3 Neutraal
4 Positief
5 Zeer positief

1 Zeer zinloos
2 Tamelijk zinloos
3 Niet zinloos, niet zinvol
4 Tamelijk zinvol
5 Zeer zinvol

1 Zeer onbelangrijk
2 Tamelijk onbelangrijk
3 Niet onbelangrijk, niet belangrijk
4 Tamelijk belangrijk
5 Zeer belangrijk

1 Zeer moeilijk
2 Tamelijk moeilijk
3 Niet moeilijk, niet makkelijk
4 Tamelijk makkelijk
5 Zeer makkelijk

Ik ben goed in staat om schade te bestrijden

1 Geheel mee oneens
2 Een beetje mee oneens
3 Niet mee eens, niet mee oneens
4 Een beetje mee eens
5 Geheel mee eens

De meeste mensen die belangrijk voor mij zijn, vinden het belangrijk dat ik schade bestrijd

1 Geheel mee oneens
2 Een beetje mee oneens
3 Niet mee eens, niet mee oneens
4 Een beetje mee eens
5 Geheel mee eens

Ik ben van plan om, als zich schade voordoet, deze te bestrijden

1 Zeer zeker niet
2 Waarschijnlijk niet
3 Misschien wel, misschien niet
4 Waarschijnlijk wel
5 Zeer zeker wel

Ik heb de intentie om, als zich schade voordoet, deze te bestrijden

1 Zeer zeker niet
2 Waarschijnlijk niet
3 Misschien wel, misschien niet
4 Waarschijnlijk wel
5 Zeer zeker wel

Deelname aan bijeenkomst

1 Nee
2 Ja

Bijlage 2. Enquête voor de grondgebruikers

Wat is uw leeftijd?

_____

In welk gebied bevindt uw grond zich?

1 Alblasserwaard-Oost
2 De Baronie van Cranendonck
3 Bommelerwaard
4 De Beemster
5 De Dongeradielen
6 Grootgeestmerambacht
7 Hoeksche Waard
8 De Lauwers
9 Lytse Sudwesthoeke
10 De Noordkop
11 Roerstreek
12 Veluwe Noord-West
13 Zelhem-Doetinchem
14 Anders

Wat voor type grondgebruiker bent u?

1 Akkerbouwer
2 Vollegrondsteelt
3 Veeteelt
4 Gemengd bedrijf
5 In dienst van een terreinbeherende organisatie
6 Landgoedeigenaar
7 Overig

In welke mate heeft u last van faunaschade op uw percelen?

1 Er is enkele keren per jaar faunaschade
2 Er is periodiek veel faunaschade
3 Er is jaarrond veel faunaschade

Wat zijn de meest voorkomende, schadeveroorzakende soorten die u bestrijdt?

1 Overwinterende ganzen
2 Overzomerende ganzen
3 Wilde zwijnen
4 Edelherten
5 Reeën
6 Smienten
7 Nijlganzen
8 Kraaien, roeken, kauwen
9 Hazen
10 Konijnen
11 Wilde eenden
12 Fazanten
13 Houtduiven
14 Anders, namelijk

Door wie wordt de schade op uw grond bestreden?

1 Ik bestrijd hoofdzakelijk zelf de schade op mijn percelen
2 Schade op mijn percelen wordt bestreden door de houder van het jachtrecht (meestal de jager)
3 Schade op mijn percelen wordt (op vrijwillige basis) bestreden door iemand anders dan uw jager
4 Schade op mijn percelen wordt bestreden door een professionele jachtopzichter
5 Schade op mijn percelen wordt niet bestreden

Bent u tevreden over de inspanningen van uw jachthouder voor schadebestrijding?

1 Zeer tevreden
2 Tevreden
3 Niet tevreden, niet ontevreden
4 Ontevreden
5 Zeer ontevreden

Hoe is de relatie met uw jachthouder?

1 Zeer positief
2 Overwegend positief
3 Neutraal
4 Overwegend negatief
5 Zeer negatief

Wat zijn belangrijke aspecten in een goede relatie met uw jachthouder?

1 Gezamenlijke verantwoordelijkheid
2 Sfeer/ aandacht/ gezelligheid
3 Dankbaarheid voor inzet tonen
4 Het gunnen van een lage jachthuur
5 Continuïteit in het verlenen van het jachtrecht
6 Effectiveit van het inzetten van de jachthouder (zijn toegepaste methodes hebben effect)
7 Heldere communicatie over het vóórkomen van schade
8 Heldere afspraken over taken en verantwoordelijkheden
9 Anders, namelijk

Maakt u specifieke afspraken over de manier waarop gehandeld wordt als er schade op treedt?

1 Ja
2 Nee

Zo ja, hoe zien deze afspraken er dan uit?

1 Ik houd als grondgebruiker zelf de schade in de gaten en bel de jachtaktehouder als er schade dreigt of optreedt
2 De jachtaktehouder houdt zelf de (dreigende) schade in de gaten en treedt op indien nodig.
3 De jachtaktehouder en de grondgebruiker houden de (dreigende) schade samen in de gaten. De jager treedt op indien nodig
4 De jachtaktehouder en grondgebruiker houden de (dreigende) schade samen in de gaten en nemen zo nodig de schadebestrijding samen ter hand.
5 Anders, namelijk

Hoe beoordeelt u de toegevoegde waarde van schadebestrijding door ondersteunend afschot ten opzichte van andere afweermethoden en preventieve middelen?

1 Groot
2 Matig
3 Klein
4 Geen

Wat zijn de voornaamste hindernissen die u ervaart om schade effectief (te laten) bestrijden?

1 Administratieve aspect (bureaucratie)
2 Wet- en regelgeving
3 Kosten
4 Tijdsinspanning
5 Relatie met mijn jachthouder
6 Moeilijk te controleren populaties schadesoorten
7 Effectiviteit van toegepaste methodes
8 Het handhaven van een redelijke wildstand
9 Weidelijkheidsprincipes
10 Niet adequaat handelen van grondeigenaren van aangrenzende percelen
11 Het ontbreken van een gecoördineerde aanpak
12 Anders, namelijk

Ik informeer mijn jachthouder over mijn teeltplan voor het volgende jaar

1 Ja
2 Nee

Ik verwacht dat mijn jachthouder meedenkt over de bedrijfsvoering/ het teeltplan in relatie tot schadebestrijding

1 Ja
2 Nee

De jachthouder en ik stellen samen een plan voor schadebestrijding op

1 Ja
2 Nee

Wie is in uw ogen verantwoordelijk voor de schadebestrijding op uw percelen?

1 Schadebestrijding behoort volledig tot de taak van de jachthouder
2 Schadebestrijding is voornamelijk de taak van de jachthouder. Hij wordt ondersteund door de grondgebruiker
3 Grondgebruiker en jager zijn in gelijke mate verantwoordelijk voor een adequate schadebestrijding
4 Schadebestrijding is voornamelijk de taak van de grondgebruiker. Hij wordt ondersteund door de jachthouder
5 Als grondgebruiker ben ik verantwoordelijk voor schade en schadebestrijding. Het is mijn taak om schade adequaat te bestrijden.

Hoe beïnvloedt het Faunafonds uw motivatie om aan schadebestrijding te doen? Geef bij ieder aspect aan in welke mate dit uw motivatie beïnvloedt.

1 Administratie voor rapportage schadebestrijding
2 Duidelijkheid van de voorwaarden voor schade-uitkering
3 Samenwerking met taxateurs
4 Informatievoorziening en voorlichting over faunaschade
5 De frequentie waarmee de jager naar het veld moet als voorwaarde voor schadevergoeding
6 Snelheid waarop aanvragen voor schadevergoedingen worden verwerkt
7 Anders, namelijk

Bent u bij een gecoördineerde planvorming betrokken?

1 Ja
2 Nee, maar ik heb hier wel behoefte toe
3 Nee, ik heb hier geen behoefte toe

Wie zouden uw partners zijn bij een gezamenlijke planvorming?

1 De jachthouder
2 Jagers uit de buurt
3 Jachtaktehouders zonder jachtveld
4 Mede grondgebruikers
5 WBE/ jagersvereniging
6 FBE
7 Anders, namelijk

Deelname bijeenkomst

1 Nee
2 Ja

Bijlage 3. Figuren resultaten enquête

In het rapport zijn een aantal van de enquêteresultaten grafisch weergegeven met grafieken. Dit is echter niet voor elke vraag het geval. Deze bijlage geeft het overzicht van de overige figuren die de resultaten van beide enquêtes weergeven.

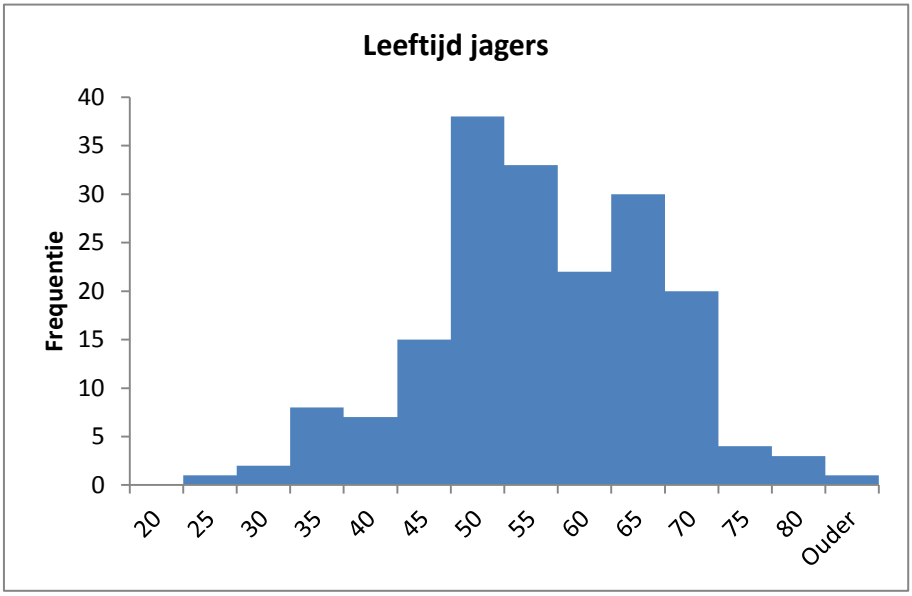

Figuur 18. Verdeling van de leeftijd van de jagers

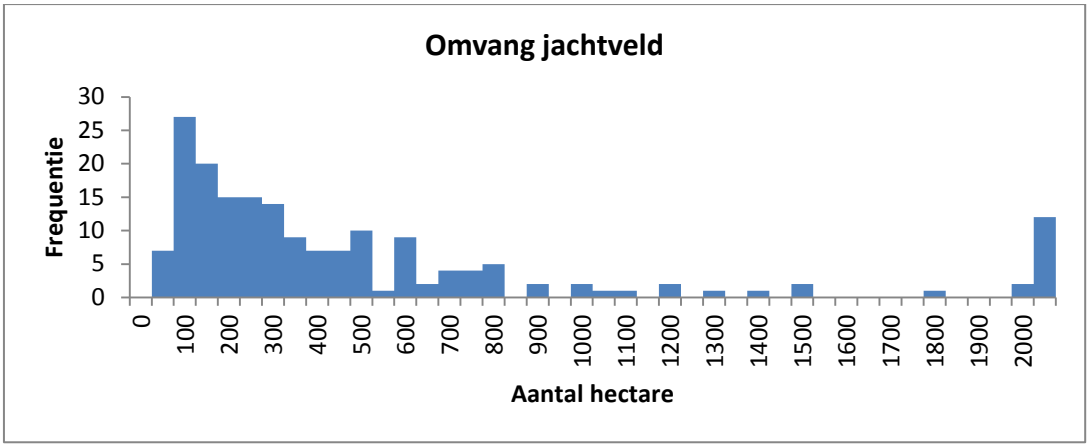

Figuur 19. Verdeling van de omvang van het jachtveld van de jagers

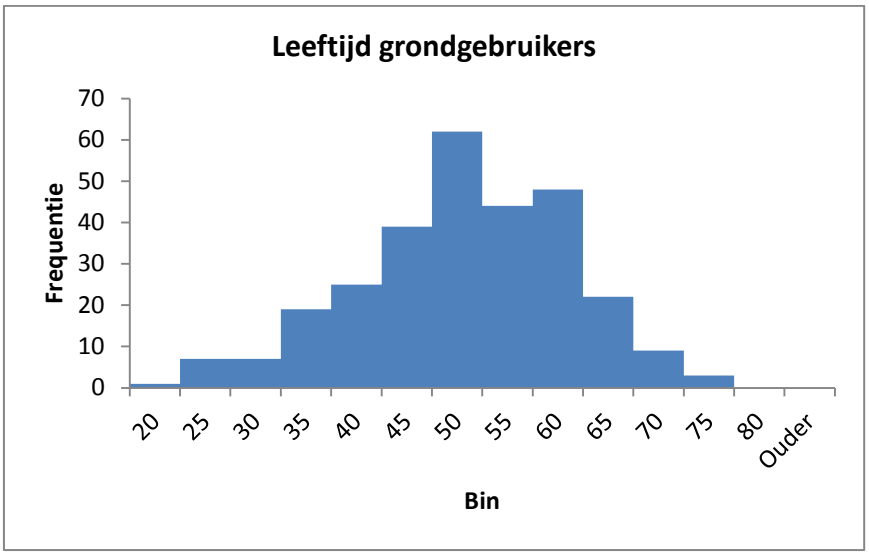

Figuur 20. Verdeling van de leeftijd van de grondgebruikers

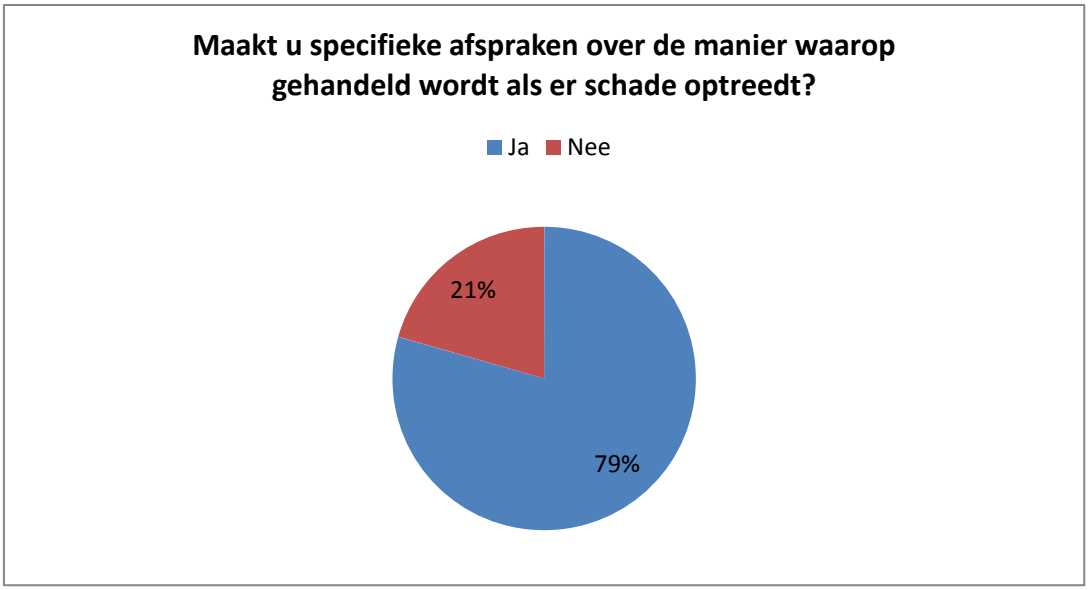

Figuur 21. Percentage jagers dat wel/ geen afspraken maakt over de manier waarop gehandeld wordt als er schade optreedt

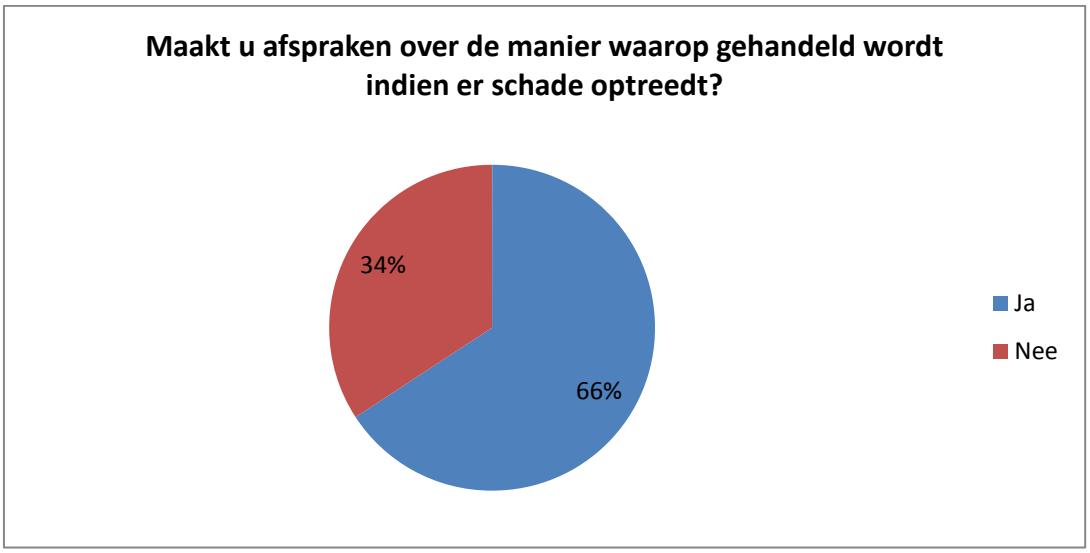

Figuur 22. Percentage grondgebruikers dat wel/ geen afspraken maakt over de manier waarop gehandeld wordt als er schade optreedt

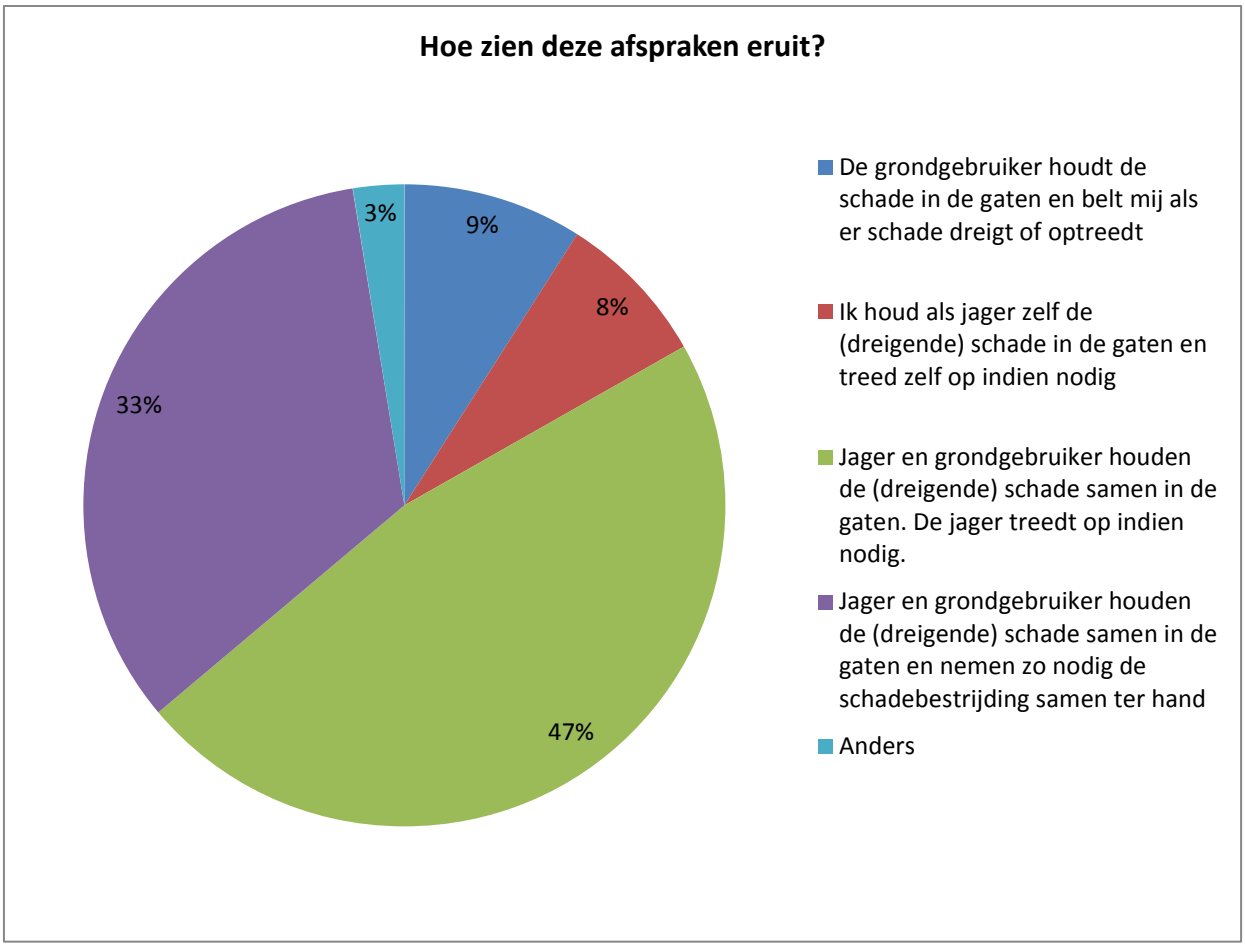

Figuur 23. Manier waarop er invulling wordt gegeven aan de gemaakte afspraken, als aangegeven door de jagers

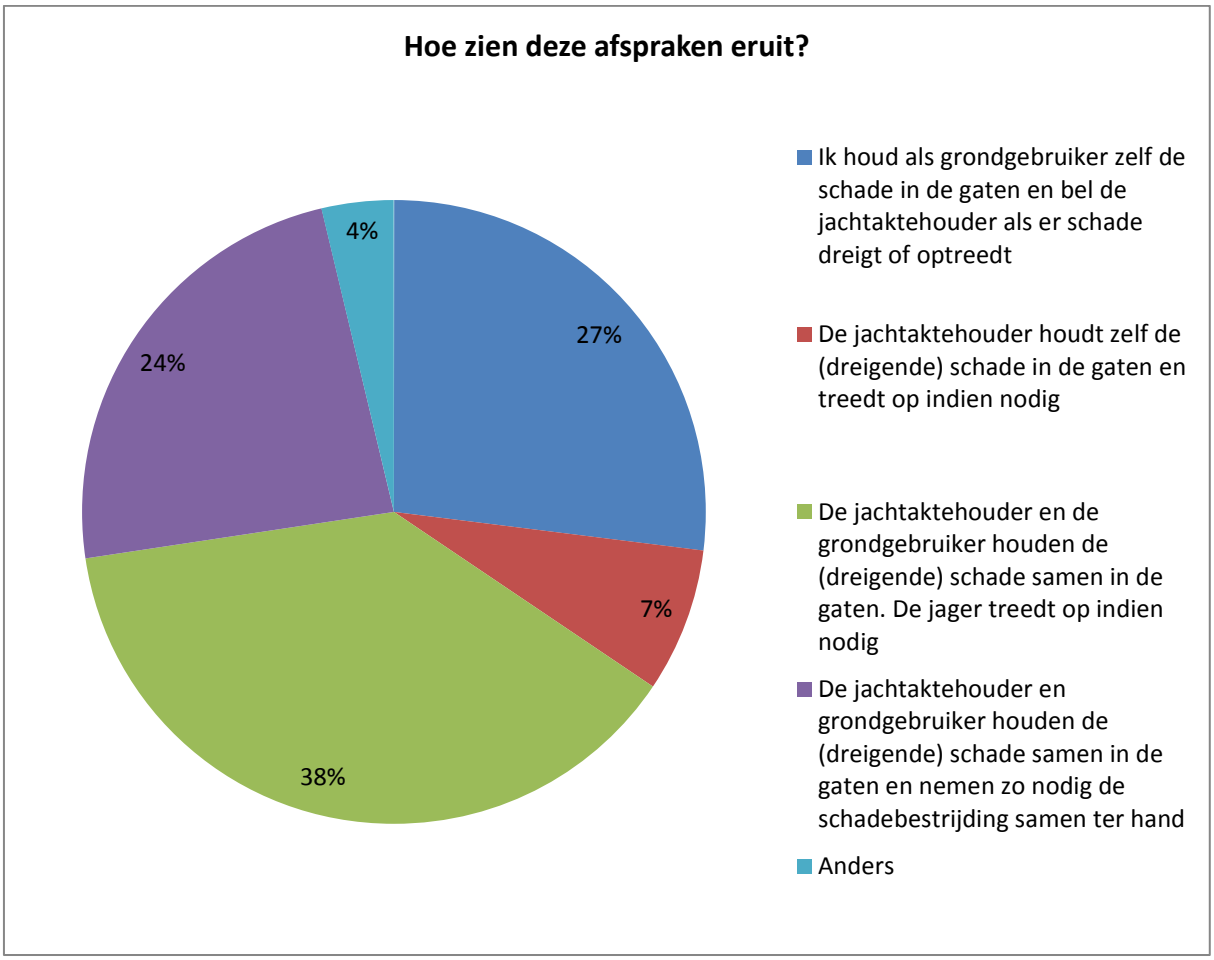

Figuur 24. Manier waarop er invulling wordt gegeven aan de gemaakte afspraken, als aangegeven door de grondgebruikers

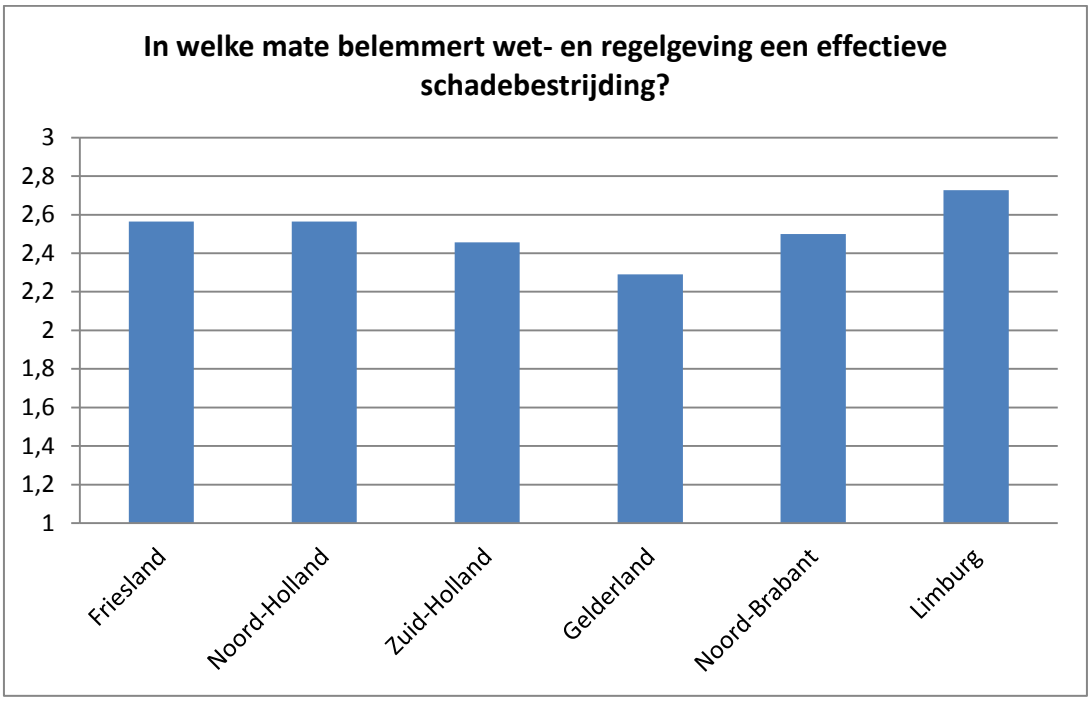

Figuur 25. Mate waarin jagers wet- en regelgeving als belemmerende factor ervaren (1 = nooit, 2 = in enige mate, 3 = altijd), opgesplitst per provincie.

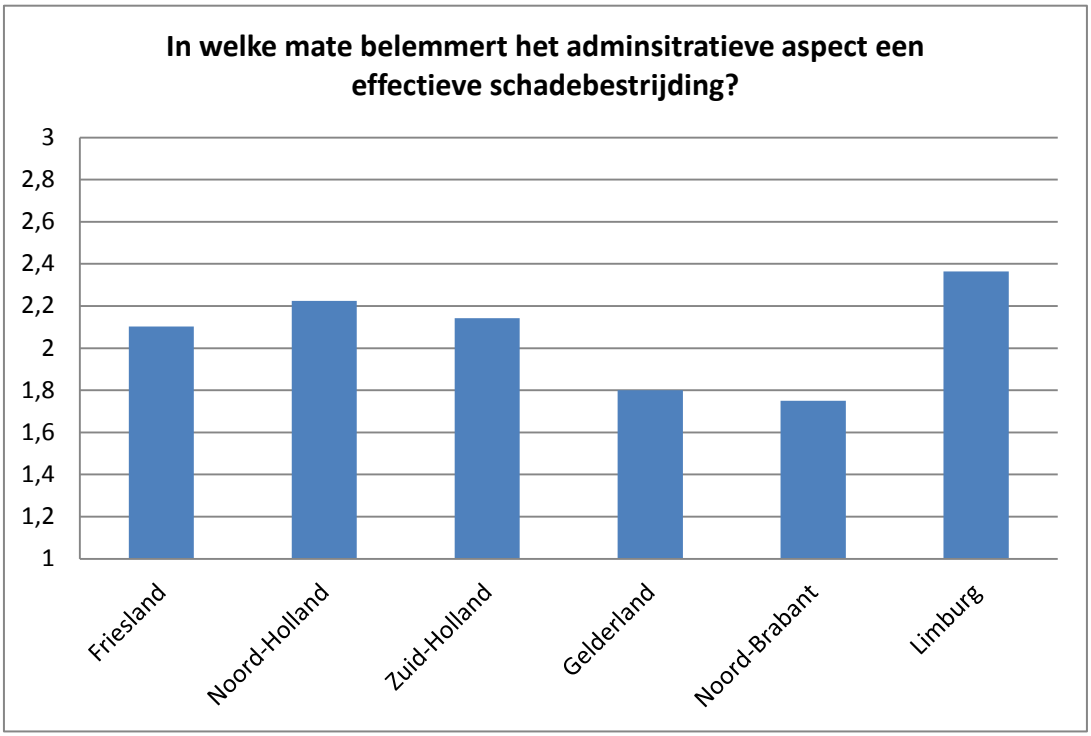

Figuur 26. Mate waarin jagers het admistratieve aspect als belemmerende factor ervaren (1 = nooit, 2 = in enige mate, 3 = altijd), opgesplitst per provincie

Bijlage 4. Hartekreten

De respondenten van de enquête kregen aan het eind de mogelijkheden om opmerkingen of aanvullingen op de enquête te geven. Een aantal van deze adviezen is hieronder opgenomen.

Jagers

"Om administratieve druk te verlagen: om de jacht / schadebestrijding / populatiebeheer te kunnen uitoefenen is er mijns inziens alleen een geldige jachtakte en vergunning art. 36.2 FFW nodig. Alle papieren […] zijn voor de individuele jager overbodig. Deze worden immers via de Faunabeheereenheid aan de WBE´s verstrekt. De aangeslotenen bij de WBE (jagers) hoeven in dit geval niet allen een doorschrijfexemplaar bij zich te dragen."

"*Als schadebestrijding aantrekkelijk wordt gemaakt voor jagers dan zou het draagvlak voor schade bestrijding enorm toenemen en zou de schade ook enorm afnemen. Ook de ontheffingen zijn erg lastig (zitten de ganzen bijvoorbeeld net waar je geen ontheffing hebt)."*

"Zorg voor landelijke wetgeving waardoor het beheer van alle soorten landelijk weer mogelijk wordt […] Willen we dit niet dan: Hef naast toeristenbelasting etc. een kostendekkende provinciale wildschadebelasting waardoor mensen beseffen dat het beschermen van dieren zichtbaar en voelbaar geld kost. Leg niet de financiële bal bij de boer (schade) en de jager (tijd en geld)."

"De regelgeving omtrent schadebestrijding moet soepeler dit zal de grondgebruiker en de jager stimuleren meer aan schadebestrijding te doen. De procedures zijn te ingewikkeld."

Grondgebruikers

"Wildschadebestrijding loskoppelen van jachtterreinen en hectarebeperkingen."

"Het is nu echt tijd voor aanpak van dit probleem door doen en niet door alle discussies."

"Gewenst: Correcte schadeafhandeling; zomergasten bestrijden en natuurorganisaties meekrijgen in een stimulerend beleid ten aanzien van ganzengras en weidevogels."

"Ik hoop dat er een goede, overzichtelijke en vooral werkbare oplossing komt voor de overlast van bestrijding van de soorten dieren die schade aanrichten en dat dan op een korte termijn dan kan gebeuren.

"Bestrijden van de overlast is dweilen met de kraan open. […] Oplossing moet komen uit het bestrijden c.q. doden van de te veel aanwezige dieren."

"Een goed beheer en evenwicht in aantal dieren per soort zou de schade drastisch beperken. Bepaalde soorten zijn te massaal aanwezig in onze regio."

"Belangrijkste conclusie voor mij is dat er meer contact tussen de jagers en de grondgebruikers moet komen en dat er een planmatige aanpak opgezet voor de overwinterende ganzen."

“Het is belangrijk dat dingen centraal worden aangestuurd en niet elk fonds voor zichzelf werkt.”

Bijlage 5. Gebiedsbeschrijvingen Friesland

In het onderzoek zijn twee verschillende gebieden opgenomen.

1. WBE Dongeradielen/de Lauwers
2. WBE de Lytse Sudwesthoeke

WBE Dongeradielen wordt met WBE de Lauwers als één gebied genomen vanwege hun overeenkomstige ligging en problematiek. Beiden grenzen aan het Lauwersmeer in Noordoost Friesland. De Lytse Sudwesthoeke ligt in West-Friesland, aan de kust, tussen de afsluitdijk en Stavoren. Hier liggen verschillende Friese meren.

De Friese gebieden hebben een open karakter, ze zijn vrij vlak met als "natuurlijke" hoogten de terpen en andere ophogingen. Het bevat weide- en bouwlandengebied, doorsneden met sloten en vaarten en grotere waterlopen. De grondsoort is zeeklei. In het noorden vindt men vooral de bouwlanden en in het zuiden meer de weidegronden. Het landschap ten zuiden van het Prinses Margriet Kanaal (binnen WBE de Lauwers) bestaat uit een coulisselandschap. Dit bestaat uit kleinschalige landbouwpercelen afgescheiden door houtwallen.

Binnen deze drie WBE's bevinden zich ganzenfourageergebieden (GFG). Hierin mogen jagers niet op ganzen jagen. De jager mag er maar beperkt komen in de periode 1oktober-1april voor de bejaging van andere soorten.

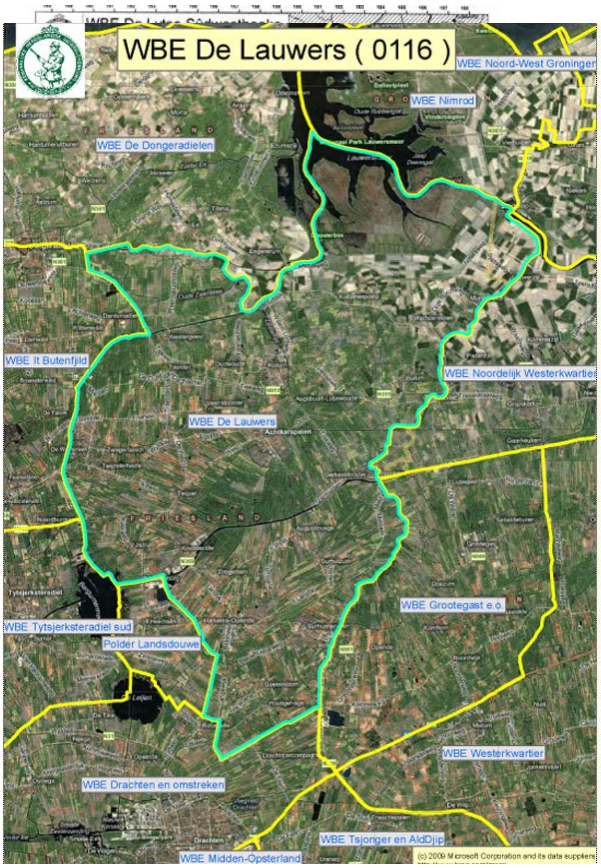

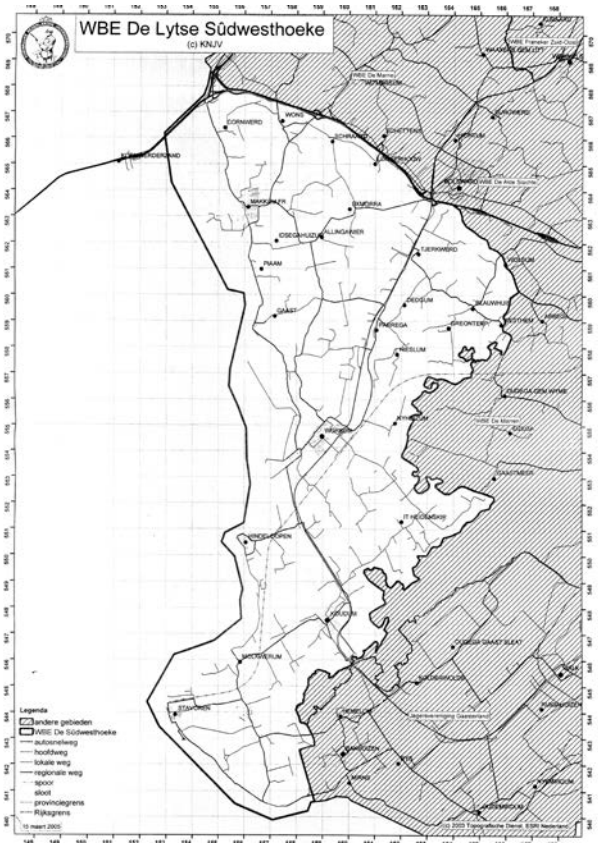

Schade in Friesland

In Friesland vormen voornamelijk kolganzen, grauwe ganzen, zwanen en brandganzen een probleem. De schade door overzomerende ganzen is beperkt door effectieve bestrijding. In de Lauwers zijn in de zomer 2012 hiervoor 20 vergunningen afgegeven en zijn ca. 250 ganzen geschoten. De schade is aanzienlijk te noemen en vindt zomers vooral plaats op de graanpercelen en in de winter op graspercelen. Vooral in het open landschap (weilanden en uitgestrekte akkers) is de schade groot. In het coulisselandschap ten zuiden van het prinses Margrietkanaal is de schade nihil.

Schadebestrijding

In de periferie van de opvanggebieden wordt ‘verjaging met ondersteunend afschot’ ingezet voor schadebestrijding op landbouwpercelen zonder gecoördineerde aanpak. De jagers zijn grotendeels van lokale afkomst. De vergoeding voor de jachtgrond is divers, van jachthuur of in de vorm van wederdienst (schadebestrijding).

De WBE neemt geen coördinerende rol in ten aanzien van schadebestrijding. Wel worden er door jagers onderling afspraken gemaakt. Eerder waren er wel gecoördineerde schadebestrijdingsacties vanuit de WBE (verjagen d.m.v. knalapparatuur en luchthuilers). Dit verjoeg de ganzen wel maar ze streken weer neer op korte afstand.

Afschot vindt plaats bij schadegevoelige percelen. De jagers gaan hier drie keer per week het veld in om de schade te bestrijden. Dit doen ze ‘s ochtends vroeg en in de middag. Hun inzet registreren ze voor het Faunafonds, inclusief het resultaat. Afschot op één jachtperceel van ca. 40 ha heeft een uitstraling op een veel groter gebied. “De ganzen weten goed wat voor een effect een knal kan hebben” en reageren hier sterk op door weg te vliegen. Verjaging met ondersteunend afschot heeft duidelijk meer en langer effect dan verjaging alleen.

De relatie tussen jagers en grondgebruikers is goed. De grondgebruikers erkennen de inzet van de jagers voor schadebestrijding. De jagers zijn zich bewust van het feit dat als zij niet voldoende aan schadebestrijding doen ze hun jachtveld kwijt kunnen raken aan een ander. Tegenwoordig maakt de jager en het bestrijden van schade een wezenlijk deel van de bedrijfsvoering uit.

De verhouding met aangrenzende terreinbeheerders is echter niet goed. Zo is het Lauwersmeer eigendom van Staatsbosbeheer. Hier is geen jacht toegestaan en worden ook geen aantal regulerende acties m.b.t. ganzen ondernomen. Hierdoor is in de Lauwers grote overlast door ganzen. Deze situatie heeft een negatief effect op de relatie tussen de grondgebruiker en SBB.

Bijlage 6. Gebiedsbeschrijvingen Gelderland

- De Gelderse Poort: WBE Zelhem-Doetinchem
- Bommelerwaard
- Noord-West Veluwe

In Gelderland zijn twee ganzen-gebieden opgenomen in het onderzoek. Deze zijn gelegen in het Rivierengebied van Gelderland. Daarnaast is de Veluwe opgenomen als grofwildgebied met daarbinnen ervaring met het beheren van de wildstand door middel van afschot. Specifiek de Noord-West Veluwe is voor het onderzoek benaderd vanwege de agrarische gronden in het gebied.

De Gelderse Poort en Bommelerwaard

Omschrijving gebied

De Gelderse Poort ligt aan de oevers van Rijn en Waal achter Nijmegen. Het valt binnen de WBE Zelhem-Doetinchem. De geografische ligging is globaal tussen de Oude IJssel en de Baakse beek. Het gaat om een gevarieerd landschap bestaand uit bos, akkers, weilanden, beken, esgronden en veenweiden. De totale oppervlakte van het WBE werkgebied bedraagt ca. 11.000 hectare.

De Bommelerwaard vormt het zuidwestelijk deel van het Gelderse Rivierenland. De streek is een riviereiland, dat, zoals hierboven vermeld, omringd wordt door de Waal, de Maas en de Afgedamde Maas. Doorgaans wordt het Kanaal van St. Andries als oostgrens beschouwd. Grotendeels grasland, een gedeelte akkerbouw, fruitteelt en glastuinbouw met langs het water stukken natuur.

Type grondgebruik

In het gebied van de WBE Zelhem-Doetinchem bestaat voor een gedeelte uit weidegronden voor de (melk)veehouderij. Daarnaast wordt grond gebruikt als akkergronden voor de verbouw van maïs, graan, aardappelen, bieten en bloembollen. Op enkele percelen worden wortelen en sperziebonen geteeld. Het gebied kent ongeveer 600 hectare bos, dat in eigendom is en beheerd wordt door particuliere eigenaren en Staatbosbeheer.

De Bommelerwaard vormt het zuidwestelijk deel van het Gelderse Rivierenland. De streek is een riviereiland, dat, zoals hierboven vermeld, omringd wordt door de Waal, de Maas en de Afgedamde Maas. Het landschap is grotendeels agrarisch (grasland, gedeelte akkerbouw, fruitteelt en glastuinbouw) met langs het water stukken natuur.

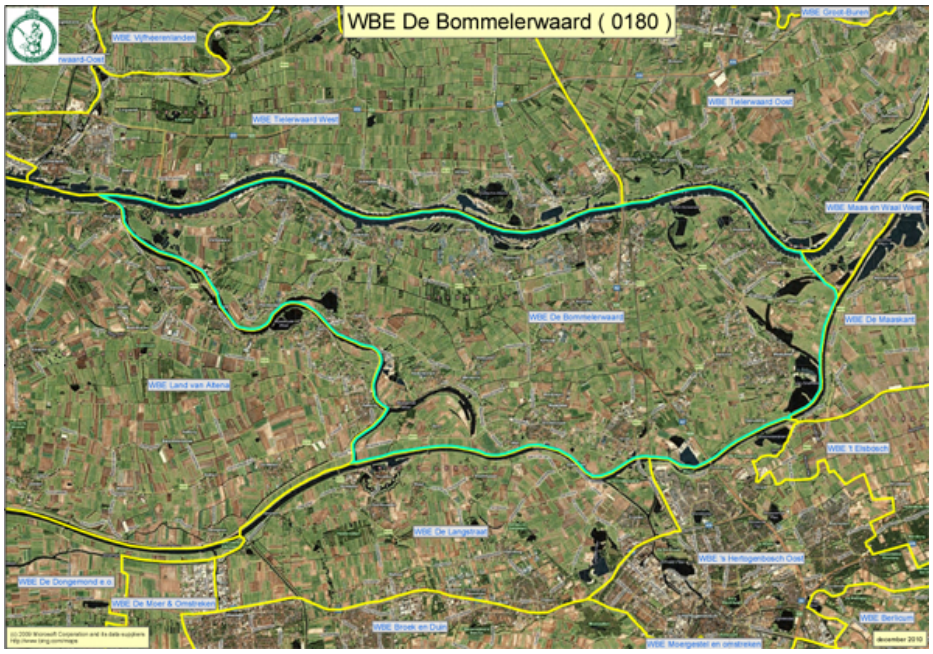

Schade

De diersoorten die schade in het gebied veroorzaken zijn de vos, zwarte kraai, roek, konijn, haas, kauw, grauwe gans en nijlgans. Van reewild, verwilderde (boeren)ganzen en houtduiven wordt geringe schade ervaren in Rivierengebied.

“Het waterrijke polderlandschap tussen de twee grote rivieren Maas en Waal is rijk aan watergevogelte. De gans is een veel voorkomende soort en zorgt ook in toenemende mate voor schade aan landbouwgewassen. Voorkomen en bestrijden van schade is voor de agrariërs en jagers dan ook een veelvragende taak geworden.” (WBE Bommelerwaard)

Aanpak schadebestrijding

WBE Bommelerwaard: “Een van de belangrijke taken is het in stand houden van een gezonde en rijkelijke wildstand. Om dit te realiseren wordt veel tijd besteedt aan het creëren en onderhouden van een rustige, veilige en voedselrijke habitat.
Populaties en aantallen worden middels tellingen in beeld gebracht, waarop het wildbeheerplan aangepast en nageleefd wordt. Deze data wordt ook gebruikt door de KNJV die hier het landelijke beleid op aanpassen.”

Jagers voelen een sterke mate van solidariteit met grondgebruikers. Zowel jagers als grondgebruikers zijn zeker gemotiveerd. Jachtaktehouders organiseren in de Bommelerwaard de schadebestrijding zelf. Daarnaast coördineert de WBE de schadebestrijding door het opstellen van een schadebestrijdingsplan drie jaar geleden. Onderdeel van dit plan is bemiddeling tussen jachtaktehouder en grondgebruiker wanneer de jachtaktehouder de schade niet aankan. De WBE kan dan de grondgebruiker in contact brengen met andere jonge jagers zonder jachtveld. Daarnaast levert de WBE advies over schadebestrijding en functioneert ze als logistiek orgaan voor het uitgeven van vergunningen. Het effect van deze aanpak is dat de schade daalt, maar *“het blijft dweilen met de kraan open zolang de regelgeving niet veranderd.”* zo zegt de WBE Bommelerwaard.

Belemmeringen in de aanpak

- Afwikkeling van schadeclaims.
- Complicatie van de ontheffingsvoorwaarden
- Grote kans op afwijzing van een schadeclaim. Dit ontmoedigt veel grondgebruikers om een verzoek tot tegemoetkoming in te dienen.
- Ook leeft in de Bommelerwaard het probleem dat grondgebruikers (door kampers) gedwongen worden om schadelijk wild vergunningen af te geven. *"Deze criminelen verpesten het voor iedereen".*, aldus de WBE Bommelerwaard.
- Loskoppelen van schadebestrijding van de jacht levert veel wantrouwen op tussen jachthouders onderling. De grondeigenaren kunnen namelijk meerdere mensen schade laten bestrijden op hun land.
- Beleid en houding van de omliggende TBO's (als broedkamer).

Noord-West Veluwe

Noord-West Veluwe ligt aan de rand van de Veluwe. Het 15.000 hectare omvattende gebied loopt ongeveer langs de lijn Putten, Apeldoorn en Nunspeet**.** Zandgronden domineren de Veluwe met daarin vennen, oude leemputten en sprengen. De randen van de Veluwe bestaan uit kleigrond met veel voedsel voor wild.
Op de Veluwe komt natuur voor maar ook landbouw en wegen. Bij de provinciale en gemeentelijke wegen bevinden zich geen rasters, omdat het onbetaalbaar is om alle wegen op de Veluwe af te gaan rasteren. Er vinden gemiddeld 500 aanrijdingen per jaar met grofwild plaats. De snelwegen zijn wel afgerasterd. Een deel van de landbouwgebieden is preventief uitgerasterd.

Grondeigenaren van de Veluwe Noord-West zijn Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, agrariërs en andere particulieren. Op de kaart hieronder staat het gebied van de Veluwe Noord-West in groen gearceerd.

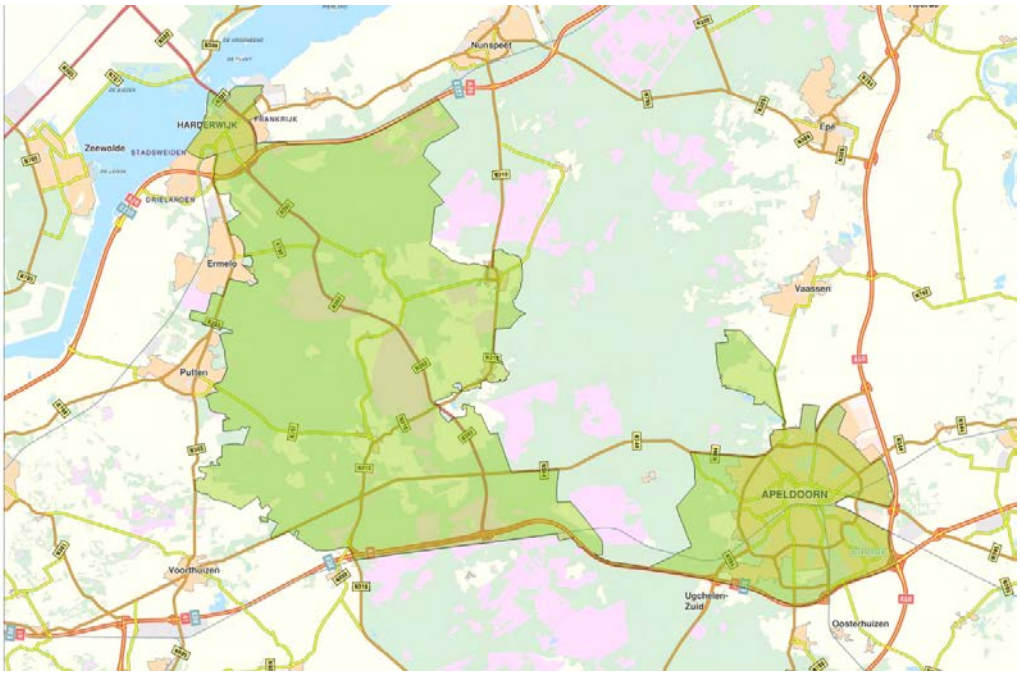

Faunaschade

Schadesoorten zijn wilde zwijnen en edelherten. Zij veroorzaken schade aan landbouw en verkeer. Landbouwschade door edelherten in het gebied is groot.

Organisatie

De vereniging van wildbeheer Veluwe coördineert het beheer van de edelherten en de wilde zwijnen voor de gehele Veluwe. Hierin zitten jagers en natuurbeschermingsorganisaties, terreineigenaren en belangenverenigingen. Samen maken ze afspraken over hoe geteld wordt en hoe de telresultaten uitgewerkt worden. Het geeft uniformiteit aan de gebruikte methoden, de afschot registratie en de analyse van gegevens. De WBE functioneert op leefgebied niveau en is puur een uitvoerende organisatie. Een speciale werkgroep onder de FBE is in 2011 opgericht om het beheer van de edelherten op de Veluwe te controleren. Dit naar aanleiding van veel te hoge aantallen edelherten die eerder niet geteld waren. De WBE staat daarom nu onder curatele. De werkgroep komt drie keer per jaar samen en houdt in de gaten of de afspraken nageleefd worden.

Staatsbosbeheer is gestart met het inzetten van een afzonderlijke uitvoerder op de Midden Veluwe. Deze is vakkundig op het gebied van faunabeheer en stelt zich neutraal op met als enige belang om het faunabeheerplan uit te voeren. Ze verhuren hier hun jachtgronden niet meer. Daarvoor in de plaats stuurt een jachtopzichter een groep jagers aan en geeft ze gericht opdrachten. Hiermee is het afschot effectgericht, en wordt bijvoorbeeld dus ook intensief rond wegen gejaagd voor de verkeersveiligheid.

Aanpak schadebestrijding

Op de Veluwe vindt planmatig afschot van edelherten en wilde zwijnen plaats aan de hand van het Fauna Beheer Plan. Het FBP stelt als doel het te veel aan edelherten in het gebied binnen twee jaar terug te brengen. Aanpak van wilde zwijnen loopt ook in het plan mee maar nadruk ligt op edelherten. Vorig jaar is gestart met de uitvoer van het huidige plan (2011). Het plan is opgesteld met alle belanghebbenden.

In het faunabeheerplan staat hoe beheerd wordt en welk aantal geschoten moet worden. Ieder jaar wordt aan de hand van de tellingen het plan tegen het licht gehouden.

Vanwege de situatie op de Veluwe met te hoge aantallen edelherten zijn nu extra tellingen uitgevoerd. Zo zijn naast de schemertellingen ook schijnwerper tellingen uitgevoerd in de hotspots zoals de agrarische enclave. Op basis van deze nieuwe aantallen is het nieuwe FBP opgesteld en hebben jagers hogere aantallen toegewezen gekregen. Tevens zijn ook grote gebieden uitgerasterd door het Faunafonds als preventieve bestrijding van schade. Het gaat om het buitenraster rond de leefgebieden dat moet voorkomen dat grofwild buiten de Veluwe komt en de grotere landbouwenclaves binnen de Veluwe. Het effect is dat er de schade daalt, het aantal aanrijdingen daalt en het afschot van wilde zwijnen daalt.

Hindernissen effectieve schadebestrijding

Faunabeheer is en blijft mensenwerk. Er zijn mensen die minder schieten vanwege hun eigen belang. Zo zijn lange tijd minder edelherten geteld dan werkelijk aanwezig. Dat komt onder andere doordat het boslandschap is met daardoor veel dekking. Maar de gebiedsdeskundigen trokken ook niet aan de bel. Zij zouden moeten weten dat het reële aantal veel hoger ligt. De mate waarin de WBE’s op zo’n moment hun verantwoordelijkheid nemen is wisselend. Zij hebben de taak om te monitoren en hun jagers aan te spreken op de uitvoering van het Faunabeheerplan.

Effectieve schadebestrijding wordt ook belemmerd door een gebrek aan kennis bij terreinbeheerders over faunabeheer en het juridische kader. Zo is op jachthouders niveau is nog veel winst te halen.

Ook een gebrek aan contact tussen terreinbeheerders en agrariërs levert problemen op. De beesten dit in de terreinen van de TBO’s leven eten ‘s nachts van de akker van de aangrenzende agrariërs. Hierover hebben ze vaak geen direct contact, vaak wordt een WBE dan ingeschakeld.

Succes van de aanpak

- Planmatig beheer aan de hand van het FBP maakt vooraf helder wat de verwachtingen zijn en de resultaten zijn te controleren en te monitoren.
- Faunaregistratiesysteem (www.faunaregistratie.nl). Dit registreert realtime het afschot. Het systeem wordt nu door 6 FBE's toegepast. Op de Veluwe gebruikt men nog enkel het digitale systeem. Dit zou ook voor de schadetaxaties gebruikt kunnen worden door het Faunafonds.
- Ketengerichte aanpak: faunabeheer is een keten en het faunafonds en de schadevergoedingen zijn daar deel van. Dit beeld geeft duidelijk aan dat iedereen een rol en verantwoordelijkheid heeft.

Vertalen naar ganzenbestrijding?

De planmatige benadering zou vertaald kunnen worden naar de situatie rond zomerganzen. Zomerganzen zijn net als het wilde zwijn ook standwild, waarop populatiebeheer kan plaatsvinden. Zo kan je het gecoördineerd aanpakken en over provinciegrenzen kijken. De problematiek in het ene gebied heeft invloed op een ander gebied. Het beleid moet op soort toegesneden zijn. En vervolgens moet dat beleid ruimtelijk ingevuld worden op leefgebied niveau. Belanghebbenden zijn nu verantwoordelijk voor de uitvoer. Maar de aanpak moet juist over jachtveldgrenzen heen gaan.

Bijlage 7. Gebiedsbeschrijvingen Zuid-Holland

In Zuid-Holland zijn twee ganzen gebieden opgenomen in het onderzoek:

- Alblasserwaard-Oost
- Hoeksche Waard

Beschrijving gebied

De **Alblasserwaard-Oost** ligt ten oosten van Dordrecht, richting Gorinchem en ten noorden van de Beneden Merwede. De Alblasserwaard-Oost bestaat voor ongeveer 90% uit grasland. De grondsoort is voornamelijk klei op veen, de gronden zijn laaggelegen en worden verdeeld door ondiepe sloten. Door het gebied lopen twee provinciale wegen en een fors aantal B-wegen, voortvloeiend uit de ruilverkaveling. In Alblasserwaard-Oost zijn voornamelijk melkveehouders gevestigd. Het grootste deel, ongeveer 90%, van het land bestaat uit grasland. In toenemende mate wordt er ook maïs verbouwd. Een enkele keer verbouwt men tarwe. Het grootste deel van de gronden is in eigendom van de grondgebruikers Overige grondeigenaren in het werkgebied zijn natuurbeherende organisaties, waterschap Rivierenland en de Domeinen. Er zijn diverse boeren die agrarisch natuurbeheer plegen, deze gebruiken de PSAN-regeling voor subsidie.

De **Hoeksche Waard** ligt ten westen van Dordrecht. Het wordt door het Spui gescheiden van Voorne-Putten, door de Oude Maas van IJsselmonde en door de Dordtsche Kil van het Eiland van Dordrecht. Het brede Haringvliet en het Hollands Diep vormen de barrière naar Goeree-Overflakkee en het vasteland van Noord-Brabant. Het Vuile Gat vormt in het zuidwesten de scheiding met het eiland Tiengemeten. De Hoeksche Waard bestaat overwegend uit polderlandschap met veel gorzen. Daarbinnen zijn enkele kleine stukken bosgrond. Grondgebruik is grotendeels akkerbouw en veeteelt. Daarnaast zijn stukken van het areaal in beheer bij TBO's (Natuurmonumenten, Staatbosbeheer e.a.)

Schade

In de **Alblasserwaard-Oost** is de gans de meeste schadeveroorzakende diersoort. Daarnaast is er overlast van kraaien, kauwen en knobbelzwanen. In de Hoeksche Waard vormen ganzen grote overlast door vraat (gewassen en boomgaarden) en mestoverlast. Deze schade neemt jaarlijks toe door groter wordende populaties (met name ganzen).

Aanpak schadebestrijding

De jagers in de **Alblasserwaard-Oost** zijn verenigd via de WBE. De WBE huurt de jachtrechten van gronden die in eigendom zijn van overheidsinstanties. Deze worden doorgeschreven naar de jachthouders. De jachtrechten op gronden die in eigendom zijn van particulieren huren de jagers rechtstreeks van de eigenaar. De WBE organiseert naast een aantal andere ontspanningsactiviteiten, jaarlijks een kraaiendag, waarop de jachthouders in hun eigen veld gezamenlijk kraaien bestrijden.

Verder neemt de WBE neemt geen gecoördineerde rol met betrekking tot schadebestrijding. De bereidheid om schadebestrijding gezamenlijk aan te pakken is er, maar de WBE verwacht niet dat dit soelaas zal bieden. De huidige werkwijze is al vrij effectief.

Jagers in de **Hoeksche Waard** zijn voor het merendeel lid van de WBE Hoeksche Waard. Daarbinnen zijn zij verenigd in een aantal jachtcombinaties. De WBE neemt te weinig een coördinerende rol met betrekking tot schadebestrijding. Coördinatie is op dit moment niet centraal geregeld maar verloopt via plaatselijk samenwerkingsgroepen. De jachthouders nemen dus zelf de verantwoordelijkheid voor het sturen op coördinatie. Deze huidige wijze van coördinatie verloopt naar tevredenheid.

Schadebestrijding wordt in eerste instantie geregeld tussen jager en grondgebruiker. Het initiatief ligt vaak bij de jager, die de schade zelf in het oog houdt. Maar ook de grondgebruiker belt de jager, wanneer hij overlast heeft. De relatie tussen jager en grondgebruiker is over het algemeen goed, er worden weinig problemen ervaren.

De motivatie van de jager om aan schadebestrijding te doen, is in de eerste plaats het feit dat hij graag in het veld is en jaagt. Daarnaast is ook de verantwoordelijkheid ten opzichte van de grondgebruiker een belangrijke drijfveer. De jager huurt immers vaak het jachtrecht direct van de grondgebruiker. Omdat de jagers het jachtrecht vaak rechtstreeks van de grondgebruiker huren, hebben zij er ook belang bij deze relatie goed te houden. In de Hoeksche Waard is door de huidige bejaging een geringe groei van de populatie aanwezig en geen explosieve groei. Een motivatiefactor dat genoemd wordt in de Hoeksche waard is ook het ganzenvlees (zie ook tekstvak). De maximale inspanning van de jagers is echter wel bereikt.

In de Alblasserwaard-Oost valt schade aan de graslanden mee. Er wordt geen overmatig beroep gedaan op de jagers. Over het algemeen wordt de inzet van de jager om schade te bestrijden als effectief ervaren. Als succesfactoren hiervoor noemt de WBE de bereidheid van een groot aantal actieve jagers om extra inzet te leveren en het feit dat de vereniging een boerenvereniging is die klaar staat om de grondgebruiker te helpen.

Er zijn een paar gebieden (bijv. de Goudriaanse en Slingelandse plassen) waar incidenteel veel overlast werd ervaren. Zodra echter de ontheffing voor afschot ontvangen was, kon de schade effectief bestreden worden. De grootste hindernis die hier ervaren wordt om tot effectieve schadebestrijding te komen, is de af te leggen weg voor het aanvragen van een ontheffing. Hierdoor duurt het enige tijd voordat er opgetreden kan worden.

In de Hoeksche Waard is de grootste hindernis de ongebreidelde aanwas van ganzen in de natuurgebieden. Wat bijdraagt aan het succes bij de schadebestrijding zijn de lokkers en de nieuwe jachttechnieken (bv. “blinds”).

€ 1.- VERGOEDING PER GANS!
WBE Hoeksche Waard heeft een financiële en fysieke opening gevonden voor het ganzenprobleem.

1. We hebben een officieel erkend verwerkings- en verduurzamingsbedrijf in de Hoeksche Waard: Palingriokerij Joost Kant, Schenkeldijkk 37 in ’s Gravendeel.
2. We hebben een subsidiepot, zodat u € 1.- vergoeding krijgt per aangeleverde en door een gekwalificeerd persoon goedgekeurde versgeschoten gans .

Daarnaast gaat de WBE binnenkort de horeca in de Hoeksche Waard enthousiast maken voor het nieuwe streekproduct ‘Wilde Gans uit de Hoeksche Waard’. Horeca-eigenaren en koks worden uitgenodigd voor een speciale Wilde Ganzen Proeverij . Hiermee willen we een duurzame afzet van eersteklas Hoeksche Waards Wilde Ganzenvlees - 100% puur scharrelvlees – creëren en bevorderen.
Wat overblijft wordt geschonken aan de Rotterdamse Voedselbank.
CONSTANTE AANVOER VEREIST!
Let wel, dit is een begin. Maar een hoopvol begin. We blijven hard werken aan meer… Daarvoor is een constante aanvoer van ganzen vereist. Dat is uw verantwoordelijkheid als jager. Want ‘nee’ moeten verkopen betekent het einde van de lijn. Ga dus het veld in. Neem combinanten, vrienden en zo mogelijk een gekwalificeerd persoon mee. Want elke gans is nu een rake kans!

Bijlage 8. Gebiedsbeschrijvingen Noord-Holland

Drie gebieden die in Noord-Holland worden in het onderzoek betrokken:

- De Noordkop
- Grootgeestmerambacht
- De Beemster

De Noordkop en Grootgeestmerambacht wordt in de analyse samengevoegd tot één gebied vanwege hun vergelijkbare situatie.

Beschrijving gebied

De Noordkop beslaat het noordelijkste deel van Noord-Holland. Het gebied grenst aan de noord- en westkant aan de Noordzee en de Waddenzee. Het gebied bestaat langs de kust uit duinlanden, met zandgrond. Dit is 40 – 45% van het areaal en betreft het gebied van Den Helder tot Schoorl en Wieringen. Op het overige gedeelte van het land vindt voornamelijk akkerbouw en veeteelt plaats.

Grootgeestmerambacht is gelegen in de gemeenten Alkmaar, Heerhugowaard, Schermer, Langedijk, Niedorp. Het areaal van de Noordkop best voor 40-45% uit bollenteelt, dit vindt vooral plaats op de zandgronden. Het overige gedeelte is voornamelijk akkerbouw (gewassen poot – en consumptie aardappelen, suikerbiet, wortelen, tarwe, gerst) en veeteelt (melkveehouderij, slachtvee en schapenhouderij).

De Beemster ligt in het westen van Noord-Holland. Het gebied is ongeveer 7700 ha groot en bestaat voornamelijk uit agrarische gronden. Het gebied, dat volledig bestaat uit polder, is 7200 ha groot, waarvan 280 ha water. Binnen de Beemster liggen de dorpen Middenbeemster, Noordbeemster, Estbeemster en Zuidoostbeemster, alsmede de buurtschappen Halfweg en Klaterbuurt.

Het is een open en vlak agrarisch landschap met rechthoekige vakken en diverse kavelsloten die dienen voor de afwatering. De grondsoort bestaat hoofdzakelijk uit oude zeeklei met een teelaarde laag van ongeveer 15 à 20 cm. Het grondgebruik in de Beemster is voornamelijk grasland.

Daarnaast wordt het land gebruikt voor bollen- en knoflookteelt, maïsteelt, akkerbouw, grove tuinbouw en fruitteelt.

Schade

De Noordkop

De voornaamste schadesoorten in het gebied zijn overwinterende en overzomerende ganzen, kraaien en 's zomers houtduiven en eenden. De exacte schade loopt in de 10.000 – 100.000 euro. Deze schade neemt jaarlijks toe. De huidige standpopulatie grauwe ganzen bedraagt ca. 80.000 exemplaren. Deze populatie neemt nog steeds met ± 20% per jaar toe.

De Beemster

De meest voorkomende schadesoort is in de eerste plaats de gans. Overige soorten die overlast veroorzaken zijn vossen, zwanen smienten, kraaien, kauwen, eksters en mezenschade. De schade in het gebied neemt jaarlijks toe door de groeiende populaties ganzen, smienten en zwanen.

Organisatie jagers

De Noordkop

Ongeveer 80% van de jagers in het gebied zijn lid van de WBE de Noordkop. Hiervan zijn een aantal jagers verenigd in jachtcombinaties. De WBE vraagt de machtigingen aan bij de FBE en schrijft deze door aan de jagers. De samenwerking binnen de WBE verloopt goed. Een aantal keer per jaar wordt er een 'schadelijk wilddag' georganiseerd. De deelnemende jagers gaan dan het veld in en bestrijden op hun eigen veld de schadelijke wildsoorten. Vervolgens wordt een gezamenlijk tableau gelegd en een diner georganiseerd. De WBE-leden nemen enthousiast deel aan deze dagen, er is veel animo voor. Daarnaast werken de dagen ook bevorderend voor de motivatie om zich in te zetten voor schadebestrijding. Verder vinden vanuit de WBE geen andere acties plaats in relatie tot een gecoördineerde aanpak.

Beemster

De jagers zijn verenigd in de lokale WBE. De WBE telt 26 leden. De WBE is het centrale punt waar de jagers terecht kunnen. Zij vragen de machtigingen aan en verspreiden deze onder de jagers.

De WBE organiseert jaarlijks een aantal gezamenlijke jachtdagen. Daarnaast worden de jagers vanuit de WBE en via de jagermeester aangestuurd over de wijze waarop schadebestrijding plaatsvindt. Schadebestrijding vindt voornamelijk plaats door communicatie onderling van jager en grondgebruiker.

Aanpak

Aanpak om schade te bestrijden wordt afgestemd tussen jager en grondgebruiker. De specifieke afspraken die gemaakt kunnen verschillen. Het contact en de relatie tussen de jagers en grondgebruikers is positief. Jagers en grondgebruikers kennen elkaar dus over het algemeen goed. Schadebestrijding vindt over het algemeen plaats als service naar de grondgebruiker toe. Soms loopt de schade echter zo hoog op, dat er erg veel van de jager gevraagd wordt. Ook jagers hebben maar een beperkte vrije tijd en kunnen dus niet altijd op het gewenste moment optreden. Dit kan zowel voor de jager als grondgebruiker frustrerend zijn.

Vanuit de WBE's vindt momenteel geen gecoördineerde aanpak plaats, maar er is in de Noord-Kop hier wel belangstelling voor. Gedacht wordt dan aan het opstellen van een gezamenlijk beheerplan. Verwacht wordt dat dit positief zal werken op de motivatie van de jagers om schade adequaat te bestrijden. In de Beemster werken de jagers al wel goed samen, er is een goede onderlinge relatie. Jagers vallen bijvoorbeeld onderling voor elkaar in, als de ander niet kan. Ook zij zijn bereid om de schade nog meer gecoördineerd aan te pakken.

De grootste hindernis die men ervaart om tot een effectieve schadebestrijding te komen, is de middelen die de jagers tot hun beschikking hebben. Gedacht kan worden aan lokmiddelen, fluiten en tijdstippen waarop de jager in het veld moet zijn. Ook de wet- en regelgeving werkt demotiverend. Er gaat veel tijd zitten in het aanvragen van individuele ontheffingen. Dit moet per grondgebruiker gebeuren. Daarnaast moeten jagers bijvoorbeeld alle gebruikersverklaringen op zak hebben, wanneer zij schade willen gaan bestrijden. De administratie en bureaucratie rondom schadebestrijding neemt veel tijd in beslag, terwijl jagers op vrijwillige basis schade bestrijden. Er zijn gevallen bekend waarbij de grondgebruiker niet vergoed werd in de schade, ondanks inzet van de jager. Ook dit werkt niet bevorderlijk voor de motivatie van zowel de jager als de grondgebruiker.

Daarnaast werkt de regelgeving soms ook een effectieve schadebestrijding in de hand. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het bestrijden van ganzen wanneer maar enkele individuen geschoten mogen worden.

Bronnen

- http://www.wbe-noordkop.nl/index.php
- Telefonisch interview dhr. Schipper, WBE de Noordkop

Bijlage 9. Gebiedsbeschrijvingen Noord-Brabant / Limburg

Twee gebieden die met wilde zwijnen als schadesoort te maken hebben zijn geselecteerd in Noord-Brabant en Limburg:

- De Baronie van Cranendonck (waaronder het Leenderbos)
- De Roerstreek (natuurgebied de Meinweg)

“Het Meinweggebied”, is naast de Veluwe het enige aangewezen leefgebied voor de wilde zwijnen, Onlangs is hier nog een 3e leefgebied aan toegevoegd, “Het Meerlerbroek”.

Behalve in deze leefgebieden waarbinnen het voorkomen van wilde zwijnen is toegestaan, komt het wilde zwijn meer en meer voor buiten deze gebieden, het z.g.n. nulstandgebied (overig Nederland), waar het voorkomen van wilde zwijnen niet gewenst is. Het Leenderbos in Heeze-Leende (Noord-Brabant) is daarvan een voorbeeld. De Zoogdiervereniging constateerde anderhalf jaar geleden dat het wilde zwijn zich definitief heeft gevestigd in het Leenderbos. Het afschot heeft slechts een stabiliserende functie, stelde de Zoogdiervereniging destijds.

Beschrijving Meinweggebied

Nationaal Park De Meinweg is gelegen tussen de Duitse grens en het Roerdal. Het nationaal park ligt ten oosten van Roermond, wordt aan drie kanten omsloten door Duitsland en is onderdeel van het Duits-Nederlandse grenspark Maas-Swalm-Nette, ongeveer 10.000 hectare groot. Het Nationaal Park De Meinweg heeft een oppervlakte van circa 1.800 ha.

In De Meinweg zijn verschillende landschappen: Beekdalen, heide en vennen, bossen. In het leefgebied De Meinweg (NP) liggen twee landbouwenclaves, “Het Wolfsplateau” en “De Vogelskooi”. Door natuurontwikkeling worden deze gronden omgevormd van weilanden en akkers, naar extensief gebruikte landen. Het Meinweggebied (NP en leefgebied wildzwijn) is slechts een klein deel van het totale WBE-werkgebied van de Roerstreek. Behalve het Meinweggebied vindt uiteraard ook schadebestrijding plaats op de overige gronden, o.a. in en rond het Roerdal. Zoals al aangegeven is dit voor het wilde zwijn z.g.n. nulstandgebied, hier mogen geen wilde zwijnen voorkomen.

De grondgebruikers in dit gebied zijn:

- Staatsbosbeheer, beheer staatsgrond (instandhouding en beheer flora en fauna, toerisme)
- Gemeente Roerdalen, natuurgebieden (instandhouding en beheer flora en fauna, toerisme), bosexploitatie en agrarische gronden
- Agrariërs / grondgebruikers (op het Wolfsplateau en Vogelskooi)
- Particuliere grondbezitters

Het Leenderbos ligt in Heeze Leende, onder Eindhoven. Het is onderdeel van WBE Baronie van Cranendonck. Het grondgebruik rond het Leenderbos is voornamelijk agrarisch (Gras, maïs en bieten). Het hier gelegen Buurtschap Bruggerhuizen bestaat uit vijf boerderijen rond de gelijknamige straat onder de rook van Valkenswaard.

Schade

Op het Wolfsplateau van de Meinweg is schade een jaarlijks terugkerend fenomeen, waar het schade door zwartwild, rietganzen e.d. betreft. Waar het wildzwijn betreft is het gebied geheel omsloten door het leefgebied voor wilde zwijnen, de schade is vrij constant. Jaarlijks wordt in het omringend leefgebied de regulatiedoelstelling (afschot) gehaald.

Het aantal wilde zwijnen in nationaal park De Meinweg in Midden-Limburg is afgelopen jaar ongeveer gelijk gebleven. De wildbeheerseenheid telde afgelopen zomer zo'n 164 dieren. In het gebied mogen maar 60 wilde zwijnen leven. De rest wordt afgeschoten door jagers, om te voorkomen dat ze schade toebrengen aan de landbouw. Afgelopen jaar zijn er conform de doelstelling 104 dieren gedood.

Ondanks dat het Leenderbos in een nulstand gebied voor wilde zwijnen is, constateerde de Zoogdiervereniging constateerde in 2011 dat het wilde zwijn zich definitief heeft gevestigd in het Leenderbos. Het afschot heeft slechts een stabiliserende functie, stelde de Zoogdiervereniging destijds. De boeren zeggen dat de populatie groeit omdat de zwijnen zich snel voortplanten. Ze schatten het totale aantal op 300. De zwijnen veroorzaken schade aan gras, maïs, bieten en aardappelen. Dit zorgt voor duizenden euro's aan schade, aldus de boeren.

Het Leenderbos in Heeze-Leende zou een goede woonplek zijn voor de zwijnen, zegt de provincie. Heeze-Leende zelf denkt daar heel anders over (zie gesprek met burgemeester: http://nos.nl/audio/353386-gemeente-wil-geen-wilde-zwijnen-in-leenderbos.html).

Organisatie jagers

Jagers zijn georganiseerd in jagersverenigingen, particuliere jagerscombinatie en een stichting. M.a.w. in de vorm van rechtspersonen, waarvan jagers lid zijn c.q. als uitvoerende actief zijn, alsmede particuliere jagers die samen een combinatie vormen.

De samenwerking loopt goed, onder auspiciën van de overkoepelende Wildbeheereenheid. De WBE coördineert, geeft in grote lijnen de kaders aan, rapporteert, houdt logboeken bij en zorgt voor het doorschrijven van de benodigde ontheffingen en vergunningen. De perceel- en gebiedsgebonden schadebestrijding is de verantwoordelijkheid van de in het gebied actieve jagersvereniging, particuliere jagerscombinatie of stichting. Feit is echter dat in het leefgebied van de Meinweg wat het zwartwild betreft, natuurlijk geen sprake is van schadebestrijding maar van beheer. Dit geldt eveneens voor het reewild. In het leefgebied is geen jacht toegestaan. In het Meinweggebied (NP) op het Wolfsplateau en Vogelskooi zijn er percelen die niet tot het leefgebied behoren en waar dus schadebestrijding plaats vindt.

Verantwoordelijk voor het sturen op coördinatie is overkoepelend de WBE, perceel- en gebied gebonden de betreffende jagersvereniging, combinatie op het Wolfsplateau is dat de jagersvereniging "De Meinweg" en in de Vogelskooi Jv, Herkenbosch. In de rest van de Meinweg is dus geen sprake van schadebestrijding.

Motivatie van jagers om schade (gecoördineerd) aan te pakken in het Meinweggebied is het behouden van een goede relatie met de agrariërs / grondgebruikers en effectiviteit De relatie is goed. Ze hebben geregeld contact en worden schadebestrijdingsacties ook ingezet op concrete verzoeken van agrariërs / grondgebruikers (op het Wolfsplateau).

Aanpak

De landbouwenclaves "Het Wolfsplateau" en "De Voogelskooi" zijn uitgerasterd middels wilde zwijnen kerende rasters, bestaand uit stroomdraad- en ursusgaasraster. Verder worden er schrikmiddelen ingezet, tevens vindt de schadebestrijding van het zwartwild plaats door middel van afschot mochten er zwijnen door het raster breken en de en de claves betreden. Schade door ganzen gebeurt met name door ganzen die niet mogen worden afgeschoten (rietgans).

Populatiebeheer wordt toegepast op basis van vergunningen. De vergunning voor populatiebeheer wordt afgegeven door Gedeputeerde Staten van de provincie op basis van aanwastellingen in het

voorjaar. Als wilde zwijnen buiten het leefgebied van het nationaal park De Meinweg terecht komen moeten ze worden afgeschoten om landbouwschade tegen te gaan.

De hindernissen om tot effectieve schadebestrijding te komen:

- Het raster, ursusgaasraster is meer effectief dan stroomraster, slechts een gedeelte van het raster bestaat uit ursusraster.
- Sabotage aan de rasters.
- Er mag geen gebruik worden gemaakt van nachtkijkers op het geweer, terwijl dat juist een groter resultaat zou bewerkstelligen.

*Het effect van de huidige aanpak is dat j*aarlijks resultaat wordt behaald. Maar schade door zwartwild op m.n. het Wofsplateau blijft een terugkerend probleem omdat het gebied voor 80 % wordt omringd door Duitse bosgebieden. Vanuit die bossen komt zwartwild foerageren zodra er vruchten op de akkers staan en het voedselaanbod dan in de bossen schraal is m.n. als er nog geen mast voorhanden is en zeker in jaren met geringe mastopbrengst. Het zwartwild wordt in het Duitse grensgebied-bejaagd vanaf hoogzitten en er worden jaarlijks enkele grote drijfjachten houden. Maar de zwartwildpopulatie blijft in stand. Hierop hebben wij aan Nederlandse zijde geen invloed.

De jagers in de Meinweg staan bekend om een effectieve en gecoördineerde aanpak van schadebestrijding. Zo worden ze bijvoorbeeld door jagers, verenigingen, etc. in heel Limburg gevraagd om over hun aanpak te komen spreken. Zo zijn ze ook door de jagers in het Leenderbos uitgenodigd. Hier bestrijden jagers de schade van wilde zwijnen nog ongecoördineerd. De boeren in de omgeving van het Leenderbos (buurtschap Bruggerhuizen) mogen 's nachts nu wel zelf op wilde zwijnen jagen, mits zij zich laten registreren als jachthouder.

Boeren in de omgeving van het Leenderbos uiten zich negatief over de inzet en effectiviteit van hobbyjagers in opdracht van de Faunabeheereenheid Noord-Brabant. De Faunabeheereenheid zegt over het probleem: "Als de grondeigenaren zich netjes hadden aangemeld en de boeren die willen jagen daarna ook, dan was er helemaal niet zo'n ophef geweest."

Bronnen:

- Gesprek faunaconsultent: Wilmer Remijnse
- http://www.omroepbrabant.nl/?news/175823902/Boeren+mogen+wilde+zwijnen+zelf+afschieten+bij+Leenderbos.aspx
- Uit: http://www.spitsnieuws.nl/archives/binnenland/2012/06/zwijn-en-jager-in-het-vizier
- http://nos.nl/audio/353386-gemeente-wil-geen-wilde-zwijnen-in-leenderbos.html
- **http://www.np-demeinweg.nl/documents/natuur-en-landschap/dieren/zoogdieren.xml?lang=nl**
- http://www.faunabeheereenheid.nl/limburg/WBE/Kaarten%20begrenzingen%20WBE%27s/WBE%20Roerstreek.jpg
- http://www.l1.nl/nieuws/184165-aantal-zwijnen-meinweg-blijft-gelijk
- WBE de Roerstreek: Gerrit Smulders